

KALB-İ SELÎM

Aşk Akıl Vahiy

Ö. Tuğrul İnançer

KALB-İ SELÎM
Aşk Akıl Vahiy
Ö. Tuğrul İnançer

SUFİ KİTAP | 181
tasavvuf sohbetleri | 36
ömer tuğrul inançer kitaplığı | 10

proje editörü MUHARREM VAROL

editör EMİNE SARAÇ

kapak tasarımı RAVZA KIZILTUĞ

iç tasarım NUR KAYAALP

fotoğraf ÖMER LÜTFÜ GÖZSÜZ, GZT, (Ömer Tuğrul İnançer, *Doğduğum Ev* röportajından)

1. baskı Ağustos 2022, İstanbul

2. baskı Aralık 2022, İstanbul

isbn ISBN: 978-625-7949-75-0

SUFİ KİTAP
Cağaloğlu Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5
Fatih / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

sufi.com.tr
sufi@sufi.com.tr
sufikitap

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Çınar Matbaacılık
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad.
Atahan No: 34 Kat: 5
Bağcılar / İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 45103

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Timaş Yayın Grubu bünyesinde faaliyet gösteren Sufi Kitap'a aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Ö. Tuğrul İnançer

1946'da Bursa'da doğdu. Orta tahsilini Bursa'da tamamlayıp İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Yirmi yıl kadar muhtelif şirketlerde müşavir-avukatlık yaptıktan sonra 1991 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nda sanatçı-müdür olarak çalışmaya başladı. 2011 Haziran'ında yaş haddinden emekli oldu.

Türk kültürü ve sanatı ile ilgili çalışmalarına devam etmektedir. Tahsili sırasında özel olarak müzik dersleri aldı. Çeşitli radyo ve televizyon programlarında misafir sanatçı olarak yer almış olup, birçok yurt içi ve yurt dışı konserlerde müzik faaliyetlerinde bulundu.

Tasavvuf konularında da yine yurt içi ve yurt dışında pek çok konferans verdi, seminerlere katıldı. Ayrıca çeşitli makaleleri, röportajları ve on kitabı yayınlandı. Ö. Tuğrul İnançer 4 Eylül 2022'de ebediyet âlemine intikal etti.

Eserleri:

Gönül Sohbetleri, 2005
Sohbetler, 2006
Vakte Karşı Sözler, 2006
Gönül Gözü (Kenan Gürsoy ile birlikte), 2006
Şarkılar Seni Söyler (Ahmet Özhan'la birlikte), 2007
Dinle Neyden, 2009
Muhabbet Peygamberi Hz. Muhammed,(sav) 2010
Hazreti Mevlânâ: Bir Muhammedî Âşık, 2012
Mübarek Vakitler, 2014
Dinle ki Dinlenesin, 2022

İÇİNDEKİLER

TAKDİM / 7

GİRİŞ / 13

1. BÖLÜM: BENLİK-ENÂNİYET / 29

2. BÖLÜM: RİYA / 47

3. BÖLÜM: GIYBET / 63

4. BÖLÜM: HASET / 77

5. BÖLÜM: UCB / 95

6. BÖLÜM: KAVMİYETÇİLİK-MİLLİYETÇİLİK / 103

7. BÖLÜM: / KALP HAYATINA DAİR KISA NÜKTELER / 131

İlmiyle Âmil Olma / 133

Namaz Kılarken Feyz, Rûhânî Lezzet ve Vesvese / 135

Tevbe, Nedâmet ve Pişmanlık Hususunda Müminin Tavrı / 139

Kriz ve Şükür / 141

İç ve Dış Temizlik / 143

Beddua mı, Gönülden Dua mı? / 144

Tevessül ve Mürşid-i Kâmil / 147

Bir Başka Açıdan Ölüm / 155

TAKDİM

İnsan mükerrem bir varlık. Hatta kâinattaki her şeyi temsil edecek bir mahiyette yaratılmış. Bu sebeple bizden öncekiler, yani eski ifadeyle söyleyecek olursak eslafımız insanı küçük bir kâinat şeklinde tasvir eder. İnsan, bu câmi ve kapsayıcı varlığına ilaveten üstün bir manevîyat ile donatılmıştır. Öyle ki dağların ve taşların yüklenemeyeceği kudsî bir emaneti insan yüklenmiş ve meleklerin secde ettiği bir varlık olarak "âlâ-i illiyyîn" olan en yüce makâma mazhar olmuştur. Bu muhteşem keyfiyet ve nitelikleriyle mücehhez Âdemoğlunu Cenâb-ı Hakk muhatap kabul etmiş ve ona peygamberler aracılığıyla vahyini göndermiştir.

Hz. Ali Efendimize ait ve insanın kendisini küçük bir "cirm" zannederken koca bir âlemin içinde saklı olduğunu ifade eden bir Arapça vecizeyi şiirinin başına koyan Mehmed Akif bu durumu kendine has üslubuyla şu şekilde mısralara döker:

"Senin mâhiyetin hatta meleklerden de ulvîdir
Avâlim sende pinhandır cihanlar sende matvîdir

Zeminlerden semalardan taşarken feyz-i Rabbânî
Olur kalbin tecellizâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî"

Bütün bu mukaddes emanetler ve İlahi sorumluluklar karşısında insan, kalbi sayesindedir ki bütün bu devâsâ kainatları yaratan ve bunları küçücük bir insanda tazammun eden Hâlık-ı zü'l-Celâl'e itaat eder, boyun büker ve İlahi emirler karşısında kulluğunu izhar eder. Böylelikle *âlâ-i illiyyîne* mazhar olur. Yine o kalptir ki yere göğe sığmayan Zât-ı Bâri Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın deyişiyle kalp kasrına nüzul eyler. Bütün bu meâliye rağmen yine o kalptir ki isyan eder, serkeşlik gösterir ve kibir yolunu seçerek bu kez insanı *esfel-i sâfilîne*, yani aşağıların en aşağısına düşürür.

Her fırsatta "modern çağlar" şeklinde bir klişeye itiraz eden muhterem Ömer Tuğrul İnançer, benlik kokan ve üstünlük taslayan bu söylemin arkasında büyük bir aldatmacanın, çağımızdaki insanları kör bir anlayışa hapsettiğini gayet güzel bir surette gösterir. Hiç şüphe yok ki bu tabir insan aklını ve bedenini, buna bağlı olarak gelişen çeşitli dünyevilikleri önceleyen, gündelik hayata konfor ve kolaylık katıyor diye önemseyen ancak insana ait manevîyatı, bilgeliği ve irfanı öteleyen sakim bir düşünceyi ihtiva eder. Hâlbuki, geçmiş zamanlarda yaşamış ve hâlâ yaşamaya devam eden sözleri, arkasında bıraktığı inanç manzumeleri ile kitleleri istikamet dairesinde sevk ve idare eden nice nice gönül ve manevîyat pîrleri, eski çağların mübarek ve ihtirama layık temayüz etmiş simaları değil midir? El-hak öyledir, zira onlar değişmeyen insan mahiyetini yine eski tabirle söyleyelim "nefsü'l-emir"deki gibi anlamış ve öyle tefsir etmiştir. Bu sebeple başta hâtemü'l-enbiya Hz. Muhammed Mustafa (sav) olmak üzere ve O'nun mübarek izinden yürüyen binlerce evliya, asfiya ve muhakkik bugün hâlâ

insanlara tesir etmekte ve onlara gerçek mahiyetlerini kemaliyle duyurmakta.

İşte bu feyizli zincirin şule-feşan bir halkası olarak muhterem büyüğümüz Ömer Tuğrul İnançer de bahsi geçen kudsî geleneğin kapısını aralamak süretiyle insanımıza "yüceler yücesine" ne şekilde talip olunacağını ve "nazargâh-ı İlâhî" olan kalbinin müstakim rotasını göstermekte. Bunu yaparken onu "en sefil derekeye" indirecek davranış ve hallerden, doğruluktan inhirafla, saptırmakla zikzak ettirecek tavırlardan, düşüncelerden, hastalıklı "izm"lerden ve şeytanî tuzaklardan uzak tutacak yollara ışık tutmakta. Âdeta manevî bir tabip gibi kalbin marazî hallerini teşhis ve ehil bir "cerrâh" gibi de kalbi ameliyat etmekte, manevî kalp krizlerine yerinde müdahalelerde bulunmakta. Benlik, enâniyet, gurur, kibir, riya, ucb, gıybet, haset ve kavmiyetçilik gibi şeytanın silahlarını tanıtmak suretiyle asırlardan beri müminlerin uyguladığı manevî savunma usûllerini talim ederek bu nevi kalp hastalıklarına müptela hastaları şifaya götürecek tedavi çeşitlerini arz etmekte. Sufi Kitap, kıymetli yazarımız Ömer Tuğrul İnançer üstadımızın yayınevimizden çıkan külliyatına onuncu kitabını eklemenin saadetini ve huzurunu siz sevgili okurlarıyla paylaşıyor.

Sufi Kitap

II. BASKIYA BİR ZEYL

Kalb-i Selîm, merhum Ö. Tuğrul İnançer'in hayatında görmüş olduğu son kitabı oldu. Kitabın basımından yaklaşık bir ay sonra âlem-i Cemâl'e yürüdü. Baskıdan sonra kitabı kendi ellerimizle takdim etme bahtiyarlığını yaşamak için 4 Ağustos'ta vakfa gitmiştik, ancak o gün muhterem İnançer hastalanmış ve biz sadece kitapları bırakabilmiştik. Vefat ettikten sonra bu kitabın son bahsinin ölümle alakalı olduğunu ve adeta herkese selam ederek hitâm-ı kelâm ettiğini fark edebilmiştik. Makâmı âli, kabri pür-nur olsun. Sufi Kitap, merhum Ö. Tuğrul İnançer'e hâl-i hayatında takdim ettiği kitap projelerini inşallah kisve-i tab'a dönüştürmeye devam edecektir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ
يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ
اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

"İnsanların diriltileceği gün beni utandırma! O gün ki onda ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a selîm bir kalp ile gelenler müstesna!"

Şuarâ 26/87-89

GAZEL

Sanma ey hâce ki senden zer u sîm isterler
"Yevme lâ yenfau"da **kalb-i selîm** isterler

Berzâh-ı havf u recâdan geçegör nâkâm ol
Dem-i âhirde ne ümmîd u ne bîm isterler

Unutup bildiğini ârif isen nâdân ol
Bezm-i vahdette ne ilm u ne alîm isterler

Âlem-i bî-meh u hurşîd u felekte hergiz
Ne mühendis ne müneccim ne hakîm isterler

Âlem-i keşf-i maânide çok esrâr açılur
Varamaz nefs-i gazûb anda halîm isterler

Harem-i manâya bîgâneye yol vermezler
Âşinâ-yi ezelî yâr-i kadîm isterler

Sâkin-i dergeh-i teslim-i rıza ol dâim
Ber-murâd itmeğe hizmette mukîm isterler

Dergeh-i fakra varıp dirliğini arz etme
Anda hergiz ne sipâhî ne zaîm isterler

Cürmüne muterif ol tâata mağrur olma
Ki şifâ-hâne-i hikmette sakîm isterler

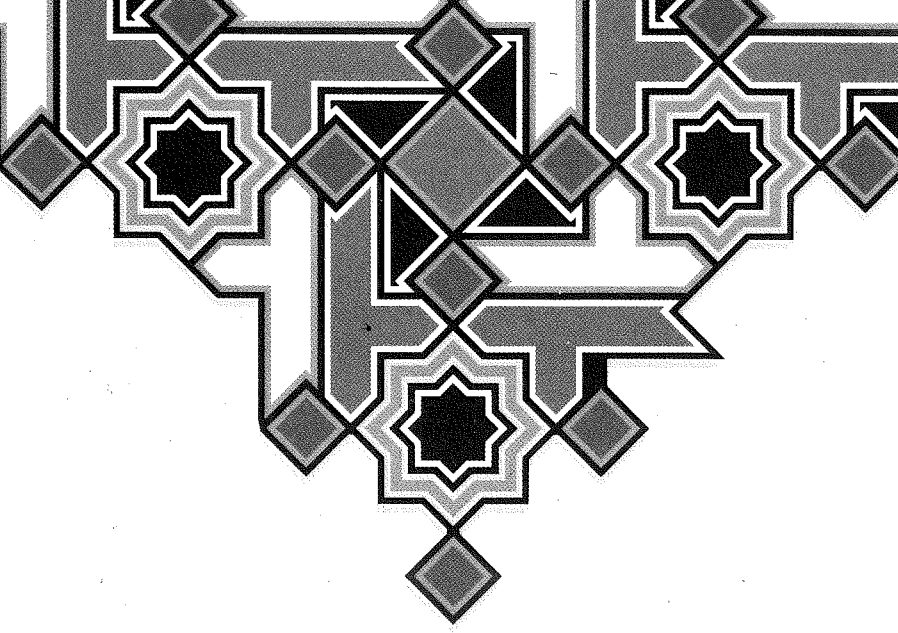
Âşık ol şerbet-i vasl ister isen kim uşşâk
Çaresiz derd arayıp renc-i elîm isterler

Nimet-i zâhire dilbeste olan gürsineler
Muzd-i nân-pareye cennât-i naîm isterler

Kıble-i manâyı fehm eylemeyen kecrevler
Sehv ile secde edip ecr-i azîm isterler

Ezber et kıssa-i esrâr-i dili ey Rûhî
Hazır ol bezm-i İlahi'de nedîm isterler

Bağdatlı Rûhî



GİRİŞ

Takva en basit anlamıyla Allah'ın yap dediklerini yapmak ve yaptırmak, yapma dediklerini de yapmamak ve yaptırmamaktır. Ama din telakkisini, diğer insanlardan kendisini ayırmak, üstün görmek, yerden bir karış yukarıda yürümek zannedenler takvaya da ayrı bir anlam yüklemek istiyor. Hz. Peygamber'in (sav) hayatı yalnız Müslümanlar değil bütün insanlar için bir örnek teşkil eder. Onun günlük hayatındaki davranış biçimlerinde hiç öyle Batı mistisizminden kaynaklanan; sıra dışı haller, denizde yürümeler, kuş gibi pervaz etmeler, kısacası mucizenin hâkim olması gibi unsurlar yoktur. Resûlullah Efendimiz (sav) ahaliden bir adam gibidir, herhangi bir insan gibi davranır. Ara ara ve bazı hikmetlere mebni ya da ihtiyaç halinde mucizelerin en büyüklerine de mazhar olmuştur. Mesela Mirâc'a çıkarak vasıtasız Cenâb-ı Hak ile görüşmüş ve yaratılmışlık hududu denilen *sidretü'l-müntehanın* dışına taşmasına rağmen yeryüzüne döndükten sonra davranışlarında hiçbir değişiklik olmamıştır. Gene baba, gene dede, gene aile reisi, gene idareci, gene komutan ve gene peygamberdi. Takva demek dünyadan kopmak ve ayağının yerden kesilmesi demek değildir. Hz. Peygamberde bile bu böyle olmamıştır. Takva ehli

olmak adam gibi olmak ve Müslüman gibi yaşamaktır. Müttaki yani takva sahibi olunur ve müttakilik bir duraktır, o durakla daha yukarı geçilir. İslâm'da durağanlık yoktur, terakki ve yükselme vardır. "İki günü eşit olan zarardadır." diyen bir Peygamberin ümmetiyiz. Takvaya erilmez, çünkü takva hedef değil duraktır. Hedef nedir peki? Allah'a ulaşmak mı? Hayır, o da değildir. Allah'lı olmak, Allah'ta olmak ve Allah ile olmaktır. كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ -Kulle yevmin huve fî şe'n- ayetinde geçtiği gibi, yani Allah her an ayrı bir şuunda ve oluştadır. (Rahman, 29) İşte buna Allah ile beraber seyir (seyr-i maallah) denir ki bunlar ne Batı mistisizminde ne de Hint coğrafyasında ve Uzak Doğu'daki Budizm veya Brahmanizm'de görülür. Nirvana'ya ulaşmayı fenafillaha benzetenler vardır ancak Müslümanlar fenafillah değil bekâbillah hedefindedir. Yani fâni olmak kendileri için ama Allah ile bâki olmak gönülleri içindir.

Tabirler bazen zâhiren ve maddi olarak telakki edilmekte. Allah'a kavuşmak, Allah'a gitmek ve Allah'ın yolunda olmak gibi... Sanki Allah bir yerlerde ve biz ona gidiyoruz gibi algılanıyor. Hayır bu böyle değildir, Allah zaman ve mekândan münezzeh olmakla beraber bize şah damarımızdan da yakındır. Bu yakınlığın şuuruna ermeye "Allah'a ulaşmak" denir. Yani biz O'nu baş gözümüzle görmüyorsak da O'nun bizi gördüğünü bilmek ve ona göre davranmak gerekir. Kimsenin olmadığı bir yerde ve zamanda uygunsuz ve yasaklanmış bir fiili yapmak yerine, Allah'ın her yerde olduğu bilgisini hayata geçirmek, bunu amele aktarmak ve "Allah görüyor." demek Allah'ın şah damarından daha yakın olduğunu idrak etmek demektir. İbadet her an, her zaman ve her halde Allah ile olmak demektir. Abdest hazırlığından camiye namaz kılmaya gidene değin bir ibadet içinde ya da gündelik işlerimizde hep Allah ile yaşamak O'nun bize şah damarımızdan daha yakın olduğunu bilmekten ve bu bilgiyi uygulamaktan geçer. Huzurda olmanın getirdiği ayrı bir incelik, rikkat ve nüans vardır. Her yaptığımızı

bilen, bizi ödüllendirecek ya da cezalandıracak bir Rabbimizin olduğunu bilerek davranma -özellikle bilmek demiyorum- şuuru, kişiye bilmediklerini öğretecek kapıları açtırır. Marifet, Allah'ı Allah ile bulmaktır.

Takva durağına gelenler için evvela yapılması gereken şey emirlere riâyettir. Yasaklardan kaçınılır, bunu kendini kurtarmak için yapanlar zarardadır. Zira, *emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münker*in en önemli şartı sadece nefsinde değil aynı zamanda bunu çevrende de uygulamaktır. Sen ne kadar emirlere ve nehiylere riâyet etsen de kaçınılmaz olarak çevrene ve etrafına ne yaptığın sualine muhatap olacaksın. Her koyun kendi bacağından asılır darbımeseli doğrudur ama koyunlar içindir, biz insanlar için geçerli değildir. Kur'an'da eski peygamberlerin ümmetleriyle olan kıssalarına bakmak gerekir. Hz. Musa'nın kavmine Allah gökten bıldırcın kebabı ve kudret helvası indirmiştir. Ama nimetin kadrini bilmeyen üç beş nankör, bakla, soğan, sarımsak isteriz deyince Allah bu nimetleri hepsinden kesmiştir. Nankörlük nasıl bu şekilde genele sirayet ediyorsa ehl-i takva olmaya yarar haller de etrafa sirayet etmeli, yayılmalıdır. Ne yazık ki gemisini kurtaran kaptan gibi münasebetsiz lakırtılar ve atasözü namı altındaki yanlışlıklar, bizi daha büyük hataya sevk eder. Hem kendimizi hem de âlem-i beşeriyetten bir ferdi bile kurtarmak için gayret edeceğiz. Çünkü Efendimizin (sav) buyurduğu gibi "Bir gönlü yapmak kâinatın gönlünü yapmak gibidir." Onun için unutmamak gerekir ki takva bir hedef değildir ama bir duraktır.

Bu durağa varmak ve ötesine geçmek için dinimizin temel kaynaklarında anlatılan nice ibretlik kıssa ve mesel mevcuttur. Bilhassa Kur'an-ı Kerim'deki kıssaları nasıl değerlendirmek gerekir? Niyazi-i Mısrî Efendimize ait olan bir beyti burada hatırladım:

"Bir göz ki olmaya ânın ibret nazarında
Ol sâhibinin düşmanıdır baş üzerinde"

Bir kere her şeye ibret nazarıyla bakacağız. Kur'an-ı Kerim'de Allah (cc) elbette geçmiş zamanlardaki hadiseleri anlayalım diye bir tarih mantalitesi ile bu kıssaları bize nâzil etmedi. Kıssadan maksat hisse almaktır. "Ahsenu'l-kasas" şeklinde tanımlanan Hz. Yusuf (as) kıssasını hatırlayalım. Sona doğru küçük bir anekdot var. Hz. Yakup diğer çocuklarına şöyle diyor: "Şehre ayrı kapılardan giriniz." Bu ufacık cümle bir ayet içerisinde geçmektedir. Eğer bu cümleye bir önem atfetmeden geçersek yanılırız. Bir kere kıssalardaki şahısları tanımamız ve bilmemiz şart. Hz. Yusuf aleyhisselam kimdir? Hz. Peygamberimiz Muhammed Mustafa (sav) ve Hz. Âdem'den sonra dünyada yaratılmış en güzel insandır. Hz. Âdem bizzât anne-baba dahli olmadan yed-i kudret-i İlâhî tarafından yaratıldığı için en güzel insandır. Efendimiz için "en güzel" ifadesini bile layık görmem, zira O en güzel değil, tek güzeldir. O'nu hiçbir kategoriye koyamayız. Sebeb-i hilkat-i âlem, bundan ötesi yok. Allah (cc) bunlardan sonra öyle güzel bir kul daha yaratmıştır ki O'nun güzelliğini seyreden Mısırlı kadınlar meyve soyarken ellerini kesiyorlar da o acıyı bile duymuyorlar çünkü güzellik insanı böylesine mest eder. Narkoza lüzum yok, öyle bir güzelliği gören bayıltılmadan da ameliyat olur. İşte kusursuz bir güzelliğe sahip bir peygamberin kardeşlerinden bahsediyoruz. Dolayısıyla on bir güzel, yakışıklı, boylu poslu insan aynı anda aynı kapıdan şehre girince bütün bakışlar haliyle onlara yönelir ve nazar-ı dikkati üstlerine çekerler. Onları bu nazardan korumak için Hz. Yakup ayrı kapılardan şehre girin demiştir. Bu, dolaylı olarak nazarın mevcudiyetini de gösteren bir ayettir.

Aynı kıssa üzerinden bir başka çıkarım yapmak da mümkündür. Yukarıda değindiğimiz kadınların ellerini kesmesi olayını

zihnimizde tutalım. Ölüm anı, Hz. Peygamber'in ifadesiyle, her bir damarının içinden dikenli tel çekiliyormuş gibidir, ancak إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ -İnnellezîne ḳâlû rabbunallâhu ṯümmesteḳâmû tetenezzelu 'aleyhimu'l-melâ̈ketu ellâ teẖâfû velâ taḥzenû ve ebşirû bi'l-cennetilletî kuntum tû'adûn- "Rabbimiz Allah'tır deyip, dosdoğru olanlara gelince, onlara melekler gelerek: Korkmayın ve üzülmeyin. Söz verildiğiniz cennetle sevinin, derler." (Fussilet, 30) âyetinde de geçtiği üzere ölüm anında melekler gelip o Allah'ın kuluna şöyle seslenir: "Bıraktıklarına üzülme, gittiğin yerde de korkma!" O anda işte öyle bir güzellik müşahede edilir ki o acı hissedilmez bile. Bunun ilm-i keramet olarak karşılığı işte bugünkü narkozdur. Diş hekimi ilacı verirken ağız içinde neler neler yapıyor da insan hissetmiyor. İşte muhabbetin ve İlahi güzellikleri seyretmenin güzelliğiyle can acısı duymamak mümkündür. Şimdi parmaklarını kesen Mısırlı kadınları hatırlayacak olursak dolaylı olarak müminlere bu gibi hususları anlattığı söylenebilir. Kıssalara böyle bakmak gerekir. Bir kıssadan nice hisseler çıkar. Kur'an'daki bu anlatım tarzı bazı büyüklerin üsluplarına ve yorumlarına misal teşkil etmiştir. İşte, Hz. Mevlânâ da Mesnevî-i Şerif'te bu şekilde pek çok hikâyeye yer verir. Kur'an-ı Kerim'deki bu çeşit kıssaları görüp "Kur'an hikâye kitabıdır." demek ne kadar aptallıksa; Mesnevî'deki kurt, tavşan, tilki, aslan, fil ve sair hayvanatın mesellerinden müteşekkil hâsılaya "hikâye kitabıdır" demek aynı eblehliktir. Geçmişten günümüze İslâm ulemâsı ve meşâyihi bu yoldan yürümüş ve bu çeşit eserler kaleme almış, telif etmiştir. Yakın zamandan bir örnek vermek gerekirse merhum Muzaffer Ozak'ın her biri üçer cilt olan *İrşâd* ve *Envârü'l-Kulûb* namındaki eserleri kıssalar ile insanlara bu ölümsüz hakikatleri tebliğ eder.

İşte Hz. Peygamberimizin (sav) hayat-ı saadeti de baştan başa bu çeşit kıssalar ve ibretlerle doludur. Zira zât-ı şerifinin bütün

davranışları hem Kur'an-ı Kerim'e mutabık hem de canlı bir Kur'an olduğundan insanlar için müessir örnekleri ihtiva eder. O'nun hayatında yaşadığı olayları bu nazarla değerlendirip oradan da hisseler almak lazımdır. Bu sebeple bütün Kur'an'daki kıssalara bu bakış açısıyla bakmalı ve ibret almalıyız.

Hacı Bayram-ı Velî şu duayı çok sık tekrar etmiştir: "Ya Rabbi, bana eşyayı altı cihetinden göster." Buradaki eşya masa, sandalye, mobilya vs. değil. Eşya, şeyler demek yani varlık. Diğer bir ifadeyle, her maddenin önü, arkası, sağı, solu, altı ve üstü vardır. Bu zâhirdir, zâhiri tanımak için mutlaka altı yönünden tanımak lazım. Bir de iç, derûn ve bâtın var. Onun için sadece bu altı cihet bile yetmez hadiseler ve kıssalara da bu şekilde bakmak lazım. Mesela, Cenâb-ı Hak Hz. Musa'ya sen ve kardeşin Firavun'a yumuşak bir dille ve güzel sözlerle hitapta bulunun, mukabele edin diyor. Firavun Tanrılık iddia ediyor, bu iki kardeş ise vahy-i İlahî'ye muhatap olmuş yüce peygamberler. İşte, Cenâb-ı Hak, kendisine şirk koşan Firavun'a dahi nazik, yumuşak ve anlayacağı lisanla hitap edin, diyor. Yukarıda da arz ettiğim gibi Resûlullah Efendimizin (sav) hayatı bizâtihi âyettir. Efendimizin beyanındaki ve tebliğindeki ilk muhatapları müşriktir; Allah'a ortak koşanlar için bile Allah (cc) Hz. Peygamberimize yumuşak bir dil kullanmasını emretmemiş mi? Fakat şimdiki Müslümanlara bakıyoruz ki kötü huylu, içkici, ayyaş, kumarbaz, hırsız vs. gibi kimselere bağırıp çağırıyorlar. Bu âyetlerden neredeyse hiç ibret alınmıyor! Bir insanın geçmiş âdetlerini ya da din namına kendi tercihini ortaya koymasını kabul etmek mümkün değildir. İmam Malik gibi bir zât-ı şerif, halife tarafından *el-Muvatta* adlı eserinin Kâbe'ye asılması isteğini reddetmiştir. Çünkü İmam Malik, Kâbe'yi mağrip ve maşrıktan pek çok farklı bölgeden, coğrafyadan ve gelenekten gelen insanların içtimagâhı olarak görür. İmam Malik, bu istek karşısında halifeye "Ben bu kitabı Hicaz ahalisi için yazdım, herkes için

yazmadım." demiştir. İmam Malik bile kendi fikrinin bilâ-istisna bütün Müslümanlar tarafından kabul edilmesine karşı çıkıyor da bizim cahil adamlar indi mütalaalarını din diye etrafa tanıtıyor.

Hülasa kıssalardaki kişilikleri doğru anlamak lazım. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa ve Firavun arasında cereyan etmiş kıssaların farklı yerlerde farklı konular şeklinde anlatılmasının sebebi, aynı kişilerin münasebeti üzerinden daha farklı misaller verilmesidir. Muhteviyatının farklı olduğu bu muhtelif kıssalardan, farklı hisselerin alınması hedeflenmiştir.

Zâhir; dış görünüştür, daha kolay bir anlatımla söylersek beş duyu ile algılanan hallere zâhir denir. Beş duyu ile algılanmayıp irfan sayesinde öğrenilecek haller ise bâtındır. Batın lügat manasıyla karın demektir. Dıştan insana nazar edildiğinde; annesinden ayrıldığı göbek deliği, mide, bağırsak ve diğer iç organlarını kaplayan karın bölgesi görülür. Ama bir dahiliyeci doktora gidildiğinde o dışarıdan baksa da içinde neyin nerede olduğunu bilir; mide, mide borusu, akciğer, karaciğer, pankreas nerede duruyor bütün bunların hepsini gayet iyi bilir. Çünkü daha tıp fakültesinde öğrenciyken insan vücudunun içinde neyin nerede olduğunu öğrendi, üzerinde ihtisas yaptı. İşte gönül mütehassısı olan tasavvuf ehli zevat da kişinin gözüne, burnuna, kaşına, alnına, dudağına, saçına, omzuna, göbeğine, bacağına ve dizine baktığı zaman bile içini görür. Bu bir ihtisas işidir.

Şimdi biz semboller üzerinden konuşan ve hareket eden bir yapıya sahibiz. Mesela siz resmi bir dairede işinizi yaptırabilmek için bir vesikalık fotoğrafınızı veriyorsunuz. Hâlbuki bu fotoğrafta sadece yüzünüz ve boynunuzla omzunuz gözükmekte, vücudunuzun geri kalan kısmı o fotoğrafta yok. Buna rağmen bu fotoğrafa bakan, sizi teşhis edip kim olduğunuzu söyleyebilir. Peki fotoğraftaki o şahıs sadece o yüzden mi ibarettir? Elbette değil. Bunun gibi her-

hangi bir insanın bedeni de onun sembolüdür, ama insan sadece bedenden ibaret değildir. Bâtını da vardır. Büyük bir kalabalığın toplandığı resmi geçitlere ya da stadyumlara bakın veya işte iki kişi karşı karşıya gelse bile mükaleme esnasında çoğu kere ellerinin içi değil de dışı gözükür. Elimizin dışı zâhirdir, halbuki bu elin dışı, içine kıyasla tabiri câiz ise sinek kovalamaktan başka hiçbir işe yaramaz, tuttuğunu avucunun içiyle tutarsın, sevdiğini elinin içiyle okşarsın, dövdüğünü de... Her işi elinin içi yapar, parmak izi bile elin içindedir. Ama el deyince insanın aklına elin tamamı gelmekte. El, sadece üst kısmından ibaret diye algılanmamalıdır. İşte zâhire kıyasla bâtın bu kadar önemlidir ama gözükmez.

Bâtın ve zâhir birbirinden ayrı değildir, ama biri daha çok gözükür diğeri de ehlince gözükür. Ehil olmayanlar bu işlere vâkıf olamazlar. Yine benzer bir misal verelim: Bir göz hekimine gidildiğinde birtakım aletler vasıtasıyla uzman doktorun, gözü kontrol ettiğini görüyoruz. O aletin ufacık bir noktasından insan gözüne dair neler görüyor, müşahede ediyor ve teşhiste bulunuyor. Uzman olmayanlar göze bakınca bunları görmez ancak gözün nasıl olduğunu tasvir edebilir. Ama göz gördüğümüz akından ve renginden ibaret değildir. Bir bütün olarak gözü dış görüntüsüyle ihata edemeyiz. Fakat, uzmanı ve mütehassısı gözün nasıl olduğunu bilir ve bildirir. Göze dair hastalıklarda ve sorunlarda da hem teşhis hem tedavi işte bu uzmanlardan gelir. Meşhur hadis âlimi İbn Hacer el-Askalânî tıbbı ikiye ayırır: Bedenin ve kalbin tıbbı. Kalbin tıbbının da Allah Resûlü'nün getirdiği din ile sağlanacağını söyler. İşte bu dinin mütehassısları olan âlimler ve ârifler kalp hayatının gerçek tabipleridir. Manevî rahatsızlıklarımızın ve hastalıklarımızın teşhis ve tedavisini de onların sözlerinde ve uygulamalarında bulacağız.

İşte bâtından bahsedersek insanın da zâhirine kıyasla, zâhirinden ve dış görünüşünden daha önemli olan bâtını ve iç hali vardır. Bizim dünyamızda bâtın denildiğinde hemen akla kalp, gönül, ruh, nefs vesaire çeşitli kelimeler ve tabirler gelmektedir. Bilhassa müminin ruhî ve manevî hayatından bahsederken ittifakla imanın mahalli olan kalp, hususi mahiyettedir. Hz. Peygamberimiz (sav) Müslim'de geçen bir hadis-i şerifinde kalbin Allah nezdindeki yerini şöyle anlatır: إِنَّ اللَّهَ لاَ يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ -İnnallâhe lâ yenẓuru ilâ ṣuverikum ve emvâlikum velâkin yenẓuru ilâ ḳulubikum ve e'mâlikum- "Allah sizin suretlerinize ve şekillerinize, mallarınıza ve mülklerinize bakmaz ama kalplerinize ve amellerinize bakar." Yani dış güzellik, yakışıklılık, zenginlik, soy sop, statü, makam ve mevki sahibi olmak Cenâb-ı Hak indinde esas değildir, esas olan kalptir. Keza, kalbin insanın mahiyetindeki ana uzuv ve unsur olduğunu da şu beliğ ifadelerle izah eder: أَلاَ وَإِنَّ فِى الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلاَ وَهِيَ الْقَلْبُ -Elâ veinne fi'l-cesedi muẓġaten iẓâ ṣalaḥat ṣalaḥa'l-cesedu kulluhû ve iẓâ fesedet fesede'l-cesedu kulluhû elâ ve hiye'l-ḳalbu- Buhârî'de geçen bu hadis-i şerifin manası "Bilin ki insan vücudunda bir et parçası vardır o salih olursa bütün beden düzgün çalışır, o bozuk olursa bütün beden bozuk olur. İşte o, kalptir." Kalbin, hatta selîm bir kalbin Cenâb-ı Hakk'ın indinde ne kadar kıymettar olduğunu Hz. İbrahim'in bir duasından öğreniyoruz. Kur'an-ı Kerim'de geçtiği üzere Hz. İbrahim (as) Allah'a niyaz ederken إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ -İllâ men etallâhe biḳalbin selîm- demiştir. Duanın bütününe bakıldığında Hz. İbrahim (as) şöyle niyaz etmekte: "İnsanların diriltileceği gün beni utandırma! O gün ki onda ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a selîm bir kalp ile gelenler müstesna!" Nitekim, bu ayet anılınca Bağdatlı Rûhî'nin o güzel beyti akla gelir ki âdeta bu ayeti tefsir etmektedir:

"Sanma ey hâce ki senden zer u sîm isterler
Yevme la yenfe'uda kalb-i selîm isterler"

Kimsenin kimseden fayda ummadığı, ana babanın evlattan, eşlerin birbirinden kaçacağı o dehşetli günde tek geçer akçe kalb-i selîmdir. Yani, müminlerin ruhani hayatını, bâtınını ve manevîyatını temsil eden kalp hakkında hem Kur'an'da hem Sünnet-i sahihada daha fazla tanım ve tasvir bulmak mümkündür.

Konumuz kalbin bazı marazları, yani hastalıkları karşısında müminin göstermesi gereken doğru davranışlardır. Her hastalığın bir devası vardır. Fakat bu önemli mevzuya geçmeden önce kalbi tanımlamak ve anlamak gerekir. Nedir kalp? Yukarıda da anlattıklarımızla beraber rahatlıkla söyleyebiliriz ki kalp, beden mülkünün sultanı ve padişahıdır. Kelime anlamı ve ıstılahî manası olarak "kalb" kelimesi bir şeyin özü, merkezi ve ortası anlamında kullanılır. Bir diğer manasıyla da değiştirmek ve dönüştürmek anlamına gelir. Kalb, aslında Hz. İnsan'ın özü, merkezi ve cevheridir. Bu sebeple ulemâ ve urefa; yani âlimler ve ârifler kalbi ikiye ayırmıştır: cismânî ve manevî kalp. İlki sol göğsün altında yumruk büyüklüğündeki et parçasıdır. Manevî kalp ise âdeta bir çeşit latife-i Rabbanî denilen bir sırr-ı İlahî'dir. Kur'an ve hadislerde bu kavram etrafında anladığımız şey insanî hakikatin merkezini, "ben"in içindeki özü ifade eder.

Kur'an-ı Kerim'de kalp, çeşitli yönleriyle yüzden fazla yerde geçer. Kalp aslında mahlukun Halik ile, yaratılanın Yaradanıyla münasebetinin temerküz ettiği noktadır; yani odak noktası, merkezidir. Kalp, daha veciz ifadesiyle söylemek lazımsa, nazargâh-ı İlâhî'dir. Allah kalbe bakar, kalbe itibar eder. Âyet-i kerimede geçtiği üzere vahiy Peygamberin kalbine indirilmiştir: عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ -'Alâ ḳalbike litekûne mine'l-münzirîn- "Uyaranlardan olman için o Kur'an senin kalbine nâzil olmuştur." (Şuara, 194)

Yani, kalp vahyin nüzul ettiği ve indiği yerdir. Aynı zamanda bir idrak ve anlama merkezidir. أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا -Efelâ yetedebberûne'l-kurâne em 'alâ kulûbin akfâluhâ- "Onlar Kur'an üzerinde düşünmüyorlar mı, yoksa kalpleri kilitlenmiş midir?" (Muhammed, 24) ayeti kerimesi kalbin düşünme ve tefekkür etme melekesine sahip olduğunu gösterir.

Merhamet, muhabbet ve hidayet gibi müspet duygular ve tecelliler de kalpte oluşur, kalpte yankı bulur. İnsandaki kötü davranışların da kalpte tezahürleri vardır ki Kur'an-ı Kerim bilhassa münafıklardan bahsettiği yerlerde bu duruma işaret eder. فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ -Fî kulûbihim meradun fezâdehumullâhu meradan velehum 'azâbun elîm- "Onların kalplerinde hastalık vardır. Allah hastalıklarını artırmıştır." (Bakara, 10). İnsandaki kibir, gurur ve bilhassa ahkâm-ı İlâhî karşısındaki inkâr edici tavırlar da anlatılırken ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً -şumme kaset kulûbukum min ba'di zâlike fehiye kelhicârati ev eşeddu- "Sonra kalpleriniz yine katılaştı, taş gibi hatta daha da katı oldu." (Bakara, 74) denilmektedir.

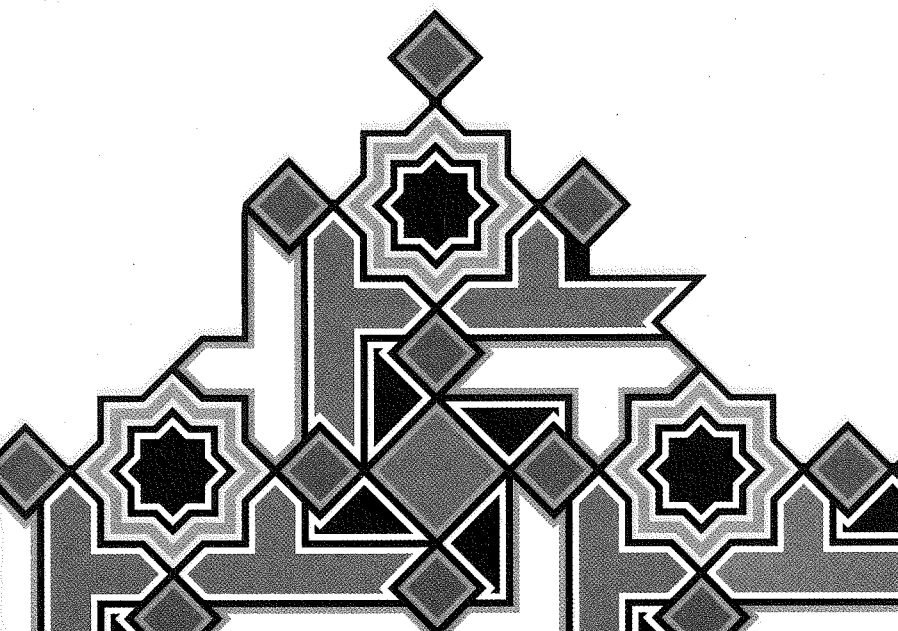
Kalplerin öyle hastalıkları vardır ki ihmal edilip de bir gönül tabibine arz edilmezse zaman içerisinde kalpler taş gibi katılaşır. Ne enteresandır ki bu âyetin devamında bağrında nehirlerin fışkırdığı ve hatta Allah korkusundan yuvarlanan taşlardan da bahsedilir. Yani Allah korkusu ile taş bile şak şak olur yarılırken. Ancak öyle kalpler vardır ki bu taşlar kadar olamaz. Allah'ın kelamı ve ahkamı karşısında kaskatıdır. Hiçbir söz ve nasihat onlara tesir etmez. Gerek inkâr gerekse günahlar, kalbin yumuşamasını engelleyecek bir sertliğe sevk eder. İşte ileride ele alacağımız hususlar kalbi hastalığa uğratan, nurunu zulmete çeviren ve inceliğini yok eden bazı davranışlardır. Bu davranışlar hem şeytanın desiseleri hem de nefsin hevesleri sayesinde insana cazip görünür ve kalp

hayatını karartır. Kalp manevî fonksiyonlarını kaybeder ve insan cevherini keşfedemeden ve Allah'ın rızasına eremeden bu dünyadan göçüp gider.

Akıl büyük bir nimettir ama aklı kalbin hizmetine vermekle insan ruh semasında kanatlanır ve pervaz eder. Kalbî hayatta tezahür eden aşk, akla akıl ile veda etmektir. Aklın yetersizliğini akılla anlamak... Bir misalle bu durumu daha da tavzih edelim. Uçak belli bir aerodinamik hali ve şekliyle belli bir cisme sahiptir. Her uçak karadan hareket eder. O uçak pistte kaldığı müddetçe tekerlekleri üzerinde giderken fonksiyon itibarıyla bir kara taşıtı araba, kamyon ya da otobüs değil midir? Evet öyledir. Ne zaman belli bir hıza gelir tekerleklerini yerden kaldırır o zaman uçak olur. İşte havalanmadan önceki hâline kadar belli bir müddet otomobil gibi hareket eder, tekerleklerinin üzerinde gider. Akıl pist gibidir, lazımdır. Ama akla bağlı kalırsan hiçbir zaman uçamazsın. Bunu anlamak aşktır. Her uçak menzil-i maksuduna erişemeyebilir, bazen yolda kaza olur ve uçak düşer. Ama o açıdan da bakıldığında bu kaza bir araba, otomobil ya da kamyon kazası değildir, uçak kazasıdır. Hz. Mevlânâ bu meseleyi izah ederken enfes bir misal verir: "Aşk meselelerinde akıl bataklığa düşmüş eşek gibidir, çırpındıkça daha da batar." Eşek misali Kur'an'da geçer. "Savtu'l-hamir" eşek anırması demektir. Eşek aynı zamanda gabiliğin sembolüdür. "Eşeklik etme! Eşek gibi döverim seni." gibi klişelerde eşeğin ahmaklığına vurgu vardır. At terbiye olur, sirklerde çok görülür. Ama eşeğin terbiye olması çok nadirdir. İşte akla çok güvenmek ahmaklıktır. Hz. Mevlânâ çakal, katır, fil ile bunu örneklendirmiyor. Eşek örneğini bilhassa veriyor. Dolayısıyla akla veda etmeden aşk meselesinde mesafe almak, yükselmek, ilerlemek mümkün değildir. Çünkü aşkın işine aklın aklı ermez.

Hz. Mevlânâ alem (sembol) bir zât-ı şeriftir, ona bakmalıyız. Hz. Şems bütün kitaplarını suya attı, bu ne demektir: Aklından vazgeç anlamına gelir. Çünkü kitap aklın sonucudur. Hz. Mevlânâ döneminde pek çok âlim vardır, bunların bazılarının isimleri bazı kitaplarda mahfuzdur, çok kişi bilmez. Ama aşk hâlâ yaşamakta ve aşkın sembol şahsiyetlerinin isimleri de çağlar boyunca dilden dile aktarılmaya devam ediyor. Hz. Mevlânâ aşkın sembol şahsiyetidir. Diğer meşâyih-i kiramda da hiç şüphe yok ki aşk vardır. Ancak onların da sembol olduğu başka hususlar vardır. Kerâmet deyince akla hemen Hz. Ahmed er-Rufâî gelir, istimdat ve medet isteme deyince Hz. Abdülkadir-i Geylânî gelir. İşte Hz. Mevlânâ'nın şahsında alem olmuş aşk bir haldir. Susuzluğun giderilmesi su içmekle olur, çeşme seyretmek veya dereye bakmakla değil. İşte gelecek sayfalarda bahsi geçen konularda kalbi, çölde ve vahada susuz bırakacak hallere değinilirken bunlara karşı yapılması lazım gelen doğru davranış biçimleri de gösterilmeye çalışılmıştır. Cenâb-ı Hak kalbimizi dini üzerinde sabit kılsın.

1. BÖLÜM:
BENLİK-ENÂNİYET



"Benlik meselesi" kalbî bir hastalık olan ve bütün tasavvufî ekollerin üzerinde durduğu bir meseledir. Aslına bakılırsa tasavvuf onun çaresini aramıyor, bulmaya çalışmıyor, bulmuş demek daha doğrudur. Tabir-i diğerle, bu derdin devâsı ve ilacı çoktan bulunmuştur. Ama o ilacı tatbik etmek çok zor bir iştir ve o ilacı uygulayacak olan hâzık hekimlerin sözü dinlenildiği müddetçe o tedaviden istifade etmek mümkün olacaktır. Şayet bu muhterem ve işinin ehli zevâtın sözü dinlenilmezse yapılacak bir şey olmaz. Ancak o tasavvuf büyükleri içinde bazı zevatın kelamı her zaman ve herkese şâmil değildir; çok nadir olarak hususî anlamda bazı kişilere sözlerini dinletirler. Çünkü bu durumun birtakım ince hikmetleri olmakla beraber, şahsa bakan, subjektif yönleri de mevcuttur. Onların genel anlamda ve umuma yönelik konuşulması imkân dahilinde değildir. Fakat asıl mesele şu ki teşhis tedavinin yarısıdır. Yani bir hastalığa dair teşhis konulduğu takdirde tedavinin yüzde ellisi olmuş demektir. Fakat geriye kalan yüzde elli doktorda değil hastadadır. Nedir o? Söz dinlemek. Doktor tıbbî bir hastalıkta, bedenî bir hastalıkta

tavsiye ederek; farazâ saat on ikide iki tane hap yutacaksın, demiş. Bunu hasta yanlış anlayıp ikide on iki hap yutarsa olmaz elbette. Veya onun ilmi var ama vücut benim, beden benim, ben de onun kadar bilirim ukalalığı yapılırsa doktorun teşhisinin doğruluğu tedavinin bitmesine yetmez. İşte gönül, ruh, kalp, fuad insanın manevî ve derûnî hayatını ilgilendiren mefhumlardır. Bu anlamda, iç hastalığı denilince insan zihnine dahiliye uzmanlarınınki değil de derûnî hastalıklar ve marazlar gelmelidir. İşte onlardan birincisi diyebileceğimiz bir iç rahatsızlığı benliktir. Bunun tedavisi hakikaten çok güçtür. Ama büyüklerin sözlerine ve davranışlarına baktığımızda benlik ve enâniyet mevzusunun büyük bir hastalık olduğunu zâten biliyoruz.

Modern dünya diye bir kavram yoktur. Bu, zamane insanlarının kendilerini üstün görmelerinin bir dogması. Herkese yutturdukları, evvela kendilerinin de yuttuğu bir dogma. Her dönemde insanlar bir önceki dönemdeki insanları beğenmemişlerdir. Her dönem bir evvelki döneme göre moderndir. O zaman bunun bir sonu yoktur. Modernite, insanların kendini aldatmasından ibarettir ve ne yazık ki bunun ölçüsü insanı sadece bedenden ibaret zannetmek ve bedenin rahatına yönelik icatların fazlalaşmasıyla bedenin daha az yorulmasını temin etmektir. Böylece bunu yükseklik, medeniyet, terakki, yücelme olarak empoze ediyorlar. İnsan bedenden ibaret değildir ki bedeninin rahatı yegâne ölçü olsun! Efendim yüksek bina yapıyorlar da içindekilerin yüzde bilmem kaçı intihar ediyor. Ne oldu yüksek bina? Ayrıca bu yüksek binaları yapanlar hâlâ piramitlerin sırrını çözemedi. Efendim metal kullanımı şöyle oluyor, böyle oluyor. İyi hoş da Hindistan'daki paslanmayan demirin sırrını çözebildiler mi? Öyle statik hesapları yapıyorlar ama Süleymaniye'nin kubbe hesaplarına hâlâ akıl sır ermiyor. Demek ki o kadar "ileri

ileri" dediğimiz şey, sadece vasıtaların insanın daha az yorulmasının teminine yönelik olmasından ibaret. Budur ilerilik ha! Bu az şeydir. Hatta az şey değil, bu hiçbir şeydir. Bedenini bu kadar çok düşünen bir insan gönlünü hiç düşünmez hale gelir. Hayvanlarda gönül yoktur. Bir hayvan veya muhtelif hayvanlar daha iyi beslenmek, daha iyi barınmak için çalışır. Tüm hayatları bundan ibarettir. Peki insanın bu hayvanattan farkı ne? Daha iyi beslenmek, daha iyi barınmak; bir de bizim ilavemiz daha iyi giyinmek. O da moda denen ticari bir meseleden ibarettir. (Yakın döneme kadar İngiltere'de avukatlar, hâkimler hâlâ peruk takıyorlardı. Günlük hayat değişiyor ama moda denen bazı pratikler kökleşir.) Yani bedenin rahatlığının temini... Eskiden aydınlanmak için gaz lambası, daha öncesi meşaleler, mumlar, yağ kandilleri kullanılırdı. Şimdi düğmeye basıyorsun oluyor. Buna ne şekilde ölçü denir? Ölçü bu olursa tekrar edelim bu hiçbir şeydir. Bunun bir faydası var mı dersek, olabilir. Ama aydınlığı konuşmaz hale gelip sadece kandili, ampulü, mumu konuşursak yani aletleri, cihazları ve araçları konuşursak biz ileri değiliz, demektir. O zaman hemen şu suali sormak gerekir: Madem bu kadar kolay aydınlanıyoruz bir düğmeye basmakla, yağ kandili ile aydınlanan Hz. Mevlânâ'nın Mesnevi'sinden bir satır yazabiliyor muyuz? Hadi buyurun, bunun cevabını versinler. Onun için şu hüküm kolaylıkla verilebilir: Aydınlık önemlidir, aydınlanma vasıtaları önemli değildir ve bu araçların yaygınlığı, pratikliği, kolaylığı medeniyetin ve yükselmenin ölçüsü olamaz. Benim büyük büyük ninemin el tezgahında yaptığı halı bugün fabrikada on beş dakikada yapılıyor. Dolayısıyla insan o kadar yorulmuyor. Peki ne oluyor şimdi? Geriye kalan zamanında ne yapıyor bu insan? Kitap mı yazıyor, ilim mi yapıyor, insanlığa faydalı bir hizmet mi yapıyor? Yoksa tatil, eğlence ve gezi namı

altında nefsinin emrine mi giriyor? Dolayısıyla konuşulan lakırtılar temelinden yanlış olmaya mahkumdur.

Benlik hususuna gelecek olursak, öncelikle şunu söyleyelim: Suda kendini gören at ürker ve nehri geçemez. Elbette kendini ön planda görenler, kendi kendilerine hâil, mâni, engel teşkil ederler. Kendini aşmak diye bir laf varken benlik âdeta kendinde kalmak demektir. Halbuki esas ve önemli olan kendini aşmaktır. Kendini aşmak için kendini yok görmen gerekir. Mesela birçok mevlevihânenin kuruluşunda ve Mevleviliğin yayılmasında himmet sahibi Afyon Mevlevihanesi kurucusu ve ilk şeyhi, Sultan Divânî lakabıyla maruf Mehmed Çelebi şöyle buyuruyor: "Âlemde heman ben dediğindir sana noksan." Yunus Emremiz de şöyle demiş:

"Beni bende demen, ben bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeri"

Bu kadar çok ben deyip bensizlik ancak böyle ifade edilebilir. Kaç tane ben var dörtlüğün içinde ama hiç ego yok. Bu marazın öne çıkan ilk tezahürü birbirleri ile ciddi nüansları ve ince farkları olduğu halde dışarıdan aynıymış gibi algılanan üç haldir. Bunlar: gurur, kibir, ucb. Bunları anlatmak, izah etmek çok mümkün değil. Yani kibirle ucbun ne farkı var, gururla kibrin ne farkı var. Buna daha ileride temas edeceğiz, ancak mevzu münasebetiyle söylemek gerekirse aralarında çok fark var. Biri kendini beğenmek, diğeri başkasını beğenmemek. İkisi aynı şey değil. Ha Ali Veli ha Veli Ali değil mi? İkisi başka şeydir. Ali Veli ayrı şey; Veli Ali ayrı şeydir. Mesela ucb fukarâ ve câhilde olmaz. Âlimde ve zenginde olur. Bir çeşit özel hastalık yani. Kibir fukarâda da olur; gururlu fakirler var. Bir de vakar manasında kullandığımız gurur var: İnsanlık haysiyeti, beşer haysiyeti gibi. "Gururundan

fedakârlık etti." cümlesinde gurur burnu büyüklük manasında kullanıldıysa ondan fedakârlık edilecek bir şey yoktur, zira öyle bir kötü haslete sahip olmak başlı başına hatadır zâten. Bir de haysiyet var. Haysiyetten fedakârlık edilmez. Bu tam olarak izzet-i nefis değildir. Çünkü nefs, ego, benlik, enâniyet bunlar değişik söylemlerle aynı manadadır. Bu hususta hisse alınacak bir kıssa anlatılır: Bir derviş babaya hakaret-âmiz bir şekilde etraftan takılıyorlarmış. Zâtın biri dayanamamış: "Yahu birader sende hiç izzet-i nefis yok mu, bir cevap ver şunlara!" eren de "Bende nefis yok ki izzeti olsun." demiş. Bu ince bir nüktedir, sırrını herkes anlayamaz. Aslında, bir Müslümanın izzet-i nefsi olmaz, olmamalıdır, ancak izzet-i dini olur ve olmalıdır da. Nefis denildiği zaman işin içine kaçınılmaz olarak "benlik" girer. Mâide suresindeki "Müminler birbirlerine karşı alçak gönüllü, kafire karşı izzetli olurlar." şeklinde geçen ayet-i kerimede alçak gönüllü olarak çevrilebilecek olan kelimenin aslı "zillet" şeklindedir. Bu birbirine karşı tevazuun ciddi ve samimi biçimi şeklinde ifade edilir, ama kafire karşı ise alabildiğince izzetli. وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا -Velâ temşi fî'l-arżi meraḥan inneke len taḫrika'l-arża velen tebluġa'l-cibâle ṭûlân- "Yeryüzünde ayaklarınızı yere vura vura, böbürlenerek yürümeyin, çünkü ne yeri delebilir ne de boyca dağlara erişebilirsin." (İsra, 37) buyuruluyor. Bu ayet Bedir Muharebesi'nden önce nazil olmuştur. Malum olduğu üzere, savaş meydanında evvela şiir okunur, sonra "mübariz" denen yani savaşan iki, üç, beş kişi birbiriyle çarpışırdı. Onlar birbiriyle dövüşürken ordu müdahale etmez, ondan sonra kim kimi alt ederse galip olarak saflarına geri çekilirdi. Ashab-ı Kirâm'dan Dıhye bin Halifetü'l-Kelbî Efendimiz mübareze için gidiyor. Hz. Peygamber Efendimize (sav) simaen çok benzeyen bir zât, hatta Hz. Cebrail'in onun suretine girerek huzur-i risaletpenâhîye geldiği sıkça rivayet

edilmiştir. Hz. Dıhye aynı zamanda Benî Kelb kabilesinin de reisi. Benî Kelb, çok kalabalık ve zengin bir kabile. Hayvan ticareti, canlı hayvan, kasaplık hayvan ve yün işinin erbabı oldukları için sahip oldukları küçükbaş hayvanlarının sayısı çok fazladır. Hatta, Efendimiz (sav) müjde ile ilgili bir meselede "Benî Kelb kabilesinin koyunlarının kürklerinin sayısı kadar" derken Benî Kelb'in hayvanlarının çokluğunu dolaylı olarak belirtmiştir. İşte bu Dıhyetü'l-Kelbî savaş öncesinde kollarını göğsünü kabartmış pehlivan gibi yürüyor. İncelikleri anlamak lazım. Ashabın hepsinin bastığı yerleri öperiz, saygımız sonsuz. Efendimize (sav) o sırada "Hani yeryüzünde böyle yürümek yasaktı?" diye soruyorlar. Hz. Peygamber de "Düşmana karşı, kafire karşı öyle yürüyor." diye cevap veriyor. Âyetleri de doğru anlamak lazımdır. Yanlış hüküm çıkartmak sadece günümüze has bir sorun değildir. Ashâb-ı kirâmda bile bu anlamda mevcut olduğu söylenebilir. Çünkü ashabın arasında da bir mertebe farkı var; âlimi başka, orta hallisi başka, sadece çölde üç beş deve güden de başka. Son tahlilde bu farklılıklara rağmen hepsi sahabedir, başımızın tacıdır o ayrı, hürmet ederiz. Elbette âlim, metinden hüküm çıkartabilecek; istinbat yetisine sahip kimsedir. Ashabın hepsi böyle olmamakla beraber bilâ-istisna hürmete layıktır. Çünkü Efendimizin (sav) arkadaşlarıdır.

Bu şekilde izzet-i nefs ve izzet-i din ayrımını doğru yaptıktan sonra, benlik, egoizm, enâniyet başka ne isim verirsek verelim, asıl mevzumuza dönelim. Bu hastalık nasıl tedavi edilir? Nefsâniyet, enâniyet aynı şeydir. Bunların nüansları bile yok. Ego Frenkçesi, enâniyet Arapçası, ben Türkçesi. Bunların hepsinin de tevlit ettireni yani doğurucusu, nefsâniyet. Nefs kelimesinin çoğulu nüfûstur. Hz. Mevlânâ nefsin terbiyesini bir misalle bize şöyle anlatıyor: "Nefis yanmakta olan bir ateş

gibidir, sen bu ateşi söndürmek istiyorsan üzerine odun atma!" Çünkü yanmakta olan bir ateşin üzerine odun atarsan odun henüz yanmaya başlamadan evvela yanmakta olan ateşi biraz karartır, sonra kurur, bir yerinden gaz çıkarmaya başlar ve ateş daha da büyür. Öyle ise nefis ateşini söndürmek istiyorsan aksini yapmalısın! Yani yanan bir ateş benzetmesi ile gösterilen nefsin üstüne odun atmak yerine su at! Demek ki nefis terbiyesinin çok kolay bir yolu var. Herkesin anlayacağı bir misalle anlatmış Hz. Mevlânâ. Nefsinin istediğinin tersini yapacaksın. Bunu şöyle bir misalle de açıklayabiliriz: Ben fakir bir adamım, siz ise zengin bir adamsınız. Sizin her gün kapınızı çalıyorum. On kere, yirmi kere, elli kere, yetmiş kere... Ancak hiç cevap alamıyorum. Ne bir merhaba ne de başka bir şey, hiçbir karşılık ve tepki gelmiyor. Ben size artık yetmiş birinci gün gelir miyim? Siz ne kadar zengin olursanız olun gelmem. Öyle ise nefis de benden bir şeyler istiyor, hem de her gün muttasıl istekleri devam ediyor. Hiçbir dediğini yapmıyorum. Bir daha gelmez. Daha çabuk kovalamak için; sizin kapınıza geldiğimi ve cevap vermediğinizi farz edelim. Ben bir süre daha gelmeye devam ederim. Sabrıma göre bu değişkenlik arz edebilir; on gün sonra mı, elli gün sonra mı yoksa yüz beş gün gün sonra mı? Ama iki üç defa kafamdan aşağı su dökerseniz, bir defa taş atarsanız artık üçüncü veya dördüncüde gelmem. Nefsinin isteğinin tersini yapmak belki hemen bitirmese de terbiye sürecini hızlandırır. Vesvese denen şey *hannâs* (şeytan) ile beraber şeytanın iğvası, kandırması ta kıyamet gününe kadar devam edecekse nefsin isteği de nihayete ermez. Nefsin ölmesi ya da yok olması mümkün değildir. Fakat nefsin dizgine alınması mümkündür. "Ölmeden önce ölünüz." hadis-i şerifi bu demek değil. Tekrar edelim nefsin çoğulu nüfus; yani fertlerin de adı nefs. Bu manada nefsin isteği teneşire varıncaya kadar bitmez. En azından nefes alacak, su içecek, birkaç lokma bir

şeyler yemek isteyecek. Hasılı, nefsin istekleri son nefese değin kesilmez. Nefs var oldukça, istekler de devam eder.

Şimdi farklı bir zaviyeden değerlendirelim. Kelimenin işaret ettiği mana kişinin varlığını ifade eder. Nefs, kişiyi kendi hükmü altına alıp aklının ve gönlünün hükmünden uzaklaştıran bir şeydir. Ben başka şeydir, benlik başka şeydir. Fakat ben nefistir ve benlik de nefistir. Teslim alacağımız, bizi kandıran şeytanın ve hannâsın tesiri gönlümüzü değil bedenimizi doyuran ki bunun içinde şehvet (şehvet sadece cinsiyetle ilgili değildir) hubb-i mal, hubb-i câh yani para, pul ve makam sevgisi gibi hususlarda da caridir. Bunların hepsi şehvettir. Bunlara da esir olmamak lazım.

Makam ve mansıp lazımdır; hizmet için makam gereklidir. Zâten makam aslında yetki demektir. O yetki bazı hizmetlerin yapılması için bazı kimselere verilir. Eğer o makam sahibi bu yetkiyi kendisinin şahsi menfaati için kullanırsa, bu büyük bir kabahattir. Allah huzurunda hem emanete ihanetten hem hırsızlıktan ve hem de hukuk-ı ibaddan yani tekil haliyle söylersek kul hakkından yargılanır. Ama bu yetkisini hizmetin hızlı, kolay, herkese şâmil bir şekilde arz edilmesi için kullanırsa o zaman yine yargılanır. Bu kez beyaz kağıtla Mahkeme-i Kübra'dan çıkar. Şimdi bunların doğru bilinmemesi... Mesela para lazım, eski büyüklerin güzel bir duası vardır: "Allah zekâtını artırsın." Mal artarsa zekât artar. Ama malın artırmasında bile Allah sana çok versin, bereket versin demiyor da esas maksat olan ibadet gayesini öne sürüyor. Bundan daha terbiyeli, daha terbiye edici bir dua olabilir mi? Hem dua ediyor hem terbiye ediyor. Bir yere gidiyorsun, bir hizmet ediyorsun "Ayağın Kâbe'ye varsın." diyor. Bunlar bizim sloganlaşmış, klişe haline gelmiş dualarımızdır. En önemli özelliği ise terbiye edici olması.

İşte o benlik bu mevkii, bu parayı, bu ilmi hatta bu ibadeti "ben" yaptım dediği takdirde büyük bir hüsran içine girer. Bakınız namaz ibadetini düşünelim. Huzur-i İlahî'ye çıkmak kadar büyük bir mazhariyet var mıdır? Bu noktada mülahazamız şöyle olmalı: "Rabbim beni huzuruna kabul etti de namaz kılabildim." Daha basit ifadesiyle söylenirse "Ben yaptım." değil, O kabul etti. Bu, hakikatin ta kendisidir, Mevla kabul etmese namaz kılabilir miyiz? Rabbim bana ihsan etti bu ilmi, ben de insanlara dağıtmak mükellefiyetindeyim. Ben çalıştım, kazandım, dirseklerim çürüdü, ben, ben, ben... Tırnaklarınla kazıdın sonra o tırnakların Rabbine isyan etti. Zâten insanla şeytanı ayıran şey budur. Nisâ sûresinde مَّا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَّا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَّفْسِكَ -Mâ eṣâbeke min ḥasenetin feminallâhi vemâ eṣâbeke min seyyietin femin nefsike- "Bir musibet isabet ettiği zaman kendinizden, nefsinizden bilin. Bir hasenat, iyilik, güzellik isabet ettiği zaman ise Rabbinizden bilin." (Nisa, 79) buyuruluyor. Peki ibadet etmek hasenât değil midir? Öyledir, o halde bu hasenâtı nasıl Rabbimizden bileceğiz?

Bir insan bir namaz kaçırdığında, şöyle düşünmesi lazım: Belki Allah beni huzuruna kabul etmedi! Gerçi bu yine bizim kabahatimizdir. Kabahatler benim, çünkü kabahatleri üstlenmek ve yüklenmek benliği körüklemez. Bilakis tam da bu mevzuda ne güzel atasözümüz var: "Kabahat gelin olmuş, ata binmiş, kimse almamış." Evet, kabahati üstlenmek marifettir.

İzzet ancak kafire karşı olur. Ama bakıyoruz, birtakım maddi devletlerinin temsilcileri önünde Müslümanların temsilcileri ezik büzük duruyorlar. Mesela bir Amerikan başkanı bacak bacak üstüne atıp oturuyor, bizimkinin tavrı ise o haşmeti yansıtmaktan uzak. Belki terbiyeden dolayı olabilir ama doğrusu orada böyle bir terbiyenin tezâhürü ve yeri yoktur. Orada temsil ettiğin

makamın büyüklüğünü ve azametini yansıtman gerekir. Bizim terbiye sistemimizde büyüklerin huzurunda edepli oturmak vardır. Doğru, peki büyük kimdir? Maddî imkânı benden büyük olan mı? Hayır. İlmi, davranış biçiminin doğruluğu benden üstün olan büyüktür. Parası çok olan benden üstün değildir. O paranın kaynağını sorarlar adama. Sultan Abdülaziz Han'ın Avrupa ziyaretinde İngiltere'den Belçika'ya dönülüyor. Belçika ufacık bir yer. Belçika'dan sonra o zamanki Prusya, oradan da Viyana'ya geçilecek. Belçika küçük bir yer olmasına rağmen fabrikalar, madenler faal bir vaziyette çalışıyor. Sultanın yanındaki zevât bu duruma hayret ediyor, ufacık memleketteki zenginliğe hayran oluyor. İyi de o ufacık memleketin tam 35 katı Afrika kıtasında sömürgesi var. Öyle zenginliğe zenginlik denilebilir mi? Hırsız benden daha zengin olabilir.

Kendi memleketimizi ele alalım. Hortumculuk diye bir bela vardı. (Gerçi son zamanlarda azaldı, azaltanlardan Allah razı olsun!) Şimdi bu hortumcu benden zengin diye benden daha mı büyük olmalıdır? Kendisine emanet edilen parayı çalmış. Bu başarılı iş adamı öyle mi? Bu sisteme de bu sistemden böyle istifade edene de veyl olsun! Öyle ise "ben" ibaresine farklı bir tanım daha getirmek mümkün: "Ben" başkasının hukukuna riâyet etmeden yükselmek isteyen şeydir. Benlik denince bir kere hakka riayetsizlik başlar. İlle bu hak yemek, yani maddi birtakım hakları yemekle de gerçekleşmez. Mesela, sizin hakkınızda "Bırak şu câhili." diye düşündüğüm anda sizin hakkınızı yiyorum. Paranızı, pulunuzu almadım, herhangi bir arazinizi falan gasp etmedim ama beğenmedim sizi. Nitekim, tabirimi mazur görün, birtakım ekran maymunları ahalimizin saf, temiz ve o derecede de yüksek irfanlarını hiç nazar-ı itibara almadan birtakım akademik görünümlü kelimeleriyle kendilerini üstün,

onları aşağıda görüyorlar. Hak yiyorlar; farkında değiller. İcmâ-i ümmeti hiçe sayıyorlar. Bu kabul edilemez. Cehalet ile câhili ayırmak iktiza eder. İslâm câhilin değil, cehaletin düşmanıdır. Câhile düşman olursan belli bir kişiye, insana düşman olursun. Cehalete düşman olursan ilmin yanında olur, o câhilin elinden tutar, cehaletinden kurtarırsın ve İslâm da budur. Hz. Mevlânâ bu mevzuda o kadar sade, o kadar gerçek, kolayca anlaşılır bir şey söylüyor ki: "Bir çobanı bile dinle, hiçbir şey bilmiyorsa senden iyi koyun gütmesini biliyordur." Mükemmeliyet ancak Allah azze ve celleye aittir. Hiçbir fert, hiçbir kul mükemmel değildir.

Bir insan her manada mükemmel ve her manada âlim olamaz. Bir zaman bir tıp doçentine arkadaşım 'câhil' dedi. Karşı taraf bu kez "Ben doçentim arkadaş, bana nasıl câhil dersin!" diye cevap verince arkadaşım da ona "Sen insanlık ilminde câhilsin!" diye, mukabele etti ve şöyle devam etti: "Tıp ilminde câhil olmayabilirsin ama insanlık ilminde câhilsin. İkide verdiğin randevuya dört buçukta geliyorsun. 'Bekledik.' deyince de 'Bekleyin'. diyorsun, sen insanlık câhilisin." İşte benliğin tedavisi "ben"in istediklerinin tersini yapmakla mümkün olur. Tasavvuf f baştan aşağıya hizmet ettirmek ve nefse ağır gelen hizmetleri yaptırtmak suretiyle kişinin nefsini evvela törpüler, sonra eğeler, daha sonra cilalar, bir kenara koyar. O nefis terbiyesini geçen kulda ise İlahi tecelliler parıldamaya başlar.

Her fiil için ayrı nefs vardır. Her hadisede, her vakada, her olayda ayrı ayrı zuhur eder. Gönül bir tanesini, benlik bir tanesini temsil ediyor. Benlik bedene aittir, gönül ise ruha. Ama ruh ve beden ayrımı o kadar dile gelmez bir ayrımdır ki şöyle bir misal verebiliriz: Sütün içinde yağ, su ve mineral olduğunu biliyoruz. Ama süt denince akla hepsi gelir. Ne lazım? Mesela sizin suya ihtiyacınız var, susadınız. Süt içerseniz susuzluğunuz geçer mi?

Geçer! Benim yağa ihtiyacım var, yağ eksikliğim var. Süt içersem yağ eksikliğim geçer. Ama hepsi süt. İşte insan dediğimiz zaman sayılamayacak kadar hal ve durum sahibi bir varlıktan söz ediyoruz. Bu vaziyetlerde insanı insan yapan unsurlara ve insanları yükseltecek hallere yönelmek en doğru davranış olacaktır.

Bu ulvî hedefe doğru bir adım atılmaz ise benlik hastalığının birtakım semptomları zuhur eder. Soğuk aldığında ateşin çıkar, başın ağrır. Bunlar soğuk algınlığı belirtileridir. Ama başka bir şey de bu ağrıya sebep olabilir. Öncelikle, genel göstergelere bakmalı. Bir adam düşünelim ki çok mağrur, kendini beğenmiş, burnu büyük. Burnu büyük bir adam ilimle meşgul oluyor, başka hiçbir âlimin kitabını, görüşünü kabul etmiyor, sade ben bilirim diyor; yani ucb sahibi. Başka bir örneği de şöyle: Burnu düşse yara almaz, kibir sahibi. Gurur, kibir, ucb başta olmak üzere bu kendini beğenme, başkalarına değer vermeme hastalığı benlikten kaynaklanmaktadır.

Birtakım iç arzularımız eğer bizi sonunda; yani, o arzuyu yerine getirdikten sonra mutlu etmiyor, pişmanlık uyandırıyorsa samimi olarak, o benlik değildir. Yapmayı düşünmek ve onu icra etmek zor olmasına rağmen eda ettikten sonra mutluluğa ve iç huzura vesile oluyorsa işte o işler de gönül işleridir. Yapmayı düşünmek de yapmak da hoşa giden, fakat yaptıktan sonra "Ne halt ettim ben?" dedirten bütün işler esasen nefis kaynaklıdır. Onun için ölçü aslında kolaydır. Çünkü insan bu cihanda herkesi kandırır ama bir tek kendini kandıramaz. Şeytan evvela kendini haklı çıkartacak bahanelerle nefse destek olur. Ona rağmen, nefha-i İlahi'yi taşıyan, yeryüzünde Allah'ın halifesi olan insan mutlaka kendi doğrusunu bulur. Kendi kendine kaldığı zaman, başını yastığa koyduğu zaman. İnşallah başı teneşire vurmadan önce fiillerin doğruluğunun veya yanlışlığının hesabını yapar.

Pişman oldu ve bir daha yapmaz ise o pişmanlık ona kârdır. Yapılması çok zor olduğu halde yapıp memnuniyet duyulur, beğenilir ise ve o memnuniyeti ona tekrar güzel işleri yaptırırsa o insanın kâr elde ettiği söylenebilir.

Çok basit bir misal verelim: Soğuk bir kış gününde kalın ve kışlık kıyafetler, palto, altta yün çorap ve bir bot giydiğinizi farz edin. Namaz zamanı geldiğinde, bütün bu kıyafetlerin çıkarılması gerekir. Şeytan ona şöyle iğvalar vermeye başlar: "Şimdi kim çıkaracak botu, çorabı, sonra buz gibi suda abdest alacaksın bir güzel üşüteceksin." İşte, bu şeytanın aldatmasıdır ama bunun daha birçok kolay yolu var. Hastalık olacaksa teyemmüm edersin, bunun cevazı var. Bilmeyenler insanları yanlış yönlendirebilir: "Vazgeç namazdan." der, bitti gitti. Düşünmesi de zor, yapması da zor. Fakat yaptığın zaman; zorluğa rağmen abdestini aldın, o namazı kıldın, selam verdin ve sonra samimi bir şekilde duanı ettin, kalktın ve çıktın. Nasıl bir iç huzuru duyarsın, bu hissiyat varsa işte o yaptığın doğrudur.

Ben çok insan tanıdım, dünyanın bir ucundan diğer ucuna gidip geliyorum. Hatta, kendine dinsiz, ateist diyenleri de tanıdım ve çoğu kere bunlardan kısm-ı küllisinin avunmak ve oyalanmaktan başka bir şey yapmadıklarını gördüm. Hayırlı hiçbir işleri yoktu; başka bir ifadeyle ne kendilerine ne cemiyete faydaları vardı. Bu şekilde hayat sürmelerinin gerisinde genellikle bir iç isyanı bastırmak olduğunu veya maddi imkanların konforu içinde nefislerinin peşinde koşmanın getirdiği kolaylıkla deizm, riayetsizlik ya da inançsızlık girdaplarında boğulduklarını müşahede ettim. Avunmak ve oyalanmak, bir süre bu türden insanların tesellisi oluyor. Fakat nihayetinde, bunlar yetmeyince bu kez farklı sapkınlıklar başlıyor. Bu kez bir kısmı uyuşuyor ve insaniyetlerini kaybediyor, diğer bir kısmı da intihar ederek

hayatlarına son veriyor. Bütün bu kötü akıbetin güzel olduğu söylenebilir mi? Öyleyse en doğru davranış nefsin isteklerine muhalefet ederek nefsi terbiye etmektir.

Bu benliğin kişinin şahsına baktığı kadar, mensup olduğu kavme, millete veya topluluğa bakar tarafının olduğunu da unutmamak lazımdır. Tabir-i diğerle, topluluklara ait benlikler de vardır ki bu da şeytanın insana musallat olduğu bir başka tarafıdır. Buna ilerleyen sayfalarda müstakil bir başlık olarak temas edeceğiz. Burada şu kadar söylemek gerekirse; ister ferdî isterse içtimâî benlik olsun dünyada ne kadar manevî hastalık varsa hep bu benlikten doğar. Ondan sıyrılmanın yolu da insanlığa mensup olmaktır. Hz. Ali'nin veciz özdeyişi ile söyleyecek olursak insanlardan bir insan olup benliğin her türlüsüne karşı koyabilmek bu hastalığın en temel tedavisidir.

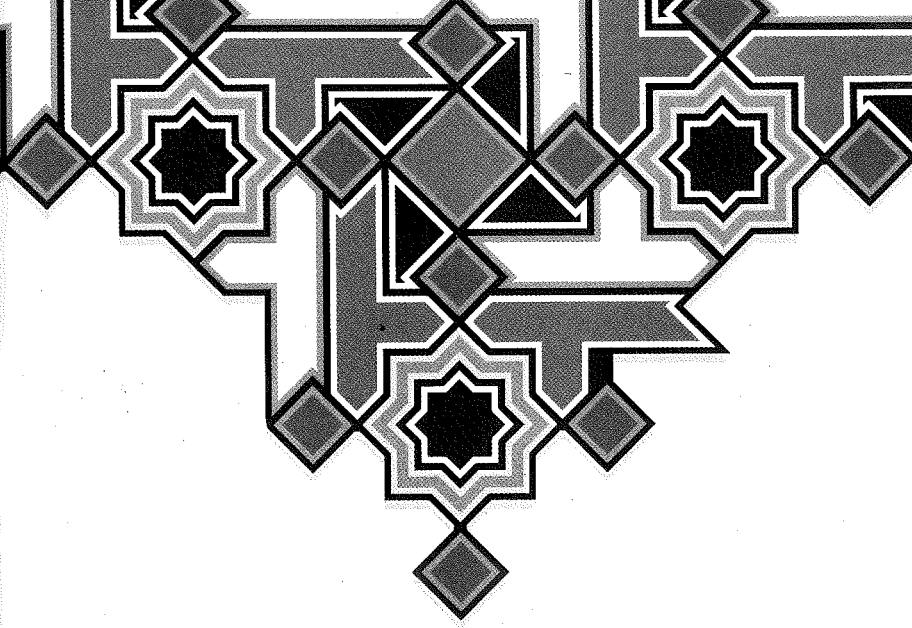
Bir kişinin kendini beğenmesi, başkasını beğenmemesi ona en büyük kusur olarak yeter. Başka kusur aramasına da hacet yoktur. Asırlardır büyüklerimiz, tasavvuf yüceleri kitaplarında, şiirlerinde ve nutuklarında bu hakikati dile getirmiş ve terennüm etmiştir. Niyâzi Mısrî Efendimizden söyleyelim:

"Dermân arardım derdime
Derdim bana dermân imiş,
Burhân sorardım aslıma
Aslım bana burhân imiş.

Sağ u solum gözler idim
Dost yüzünü görsem deyü,
Ben taşrada arar idim
Ol cân içinde cân imiş."

Yani dışarıda hiçbir şey yok. Ne varsa sende var. Nefis de gurur da kibir de ucb da kendini beğenmek de sende, Hak da burhan da sende! İnsanın süfliyete açık yanlarına rağmen, ulviyete müheyya mahiyetini ise Şeyh Galip Efendimizin meşhur beytiyle açıklayarak bu bahsi burada kapatalım:

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen.
Merdûm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen."



2. BÖLÜM:
RİYA

Kalbin makamını temsil ettiği, remz ettiği, sembolize ettiği iç derûniliği vardır. Bu arada istitrat kabilinden söyleyelim, derin ile derûn aynı şey değildir. Denizin, havuzun, ilmin bir derinliği var. Derûn ise bir bakıma içtir ama daha çok ruhu ve gönlü temsil eder. Şimdi vücudun içindeki kalp durduğu zaman insanın dünya hayatı biter. "Beyin ölümü gerçekleşti." diye bir söz duyuyoruz. Kalp durmadıkça hayat devam eder. Dolayısıyla hayatın devamının sembolü kalptir. Kan pompalanmaya devam ettiği sürece şuur olmasa bile beden hayatiyetini sürdürür. Kalp bu bakımdan en önemli, hayatımızın remzi bir organı olduğu gibi manevîyatın da sembolü ve makamı olmuştur.

Tıpkı biyolojik rahatsızlıklar gibi kalbî hastalıklar da davranışlarda dışarı vurulur. Hz. Peygamber Efendimize gelip sordular. "Ya Resûlullah Müslümandan hırsız olur mu?" "Yakışmaz ama yapanı bulunur." diye buyurdu. "Katil olur mu?" "Yakışmaz ama yapanı bulunur." Bu şekilde daha başka sorulara Peygamberimiz aynı şekilde mukabele eder. "Müslüman ve yalancılık bir arada olur mu?" diye sorduklarında Efendimiz tek kelimelik cevap ve-

rir: "Lâ!" yani olmaz! Müslüman ve yalan bir araya gelmez. Ahali kendi kendine birtakım yalan türleri uydurmuştur; beyaz yalan, esmer yalan, koyu renkli yalan falan filan! Bunlar uydurma şeylerdir, kendi kendilerine mana aramak içindir. Müslüman yalan söylemez. Riya, yalanın cinslerinden biridir, dolayısıyla olmaz. Ne yazık ki yalan söylemek zeki adamların işidir diye yalanı bir zekâ göstergesi olarak ortaya koyanlar da var. Gerçi bu laf doğrudur, ama başka mesele olduğu için burada izaha hacet yoktur. Zekâ göstergesi yalan söylemek değildir. Hayra kullanmadıktan sonra bir kul için o türlü zekâyı tasarruf etmesi iyi bir şey değildir, hatta Cenâb-ı Hakk'ın bu tür bir zekâyı o kuluna vermemesi onun hayrına olurdu. Mühim olan zekâyı hayra kullanmaktır. Çünkü yalancı zeki değil, hafızası kuvvetli değil ve bilakis aptal, salak birisi ise söylediği yalanı unutur, sonra onun doğrusunu ya da bir başkasını söyler. Hepsi birbirine karışır, yalancılığı ortaya çıkar.

Riya bir şeyi başka türlü göstermektir. Genellikle şerri hayır gibi göstermektir. Veya hayırdan şahsi menfaat umarak istikametini çevirmektir. Riya budur. Riyanın ortaya çıkışı sözle de olur fiille de olur; tüm davranış biçimlerinde de olur. Kendini göstermek için hayır yapıyorum der, mesela çeşme yaptırır çeşmeden büyük kendi adını yazdırır. Bu nevi hayır ve hayrât gibi gözüken işlerde eğer böyle bir şahsi menfaat ummak varsa ahirette hesap zamanında "İşte ben şöyle bir hayrât yaptım." derse o kişiye şu şekilde hitap olunur: "Evet yaptın, ama seni hayır sahibi olarak ansınlar diye yaptın ve seni hayır sahibi olarak andılar. Dolayısıyla ecrini aldın, burada alacağın hava cıvadır!" derler.

Her ne istiyorsak Allah'tan isteyecek ve o isteme de dua mahiyetinde olacak. Alacak tahsili gibi istiyoruz farkında mıyız? Dua; rica, niyaz, minnet ile istenecek, biz hak etmiş gibi istiyoruz. Bu benim hakkım, bunu bana ver Allah'ım gibi istiyoruz. Bir cami

inşaatı para noksanlığından yarım kalmış. Zengince bir zâtın yanına gidip bu yarım kalan inşaatın bitirilmesi için kendisinden yardım istemişler. Çark bir kere dönerse tekrardan hızlanır ve cami açılır. Bu zengin kişi dinledikten sonra kabul etmiş: "Tamamını yaptırırım ama üstüne benim adımı yazacaksınız." diye eklemiş. Yardımı isteyen zât da birden vazgeçip "Yerinde dursun, biraz geç tamamlarız." demiş, geçmiş gitmiş. Bir tanıdığım mahallesinde bir kıza âşık oluyor, kızın babası da namazlı, niyazlı bir adam. Delikanlı pek namaza gitmiyor ama ne yapıp ne ediyor, bir yolunu bulup Cuma namazında kayınpederinin görebileceği bir yerde namaza duruyor. Meramına nâil oluyor, kayınpeder de abdestli, namazlı çocuk; camide görüyorum diye kızı veriyor. Namaz aynı zamanda çok yüksek bir kurum olduğu için taklidi bile adamı adam eder. O genç beş vakit namaza başladı sonra şimdi de kazalarını ödemeye çalışıyor. (Dünyada da ahirette de sorsalar Müslüman diye şehadet edeceğim bir zât.) İşte o arkadaşım bu meseleleri öğrendikten sonra eski Cuma namazlarının sadece bir yorgunluk olarak kaldığını idrak ediyor. Çünkü Allah için değil, kayınpederi tavlamak için kıldı o namazları. Şimdi ise bunun doğrusunu öğrenmiş olduğundan esef ederek şöyle diyordu: "Keşke kaza etme imkânım olsaydı." ama Cuma'nın kazası olmaz, gitti mi gider. Kanaat-i acizanemce bunu bu şekilde düşünmesiyle bile Cenâb-ı Hakk ondan mesuliyeti kaldırmıştır. İşte riya böyle bir şey, yani bir de farklı bir tarafı var riyanın. Her türlü rezillikleri göstere göstere yapıyorlar kimse bir şey demiyor, namaz ayıp bir şey mi? Eğer öyle olsaydı cemaat de olmazdı, herkesin odasında bir yeri olurdu orada ibadet ederdi. Bu kadar riyadan korkmak da riyadır. Samimiyette riya yoktur zâten. Bu neye benzer, cimri bir adam hakikatte cimridir. Bana cimri demesinler diye sağda solda bir şeyler ısmarlar. Cimrinin ısmarladığından şifa bulunmayacağı bilinir, belki hasta da olunur. Bu bizim başımıza geldi bir vakit.

Rahmetli Muzaffer Efendim bir cuma günü "Yarın namazdan sonra öğle yemeğine gideceğiz sen de gel oğlum ama hasta olacağız bil." dedi. Sizin yanınızda hasta olmak bizim için şifadır, dedik. Hakikaten pazar günü herkes rahatsızdı orada. Sonra bir ara şöyle söyledi: "Hem rahatsız olacaksın hem seni niye çağırdım? Başka türlü öğrenirsin ama bu kadar derin öğrenemezsin. Bu kadar kafana dank etmez. O adam cimriydi. Beni yemeğe davet etti, ben de tenha gitmem yemeğe kardeşlerim, arkadaşlarım ile giderim. Sen de bunu öğrenirsin artık unutmazsın." Cimri adamın hikayesi böyle; ikramında bile hem cimri hem mürâî! İşte bir tür riyakarlık.

"Mescitte riya-pişeler ko etsin riyayı
Meyhaneye git gör kim ne riya var ne mürâî"

Şu beyit aslında riyanın bahsettiğimiz yönünü gayet veciz bir tarzda anlatır. Buradaki meyhaneyi içki içilen meyhane zannediyorlarsa da öyle değildir. Çünkü tasavvuf ve divan edebiyatında olduğu gibi özel mazmunlar vardır. Kevser, şarap, mey, bade, kadeh, pir-i muğan, meyhane hepsi manevî sembollere perde olarak kullanılmış kelimelerdir. Meyhane dergahtır; onun için Nedim diyor ki:

"Meyhane mukassi görünür taşradan amma
Bir başka ferah, başka letafet var içinde"

Onu bildiğin sarhoşluk meyhanesi zannediyorlar, hayır. Tekke dışarıdan çile çekilen yer; erbain yapılan mekân. İşte miskinler oturuyor; kasvetli bir yer görünüyor. Dışarıdan öyle gözükür ama içi anlatılmayacak cinsten. Şairin dediği gibi başka kelimesinden "başka" bir izah bulamıyorum. Başka bir ferah, başka bir letafet var. Mescitte riya-pişeler yani mescitte riyayı rehber edinenler meyhaneye gidiyor ki ne riya var ne başka bir şey. Mescit mükellefiyetin, dergâh muhabbetin kurumudur. Muhabbette

riya olmaz ama mükellefiyetlerde olabilir. Onun için mutlaka ve mutlaka şu mükellefiyetlere muhabbet katmalıyız. Riyamızın da kalkması için Cenâb-ı Hakk'a kabul kabul diye, dua ediyoruz. Namazımı kabul et, orucumu kabul et, duamı kabul et vs. Burada kalıyoruz. Rağbet et, mahbûb eyle demeli. Severse ne yapar Allah, kabul eder, affeder. Bir misalle daha detaylı açıklayalım: Anayız, babayız çocuklarımız bazı yerli ve yersiz isteklerde bulunur. Bazı isteklerini yaptığımızda biz memnun oluyoruz, bazı isteklerini de onlar memnun olsun diye yapıyoruz. Çünkü çocuktur, izinli yapsın diye çok ileri gitmediği takdirde "hadi yap oğlum, kızım" diyoruz. Daha başka bir şey yaptırabilmek için bunlara katlanıyoruz. İşte bu kabuldür. Çocuğumuzun isteğini kabuldür. Bir de bizim memnun olduğumuz dilekleri var. Bu yaşıma geldim, çoğu camide Cenâb-ı Hakk'a dua ve niyazda bulunulur ve "Kabul eyle, kabul eyle." denir, ama neredeyse hiç "Mergûb eyle, mahbûb eyle." diyeni duymadım.

Riyadan sıyrılmak için mutlaka samimiyet, samimiyeti temin etmek için mutlaka muhabbet lazımdır. Muhabbetsiz olmaz, iş döner dolaşır muhabbete gelir. Muhabbet aynı zamanda benliğin en mühim merhemi, en büyük tedavisidir. Böylelikle benlikten de kurtulursun. Hz. İbrahim Cenâb-ı Hakk'a niyazında "Ya Rab senin için sadaka veriyorum." deyince, Cenâb-ı Hak "Kimin malını kime veriyormuş?" demiş. Bugün emanetçi sensin, yarın başkası, dün başkası... Karun ne oldu, Firavun ne oldu, Nemrut ne oldu? Hadi bunlar kötü misaller iyi misaller de verelim. Hz. Süleyman ne oldu? Koca bir kral sadece insanlara değil, cinlere hükmü geçiyor, kuşlara hükmü geçiyor, kurtların dilinden anlıyor, rüzgâra emrediyor "Oradan esme, buradan es." diye. Koca Süleyman Peygamber de gitti.

24 milyon kilometrekarelik bir devletin başında -o zamanki telakkilere göre- sahibi, şimdiki Türkiye onun yirmi beşte biri! O sultanlar da göçüp gitmedi mi? Senin benim diye bir şey yok! II. Selim ve III. Murad zamanında 24 milyon kilometrekare üzerinde şu an 136 tane devlet var.

Hâsıl-ı kelam, vermek mesleği muhabbettir. Verdiğin zaman benliğin kalkar, benlik olmayınca riyaya hacet kalmaz. Riyanın eriticisi samimiyettir. Samimiyet de ancak muhabbet zemini üzerine yükselebilir. Kim ne derse desin muhabbetsiz olmaz. Zira başka insanların terbiyesine zarar verdiğinden bütün görünen hastalıklardan daha fenadır. Çünkü bizim davranışlarımız sadece Rab ile kul ilişkisinden ibaret değildir. Aynı zamanda numune-i imtisal olmak... Yani örnek alınacak davranışları ortaya koymak mecburiyetindeyiz. Çünkü bu Resûlullah Efendimizin en önemli fonksiyonudur. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ -Leḳad ḳâne lekum fî rasûlillahi usvetun ḥasenetun- "And olsun ki Allah Resûlünde sizler için güzel örnek vardır." (Ahzab, 21) "Üsvetün hasene" diye konuşuyoruz, ne olduğunu biliyor muyuz? İyi ahlaklıydı. Biliyoruz iyi ahlaklı olduğunu, neden iyi ahlaklıydı? Niçin iyi ahlakı dışa vuruluyordu? En önemli terbiye biçimi davranış şekliyle ortaya çıkar. Siz bana istediğiniz kadar nasihat edin, dinlemem. Benim sizi dinlemem için sizin davranış biçimlerinizi beğenmem ve size özenmem lazımdır. Hz. Peygamber yaptığına göre, biz de yapacağız. O Muhammed Mustafa kadar, biz kendimiz kadar, karınca kadar. Örnek olmak için yapmak ama buna riya katmamak lazım. Bunun ölçüsü samimiyettir. Sadaka verirken Kur'an'ı Kerim'de "Hem gizli hem açık verin." diyor. Neden? Yerine göre, neden açık verin diyor? Bu açıktan sadaka vermeyi riya olarak telakki edebilir miyiz? Aslında bu tür herkesin gözü önünde yapılan hayırlar, çevreye örneklik teşkil eder. Daha müşahhas haliyle söyleyelim; açıktan sadaka ver ki etrafındakiler sadaka vermeyi öğrensinler.

Sadaka, zekât, fıtr, hayır gizliden gizliye yapılıyor ama kimsenin haberi olmuyor. O halde yeni gelen nesiller nereden öğrenecek hayır yapmayı, kitaplardan mı? Bir kere şunu unutmamak lazımdır: "Allah yeryüzünde insana insandan tecelli eder, kitaptan değil." Allah sadece insana hilafet vermiştir. Kitaba, çiçeğe, böceğe, şuna buna değil, insana bu mukaddes vazifeyi tevdi kılmıştır. Her şeyi insan için, insanı da kendisi için yarattı. Dolayısıyla insan evvela davranışlarıyla makbul, okunur bir kitap haline gelmelidir. Ben edebiyat dersini çok severdim mesela. Çünkü edebiyat hocam İbrahim Bey'i çok severdim. -Allah rahmet eylesin.- Hocanın kendini ve kişiliğini severek dersi sevmiş oldum. Çünkü kitaptan, fotokopiden, not kağıtlarından değil, ama kişiden tecelli olunuyor. Herkes içine bakarken biraz da gerisinden, maziden baksın. Sadece tahsil hayatı sayfasını açalım en iyi not aldığımız dersler en çok sevdiğimiz öğretmenlerin dersidir. Demek ki sevgi adamı ne hale getiriyor. Bir de özendiğimiz ve numune aldığımız insanlar vardır. Onları mutlaka severiz, sevmesek nasıl örnek alırız? O sevdiğimiz kişilerin doğru davranışları bize doğru davranış olarak intikal eder. Peki o sevdiğimiz kişiler "Aman riya olmasın." diye bu güzel davranışları ortaya koymazlarsa nasıl örnek alacağız? Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri (Allah şefaatine nail etsin.) çocuklara kendi eliyle harçlık dağıtırdı. Kur'an kursu talebelerine olsun, yatılı diğer mekteplerde okuyanlar olsun fark etmezdi. Daha ufak çocuklar için de cebinde şeker gezdirirdi. Benim rahmetli dedemin de cebinde şeker olurdu. O zamanlar öyle sabah çıkılıp akşam eve gelinmezdi, öğle yemeklerine de eve gelinirdi. Sadece şehre taşradan, dışarıdan gelenler lokantalarda yerdi. Özellikle yaz zamanlarında çocuklar sokakta oynarlardı. Binaların arasında boş arsalar vardı, şimdi bina bina üstünde, çocukların oynayacağı bir yer kalmadı. Park diye bir şey icat ettiler suni toprak içinde. Eskiden biz yeşillikte oynardık. Sokakta oynayan

çocukların oyunları bozulmasın diye dedem sokak değiştirirdi, yan sokaktan giderdi. Çünkü o zaman çocuklar da sokaktan büyük geçince durur ve oyunlarına ara verirdi. Ben de dedemi çok sevdiğim için, mesela, sokakta çocuklar top oynuyorlarsa onların arasına girmem. (Bugün öyle bir imkân yok artık, sokakta oynayan kimseyi pek görmüyorsunuz.) Bu davranışım, dedemi sevdiğimden ve o hareketi de doğru gördüğümden kaynaklanıyordu. Peki riya olmasın diye bunu yapmasaydı dedem ben bu davranışı nereden ve nasıl öğrenecektim? Dolayısıyla bunu çok iyi ayırmak lazım. Cenâb-ı Hak bunu gizli ve açık emretti. Alenîyet nedir? Bir vakanın, olayın herkesin gözü önünde cereyan etmesi demektir. Cenâb-ı Hakk'ın bu ayetindeki murâd-ı İlahiyye'sini tam kavrayamasak bile başkalarına da öğretmek için sebeb-i nüzulünü bulmamız lazımdır. Ayet-i kerimede aşikâr ve alenî bir şekilde sadaka veriniz deniyor. Burada riya yok. Eğer bir insanın içinde "Bana sadaka veriyor desinler." niyeti varsa o zaman riya olur, izahı bu kadar kolaydır. İkide bir "Ben bundan korkarım, onun için bunu yapmam." demek de Müslümanı pasifize etmek demektir. Bu bir bakıma takva namı altında eskiden beri var olan başka bir cehalettir. Mesela bir zât Sultan Hamid ya da Sultan Aziz zamanında İstanbul'a geliyor. Bir medrese imtihanına giriyor o zaman da mektep imtihanları var ama şimdiki gibi değil. Medreselere girmek falan o kadar kolay değildi. İmtihanı geçiyor ve ilgili medresede ilerliyor, gerekli kitapları ilgili hocalardan okuyor. Bu sırada babası ile mektuplaşmaktadır. Babası ona bir mektupta kadı olmaması için uyarıda ve nasihatte bulunuyor. "Allah korusun adaleti çiğnersin, sakın kadı olma." diyor. İşte tam da bu noktada adaleti çiğnemekten korkan bir adamın kadı olması gerekir. Bilakis onun kadılıktan kaçmaması lazımdır. Eğer adaleti çiğnemekten korkan adamlar hâkim olmaktan kaçarlarsa adaleti çiğnemekten korkmayan adamlar hâkim olur. Dolayısıyla

riya olmasın diye sadakayı alenî vermeyenler, sadaka vermeyi unuttururlar. Ondan sonra bayramdan bayrama evine gelen THY, Kızılay zarfıyla sadaka verilecek zannedersin. Devlet tüm yetimlerin peşinde koşamaz, böyle bir devlet bulamazsınız. Çok kısa bir süre olmuş sadece. Ömer İbn-i Abdülaziz'in halifeliği zamanında, o da bir senelik bir vaka. Bu durumun bütün memlekette olduğu kanaatinde değilim, sadece Mekke, Medine olsa gerek, yoksa bütün bir İslâm coğrafyasını kapsadığını zannetmiyorum. Orada bir emir çıkıyor: "Zekât verilecek insan bulunamazsa buradaki ödenek beytü'l-mâlde emanete alınabilir." Daha sonra ihtiyacı olana verilebilir. Yalnız beytü'l-mâle iade edilir. İhtiyacı olan yok diye sokak, köprü, hastane yapamazsın. Zekâtın harcanacağı belli yerler vardır, her yere harcanmaz. Zekât, beytü'l-mâle girse de harcanmaz, çünkü devlet hazinesinden farklıdır.

Alenîliğin riyaya ulaşma ya da bulaşma ihtimali varsa senin samimiyetin daha büyük ve sadakatin daha güçlü olsun. Hatta, muhabbetin daha güçlü olsun. Alenîyete riya bulaşma ihtimali var diye yapmamız icap eden şeylerden niçin kaçınalım ki? Tabii bu işin kula bakan tedbiridir, bir de Allah'ın takdirine bakmak lazım. Bir tanıdık, serbest sektörde ve patron yanında çalıştı. Üniversite tahsilinden itibaren beş vakit namazını her yerde kıldı. Hiç kimse bir kere bile laf söylemedi. Başına bir şey gelmedi ama namazı bahane edip işten kaytaranlar, orucu bahane edip işi yapmayanlar kınandılar ve ne yazık ki mensup oldukları dine laf getirdiler. O arkadaşım samimi olduğu için ne ona ne namazına laf geldi. Hem de hiç kimseye sormaz ve Cuma namazlarını aksatmadan kılardı. Hatta bir gün fabrikanın Yahudi ortaklarından biri telefon etmiş ve görüşmek için saat birde randevu vermiş. Arkadaşım da "Kusura bakmayın bugün Cuma namazı var, birde değil bir buçukta gelirim." demiş. Patron da mahcup bir halde unuttuğu için özür dilemiş. Bir insan ibadetinde samimi olursa neticede muvaffak

olur. Böylesi bir durumda "Namaza gideceğim." demek riya mıdır? Geçen hafta da kıldı, önümüzdeki hafta da kılacak namazı. Onun için riya olmasın, ben kenara çekileyim gibi bir şekilciliği yapanlar kendi riyalarını örtmek için bir daha riya yaparlar. Tohumun üçte biri taşa, üçte biri kuşa, üçte biri toprağa. Adet böyledir. Karga var diye tarlayı ekmeyecek miyiz? Riya ihtimali var diye alenîlikten vaz mı geçeceğiz?

Ayrıca herkes alenî yaparsa riya kalmaz. Eğer yalnızca aklımıza ve mükellefiyetlerimize dayanırsak, âdettir diye yapmak, rıza-yı Bâri'yi kollamak, gözetmek, takip etmek, kovalamak zannedildiği kadar kolay değildir. Ama gönlümüze ve muhabbete dayanırsak zorluklar aşılır. Sadaka taşlarının hâlâ birkaç numunesi var. Üsküdar'da bir tane vardı ama yol yapmak maksadıyla kaldırdılar. Ben o sadaka taşı yerine Üsküdar'dan bir mahalleyi yok ederdim ama o sadaka taşını kaldırmazdım. Sadaka taşı nedir? Sadaka vermek isteyen insanların içine bir miktar sadaka bıraktıkları ve sadakaya muhtaç insanların da içinden kendilerine lazım olacak kadarını aldıkları bir taştır. Yalnız ne enteresandır ki Osmanlı zamanında da hırsızlık var, yağmacılık var. Özellikle yangınlarda "Evden eşya kurtaracağız." diye evi soyup soğana çeviriyorlar. Ama sadaka taşına hırsız bile el uzatmıyor biliyor musunuz? Adamın bir ekmeğe ihtiyacı varsa ve bir ekmek on para ise sadaka taşının içinde yetmiş para da olsa, on parasını alıyor. Bu acayip bir şey! Üsküdar'da mermer sütun üzerinde çanak şeklinde mermerden oyulmuş o sadaka taşını ne yazık ki yok ettiler! O canım medeniyet örneğini ortadan kaldırdılar. Şimdi Ohri'de göl kenarında eski mahallede Osmanlı zamanındaki Ohri Beyi'nin evine giderken sol tarafta, köşede normal bir şekilde yukarıdan aşağı döşenmiş evin köşe taşları var. Bel hizasında bir taş çıkıktı; üçgen tarzda ve ortasında oyulmuş bir çukur var. Pek tabiî şimdi kimse ne sadaka koyuyor ne sadaka alıyor ama o medeniyet orada duruyor. Bey

konağı ile çarşı arasındaki yol, oraya kondurulmuş. Sadaka taşı hem mimarî açıdan süs ve tezyinat unsurunun hem de bir hayır faaliyetinin tezahürüdür.

Topkapı Sarayı'ndan; yani devletin merkezinden tut da Anadolu ve Rumeli taşrasındaki mahallelere varıncaya kadar birçok yerde camilerimizde, saraylarımızda, konaklarımızda duvarların mutenâ köşelerine minicik, dantel gibi işlenmiş taş işçiliği ile kuş sarayları yaptırılmıştır. Kuşlar faydalansın diye yapılan bu kuş yuvaları da böylesi hassas ve latif bir anlayışın yansımasıdır. Kuş saraylarının çok güzel örneklerinden biri Üsküdar Ayazma Camii'nin duvarlarında da görülür. Yani biz kuşlara bile böyle saraylar yaptırarak değer veren bir gelenekten geliyoruz. Öyle bir dine mensubuz, bunu şahsî zaaflarla ve dünyevî birtakım ihtiraslarla kirletmeye, lekelemeye, paslandırmaya, cilasını kaybettirmeye kimsenin hakkı yok. Bunlar bu şekilde bir günaha girmekten mâadâ Hz. Âdem'den itibaren bütün Müslümanların vebalini yüklenmemeye de dikkat etsinler.

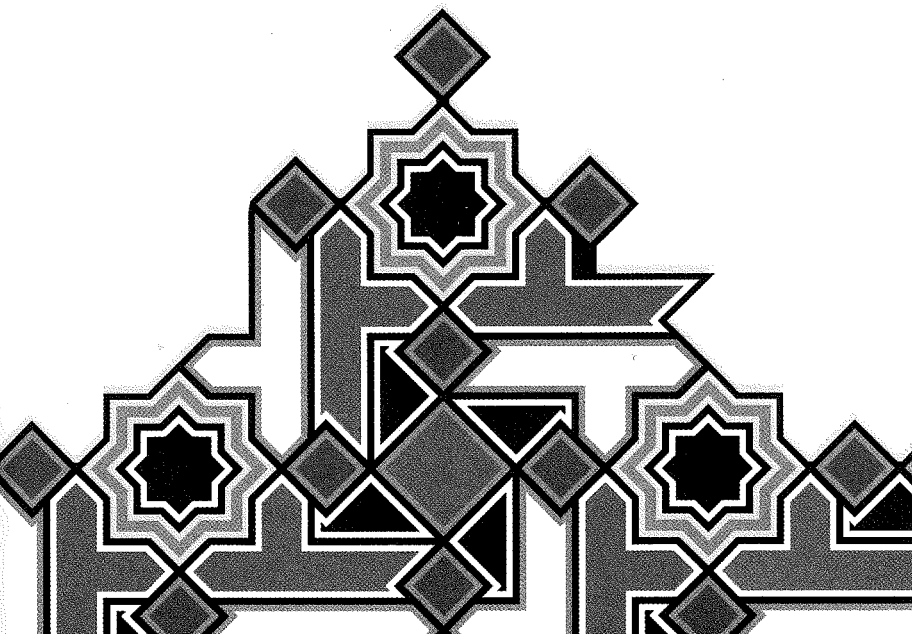
Sağ elin verdiğini sol elin duymayacak olması gurura manidir. Bu da doğru bir laftır. O zaman da ayet-i kerimede geçen "alenî" sözü nerede kalacak? اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً -Elleẕîne yunfiḳûne emvâlehum bi'l-leyli ve'n-nehâri sirran ve 'alâniyeten- "Mallarını gece gündüz, açık gizli infak edenler..." (Bakara, 274) Çünkü bir sözün veya lakırtının tamamı devrede olduğu zaman işin doğrusu anlaşılabilir. Bir tanesini içinden cımbızla çekip çıkarırsak olmaz. Sağ elin verdiğinden sol elin haberi olmazsa benim çocuğum nereden öğrenecek sadaka vermeyi? Fiilen görmeden, kitapta yazılandan öğrenemez. Kaç kişi kitap okuyarak yüzme öğrenmiştir hayatında sizce. Suya girmeden yüzme öğrenilmez. Seccade üstünde durmadan, camiye gelmeden, camiye gitmeden de namaz öğrenilmez. Sadaka vermek de görmeden öğrenilmez!

Onun için sen eğer ben sadaka veriyorum "aferin bana" veya "bana sadaka verdi diyorlar, aferin" demek tehlikesinden kendini korumasız hissediyorsan o zaman sağ elin verdiğinden sol elin haberi olmasın. Çünkü zâten sadaka, verilenden önce Allah'ın avucuna düşer. Bunu Zeynelabidin Efendimiz demiştir. Onun babası Hüseyin, dedesi Ali, babaannesi Fatma, büyük dedesi Muhammed Mustafa (sav). Böyle çok ciddi laflar vardır. "Müezzinin ağzından ezanı okuyan Allah'tır." derler. O davet müezzinin daveti değildir, Hz. Peygamber'in daveti de değildir, bizâtihi Allah'ın davetidir. Hayya ale's-salah, hayya ale'l-felah! Onun için sadakadan zâten Cenâb-ı Hak haberdar. Yeniden Hz. İbrahim ile Allah'ın mükâlemesini, muhaveresini hatırlayalım: "Kimin malını kime veriyorsun!" Hz. Aişe validemiz sadaka vereceği zaman vereceği şeye koku sürermiş, bunun sebebini soranlara da şöyle dermiş: "Sadaka, verilen kişiden önce huzur-i İlahî'ye çıkar; yani, verilen kişinin eline ulaşmadan önce Cenâb-ı Hakk'ın eline geçer, o sebeple güzel koku sürüyorum." Böyle olunca neyin riyası yapılabilir?

İşte şimdi riyanın bir diğer safhasına geldik. Bu aşama sadece başkalarına değil, kendimize de riya yapmamaktır. "Bir ben vardır bende benden içeru" derken Yunus Emre birçok şey söylüyor. Hem ben bu kadar kendime hâkim değilim hem de doğru olan ben, yanlış olan beni düzeltmeliyim diyor. Şimdi böyle olunca insanın riyadan kendisini kaçındırması gerekiyor. Bir başka ifadeyle söylenecek olursa, kendimizden kendimizi uzak tutacağız. Bir insanın yaptığı davranışını beğenerek, kendisini övmesi ve kendisinden memnun olması riyaya kapı açar. Çünkü zâten yukarıda iktibas edilen ayete de aykırıdır. Size bir hasene, güzellik isabet ettiği zaman onu Allah'tan bileceksiniz. "Aferin bana" demeyeceksiniz. Bir musibet isabet ettiği zaman ise, biraz âmiyâne, ama tam da yerinde bir ifade ile söyleyelim "Ben ne halt ettim!" diyeceksiniz. Onun için riya yapan insan hem kendisini hem de

Rabbini kandırmaya teşebbüs eder. Dolayısıyla riyayı bu yönüyle yalancılığın bir türü olarak nitelemek mümkündür. Biz yalanı sadece lisanen, hakikat olmayan şeyi söylemek olarak görüyoruz. Mesela, zengin bir adamın kendisinden bir şey istenmemesi için fukarâ gibi giyinmesi de bir yalandır. 70'li yıllardan beri arkadaşlarım orada olduğu için Sultanhamam'da bir sürü zengin tüccar gördüm. Allah daha iyi etsin, hali vakti yerinde bir tüccar ama bir yazıhanesi var ki içler acısı. Entipüften bir sandalye, masa, koltuk bile yok. Orada oturuyor ama evi gayet güzel. Dedim bu ne hal? Senin aklın ermez ticaret böyledir, dedi. Ticaretle alakasını sorgulayınca şöyle dedi: "Tahsilata geliyorlar, koltuk masa olsa beni zengin biri olarak görürler ve çok isterler. Ama böyle olunca, ufak ufak veriyorum." O halde bu yalan oluyor deyince "Bu da bir tedbir." diye karşılık verdi. Tedbir mi, yalan mı? Şimdi tam tersini düşünelim; fakir fukarâdan bir kişinin gururunu, burnunu yerden almamak için borç para ile güzel giyinip, sokağa çıkması da başka bir yalandır. Bizler yalanı çoğu kere sadece lisana vuran hakikati olmayan söz olarak anlıyoruz. Oysaki yalan sadece lisandan ibaret değildir. İşte riya da yalanın davranış biçimi haline dönüşmüş şeklidir. Rıza-yı İlahî'den başka bir şey gözetildiğinde her hareket riyadır vesselam! Tek miyarı, tek ölçüsü Allah rızası olacak. Her hareketin, her fiilin ölçüsü Allah ve Resûlü'nün hoşnutluğunu kazanmak olmalıdır. Yanlış olsun ziyanı yok, çünkü Resûlullah Efendimiz müjde veriyor: "Sen bildiğinle amel et, Allah sana bilmediğini de öğretir." Yani ben Allah rızası için Resûlullah Efendimizin yolunda olmak için şöyle yapıyorum. Bir fiil hakikatte yanlış dahi olsa niyet halis olursa, üç defa beş defa yapılsa dahi o yanlışı altıncıda mutlaka düzeltirler. Kimini yüz altıncıda, kimini ise altıncıda. Ama sen yap sadece ve sadece Allah ve Resûlu'nün rızasını gözeterek yap, o kadar!

3. BÖLÜM:
GIYBET



Kalbin marazlarından biri de hem ferdî hem de içtimaî ölçekte nefsimizi ve cemiyetimizi tehdit eden, birlik ve vifakımızı dinamitleyen gıybettir. Allahu Teâlâ gıybeti yeterince tarif etmiş: Arkadaşınızın, kardeşinizin ölü etini çiğ yemek gibidir, deniyor. Ne kadar tiksindirici bir şey olduğunu böyle tarif ediyor. وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ -Velâ yağteb ba'dukum ba'dân eyuḥibbu eḥadukum en ye'kule lahme ehîhi meyten fekerihtumûh vetteḳûllâhe innallâhe tevvâbu'r-rahîm- "Biriniz diğerinin arkasından çekiştirmesin. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tevbeyi çok kabul eden, çok merhamet edendir." (Hucurât, 12) Gıybet sanki bir fıkhî terimmiş gibi algılanıp biz yapmıyoruz diyor insanlar, dedikodunun gıybet olduğunu bilmiyorlar. Bugün Türkçede dedikodu yapma hali gıybettir. Hatta bu gibi durumlarda "Gıybet etmeyelim." diye ikaz edildiği vakit kişiler hemen insiyâkî olarak şu cevabı veriyorlar: "Hayır, ben olanı söylüyorum, olmayanı değil." Ah be iki gözüm! Anlatamadık

bunu; bunca yaşa geldik, sakalımız ağardı ama yine anlatamadık. Olmayanı söylemek iftiradır, o ayrı bir mevzu. Yasak olan, var olanı söylemektir. "Zâten yüzüne de söylemiştim." Doğrudan kişinin kendisine söyledin ise bana niye söylüyorsun? Kendini günaha sokuyorsun! Vakıa bir kişinin yüzüne kusurlarının söylenmesi de yanlış ve çirkin bir davranıştır. Bunun yerine, ortadan ve umuma konuşarak insanların kusurunu mücerret manada zikretmek ve düzeltmeye çalışmak daha doğru bir yaklaşımdır. Hatta, bir kusuru tashih etmek niyeti olmazsa da sıkıntılı bir durumdur. Mesela, insanın nefsinde kusur görmeyip kendini iyi kabul etmesi gibi bir davranış hem tesir etmez hem de o kişiyi günaha iter.

Tenkit ettiğin kişinin yüzüne bu kusuru söylüyorsun peki, hatta mevcudu söylediğini de öne sürüyorsun, o halde bir üçüncü şahsa neden bunları anlatıyorsun? Olanı söylemenin yasak ve olmayanı söylemenin ise iftira olduğunu beyan ettik. İftira daha büyük bir suç ama ayrı bir suç. Cenâb-ı Hak yukarıda ikinci kısmını verdiğimiz âyetin ilk kısmında bu durumu şu şekilde ortaya koyar: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا -Yâ eyyuhâlleẕîne âmenû'ctenibû keŝîran mine'ẓ-ẓanni inne ba'ḍa'ẓ-ẓanni ismun velâ tecessusû- "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının, şüphe yok ki bazı zanlar günahtır. Birbirinizin kusurunu ve mahremlerini araştırmayın." (Hucurât, 12) Meraklı olmayın, tecessüs etmeyin. Kişilerin orasını, burasını, sırrını, halini, tavrını, aile durumunu, maliyesini, maaşını, yaşını, işini, aşını, eşini kurcalamayın, sormayın diyor. Dolap kurcalayanlar olur ya aynen öyle. Aynı evde bile kardeşler, birbirlerinin dolaplarını kurcalayamaz. Karı-koca birbirlerinin telefonlarını kurcalayamaz, müsaade yok. Özel durumlar hariç, Allah korusun birtakım münasebetsiz haller oluyor onlar

ayrı. Mühim olan Allah'ın emrinin evvela doğru anlaşılması ve sonra tatbik edilmesi. "Meraklı olmayın." deniyor. Yani bu gibi istenmeyen ve kabul edilmeyen davranışları merakınızı tatmin için yapmayın. "Kaç para maaş alıyorsun?" diyene en uygun cevaptır "Sana ne!" Az alıyorsa çok mu vereceksin, üstünü sen mi tamamlayacaksın, niye soruyorsun? Bizim bir vakfımız var, orada birkaç tane çocuk okutmaya çalışıyoruz, akşam bazen fukarâya yemek veriyoruz. Ne kadar acayip insanlar var! Hem misafir olarak geliyorsun ve yemeğe iştirak ediyorsun hem de kendini bazı münasebetsizliklerden alamıyorsun. Bazılarının baş suali şu oluyor: "Bu değirmenin suyu nereden geliyor?" Sana ne be kardeşim, sana ne? Halbuki değirmenin suyunun geldiği bir mecra yok. Sen bir paket çay alıyorsun, ben bir paket şeker alıyorum, öteki yarım okka tereyağı alıyor; böyle böyle itmam oluyor. Mühim olan bu işi organize hale getirip yiyecek bir tabak yemek ortaya koymak. Kimi un getiriyor, kimi yağ, kimi ateş getiriyor, kimi şeker... Eş zamanlı hamiyetperver insanlar bir organizasyon ve iş bölümü dahilinde insanların yemesi için leziz bir helvanın, aşın, çorbanın ve gıdanın pişmesine vesile oluyor. Öte yandan bu kadar cömert ve civanmert işler yapılan o hayır kurumuna gelen, o leziz taamdan yiyen, midesini doyuran ve huzurla çayını yudumlayan densiz de o hayır kurumunda "hayırsızlık" yapıyor. Parayı nereden buluyorsunuz? Evvela bu soruyu münasebetsiz ve edepsiz bir şekilde tevcih edenlere söylenecek en temel husus, bu hayır işlerinin para ile alakalı olmadığı, aksine gönülle ilgili olduğudur. Sonra bu nevi işlerde hesaba kitaba girmeyen bir olgu vardır ki onun adı berekettir. Birçok para kazanan adam, fukarâ hayatı yaşarken ondan daha az para kazanan adam, bey hayatı yaşar. Neden? Bereketten! Bakın bunun dünyada nice misali var: Köpek sekiz dokuz tane doğurur, koyun hep bir tane doğurur; nadiren ikiz doğurur.

Köpek yenmez -Uzak Doğu'da yiyenler var ama hiçbir zaman koyun kadar yenmez- ama koyun yenir. Bu kadar çok köpek doğuyor, bu kadar az koyun doğuyor ve üstelik koyun yeniyor ama hâlâ dünyada koyun sayısı köpek sayısından fazladır. Hangi matematik hesabıdır bu? Buyurun yapınız! Demek ki her şey kâğıda dökülemiyor, her şey matematikselleşemiyor ama bir vakıadır ki aynen cereyan ediyor. Öyle ise bu mevcudu, var gibi kabul edip neden ve niçin olduğunu kurcalayarak değil, belki sezgi yoluyla ve hüsn-i niyetle yaklaşarak öğrenmek mümkün. Merak etmek ve bu merakın neticesini kurcalamak bile yasak olduğu halde icra edilmekte devam ediyor. Gıybet; yani dedikodu fevkalade çok yapılıyor. Ne yazık ki Cenâb-ı Hakk'ın emirleri beşe indirgenmiş, İslâm'ın şartı beş diye bellenmiş. Evet öyle bir hadis var, âmennâ! Bu, İslâmî yaşayışa zemin teşkil edecek asgari beş şartıdır. Peki, İslâm'ın şartı eğer beş taneden ibaretse altı bin altı yüz altmış altı ayet ne işe yarıyor? Dünya ve ahiret saadetini netice veren bütün ahkamıyla yüce Kitabımız, koca bir Resûlullah Efendimizin hayat-ı seniyyeleri ne işe yarıyor? وَلَا تَجَسَّسُوا -Velâ tecessesû- da bir emir değil mi? Bu emri vazetmek suretiyle Allah, ne kadar iğrenç olduğunu anlatmak maksadıyla dedikoduyu ölü eti yemeye benzetiyor. Bu ayet değil mi, bu emir değil mi? Allah (cc) daha ne desin? Niye beşe indirgemişiz ki? Namaz kıldın, oruç tuttun, zekât verdin, hacca gittin. Hatta halk arasındaki meşhur ve maruf özdeyişle: "Kıl beşi, ye aşı, yat aşağı." Böyle bir şey yok. Mesela zekât kurumu bihakkın işlese fukarâ kalmaz ki! Zekât verilse de fukarâ kalmakta devam edecek çünkü daima nisaba mâlik olanlarla olmayanlar mevcut olacaktır. Dolayısıyla, mütemadiyen zekât alanlar ve zekât verenler bulunacak. Zekâtı da yalnızca yardım etmek için, ufacık yaraya merhem olsun diye yapıyoruz. Halbuki zekât bu halden kurtarılmalıdır. Yüksek miktarda zekât vermesi gereken Müslü-

manlar var, biliyoruz. Zekâta müstahak olanları iş sahibi yapıp, nisaba malik parasının olup zekât almayacak konuma getirmek lazım. Bunları doğru anlayanlar öyle yaparlar. Şeriattaki şartlar başka şeydir, tarikat başka şeydir. Ayrı gibi gözüken aynılıktır bu. Bir adamın nisaba mâlik olmazken zekât verme mecburiyeti yoktur. Verirse ne olur? Yine zekât olur. Nisaba mâlik olanın vermesi şart, diğerinin vermesi yasak mı? Benim nafakam bir lokma ekmek, yarısını sana versem yasak mı? Zekât niyetine verebilirim. Şimdi borç alarak zekât vermek gerekmiyor. Buna lüzum yok, ama vermek istiyorsan bu caizdir, kimse karışamaz.

Mecbur olmamak, yasak demek değildir. Ne yazık ki bu mevzu çoğu kere karıştırılıyor. Size yaşanmış bir vaka anlatayım: 1955-56'nın parası ile 2,5 lira ile geçinen bir hoca vardı. Bu parayla günlük bir mal imal ederek onu satıp bir kısmı ile nafakasını karşılıyor ve diğer bir kısmıyla da yarın satacağı malın ham maddesini alıyordu. İşte bu zât bir öğrencisine, genç bir arkadaşa dağıtmak üzere zekâtını veriyordu. Ara sıra da bu gence ufak tefek bir şeyler veriyor ve bunu sana borç olarak verdim diyordu. İşte bu genç, yemin billah ederek ve gözleri yaşararak anlatmıştı... Aldığı o yardımlar sayesinde öyle bir noktaya geliyor ki bir seneye kalmadan zekât verecek duruma yükseliyor. 71 yaşında vefat etti bu zât. Zekâtını da çoklukla verirdi hep. Demek ki bazı şeyler böyledir. Mükellefiyetlerin, yükümlülüklerin asgarisinden kurtulmamız lazım. Zekât verdiğini, iş ve tezgâh sahibi yapacaksın. Adam tornacı, sanatı var. Ama tezgâh alacak parası yok. Bir yerde de çalışıyor sanatının kıymetini bilmiyorlar; çırak parası veriyorlar. Halbuki adam usta. Sen de o işten anlıyorsun ama sen gıda ticareti yapıyorsun. Çok fazla zekât veriyorsun, farazâ onar lira onar lira yüz kişiye zekât veriyorsan o adama bir milyon lira ver. Tornasını, aracını alsın, dükkân açsın, iş kursun,

yanında insanlar çalışsın, o da zekât verecek hale gelsin. Zekâtı böyle veren bir iki örnek haricinde kimseyi tanımadım desem yanlış olmaz. Zekât böyle verilir diye fıkhî kayıt var. Ama biz böyle anlamıyoruz. Biz anlayışımızı bozmuşuz. Sadece yemeğe, içmeye veriyoruz. Ramazan'da hani iftar kolisi ya da erzak torbası veriliyor ya işte bu erzak yardımını zekât zannediyoruz. Bu mesele bu kadar ucuz değildir. Herkes kırkta bir diye bir ezberi tekrar etmekte, bundan başka bir zekât anlayışı yok farz ediliyor; yok böyle bir şey! Ticarî emtia ile birikmiş tasarruftan, altın vesâireden yapılan bir hesaplama. Öşür veriyor muyuz? Ürünün yüzde biri veriliyor mu? Ben aşar veren adam birkaç tane tanıyorum da. Büyük ziraat işletmeleri aşar veriyor mu? Hayır, öyleyse biz kurumlarımızı tanımadan benliğimizi de tanıyamayız. Varlığımızı da tanıyamayız. Yasak savma kabilinden ibadet olmaz. İbadet, yasak savmak değildir. Ne için icat edildiğinin, Allah'ın niye emrettiğini tefekkür edip o emir doğrultusunda ve istikametinde tatbik etmek lazım. Allah böyle emretmiş; yapalım o zaman. Netice de olmuyor; işte görüyoruz, maalesef olmuyor. Konumuz zekât müessesesi değildi, ama şöyle bir bahsettik. İşte zekât vermemek de benliktendir. "Ben çalıştım, ben kazandım ona niye vereyim. Çok laf yalansız, çok para haramsız olmazmış." denir. Ayrıca mal öyle bir şeydir ki helal olsa hesabı var; haram olsa azabı vardır. Asıl mevzumuza dönelim.

Gıybet, Allah indinde iğrenç ve müstekreh bir fiildir. Hz. Aişe validemize (r.anha), hane-i saadete bir misafir geliyor. Gelen hanım kısa boylu. Peygamberimize bir şey sorup gidiyor. Hanım giderken Aişe validemiz "Ya Resûlullah boyu ne kadar kısaydı, değil mi?" diyor. Efendimiz, buna karşılık "Gıybet etme, Ya Aişe!" diyor. "Ya Resûlullah! Bunun nesi gıybet? Anlamadım ben." Sen

onun kısa boylu olduğunu söylemekle kendinin makul boyda olduğunu söylüyorsun; bu bir bakıma benliğin bir tezahürüdür.

Burada istitraden bir hususa daha değinelim. Vakıa, bu hususun da aslında genel konumuzla çok husûsî bir bağlantısı olduğunu da belirtelim. Yukarıdaki olayda da geçtiği üzere, Hz. Peygamberimiz, Hz. Aişe validemizle konuşurken, Aişeciğim, Hümeyram şeklinde hitaplarla konuşuyor. Bakınız çocuklarımıza da isim olarak verdiğimiz Hümeyra ne demek? Pembecik demektir. Resûl-i Kibriyâ Efendimizin zevce-i muhteremesine ve en genç zevcesine taktığı lakaptır ki bu iltifat makamında söylenmiş ve süreklilik arz etmiş bir hitap şeklidir. Kur'an-ı Kerim'de baba oğul peygamberlerden bahsediliyor. Bu peygamberlerin birbirleriyle konuşmaları zikrediliyor. Arapçada baba "eb" demek, babam ise "ebi", peki Kur'an'da eb ya da ebi var mı? Hayır! Ama "babacağım" şeklinde قَالَ يَا اَبَتِ "yâ ebeti" hitabı vardır. Oğul için de peygamber قَالَ يَا بُنَيَّ "yâ büneyye" diyor; yani oğulcuğum deniyor. Buradaki ince hususu anlamak lazım. İbni Esîr tarihini okuyunuz, Allah Resûlünün etrafıyla nasıl konuştuğu da burada anlatılır. Hep bu incelikli hitap tarzını göreceksiniz. Babacığım, anneciğim, oğulcuğum, kızcağızım ve sâir hitaplarla konuşulması gerektiği dolaylı bir şekilde anlatılmış oluyor. Mesela, Hz. Mariye'den olan İbrahim isimli oğlu vefat ederken Hz. Peygamber, naaşı kabre tevdi edince mübarek gözlerinden yaş akıtıyor. Ashâb-ı Kirâm, ölünün arkasından ağlanılmaması gerektiğine dair kendisinin geçmişteki bir beyanını hatırlatınca Hz. Peygamber hem onları düzeltiyor hem de şöyle diyor; "Ben dövünmeyi ve bağırıp çağırmayı yasakladım. Ben babayım, kalp hüzünlenir, göz yaşarır!" Dikkat buyurun, asi dahi olsa Hz. Nuh oğluna hitaben "Ey oğulcuğum" demiyor mu? Bakın buradan da benliğe varalım yeniden. Eğer evladına ve yavruna veyahut tam

tersi annene ya da babana bu şekilde "cim" ekiyle konuştuğun ve incelikle hitap ettiğin zaman, ebeveyn ya da çocuk olarak benliğin gidiyor; mütehakkim ve emredici bir tavırdan kurtuluyorsun. Yani, o yavrunun hâkimi, efendisi olarak değil, belki emanetçisi, hâdimi, yardımcısı olduğunu idrak ediyorsun. Çünkü hepsinin gerçek sahibi ve mâliki Hz. Allah (cc) değil mi? Sana o nimeti vermiş ki ona, onlara bakarak o hizmeti yerine getiresin. Anasından kocakarı, babasından moruk, çocuğundan velet diye bahseden bir toplum, en hafif ifadeyle soralım: Müslümanlık hassasiyetine ne derece sahiptir? Muzaffer Efendim (rahmetullahi aleyh) buyururlardı ki: "Bir Müslüman çocuk, annesine anne derse günahtır! Peki ne diyecek: 'Anneciğim' demelidir." Veya başka bir hitap lafzı bulacak; canım annem, güzel annem, tatlı anam vs... Sıradan bir anne değil, eşeğin, koyunun, filin de bir annesi var. Çünkü anne veya baba bir varlıktır, mevcudiyettir. Senin annen olduğunu belirtmek için bir iyelik eki getireceksin. Zâten sen anne demesen de o annedir. Allah (cc) özellikle anneler hakkında öyle bir geniş, hatta geniş kelimesinin bile dar kaldığı bir genişlikte merhamet sahibi ki anne olmayan veya olamayan hanımlara bile anne muamelesinde bulunur. Çocuğun anasına babasına karşı olan davranış biçimi terbiyevî bir şekildedir; tabiî bir biçimde değildir. Onun için husûsî manada ayet indirilmiştir ki فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ -Felâ teḳul lehumâ uffin- "o ikisine öf bile demeyiniz!" (İsra, 23) Öf demek bile olmayacak. Ne enteresandır ki çocuklar hakkında ana babaya böyle bir emir var mı? Çünkü o yazılı ayet değil, ama kevnî ayettir. İçinde meknuzdur, verilmiştir insana. Ancak elbette bahsimiz sapkınlığa düşmüş insanları kapsamaz, insaniyet mertebesindeki kadın ve erkeklerden bahsediyoruz. Gıybet meselesine rücû edelim.

Annesine babasına "anneciğim, babacığım" çocuğuna "yavrucuğum" diye konuşmasını bilen ve benlikten kurtulan bu insanlar zâten Allah'ın emirlerine mümkün mertebe ne kadar riâyet ederlerse, riâyet edemedikleri hususlarda Allah onları riâyetkâr kılar. Yani dedikodudan korur, gıybetten korur, benlikten korur. Biz mümkün olduğu kadar yapabildiğimizi yapalım. Yapamadıklarımızı, onun bize yaptırtmamasını niyaz edelim. Mutlaka o bize bu hususta yardımını esirgemez. Gerçi yapabildiğimiz de bizden değildir, O'ndandır; Allah'ın inayeti iledir. Fakat dedikodudan kurtulmak mı istiyorsun Allah'ın emirlerini mümkün mertebe yerine getir. Seni dedikodudan da benlikten de her şeyden de korur.

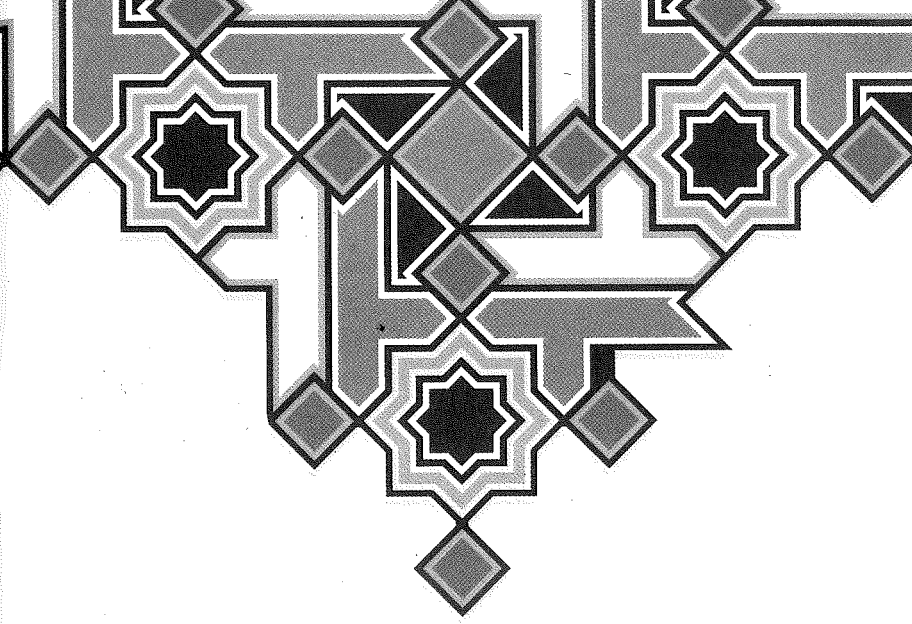
Bu durumlarda özel tavsiye Allah'ın emirlerine riâyettir. Bu, esasen çok genel bir şey olmayıp kademelere sahiptir. Zikir çekmek, salavat getirmek gibi dedikodudan kurtulmanın özel yolu var mıdır, doğrusu ben bilmiyorum. Belki vardır. Belki bir veli zât bunu nefsinde tatbik etmiştir. Kendisine danışmaya gelenlere sormuştur. Kulaktan kulağa veya yazılı bir halde gelmiştir; onu ben bilmiyorum. Benim bilmemem, yok demek değildir. Ama benim genel olarak bildiğim şu: Bir kul Rabbi'nin emirlerine mümkün mertebe uydukça, Allah yardımıyla îfâda kusur ettiği diğer emirlerini de yaptırır. Dedikodu yaptırmaz, gıybet ettirmez. Hasedine mâni olur. Gıptası yerine örneklerini çoğaltır. Karşısına iyi insanlar çıkarır. Bu güzel numunelere bakarak, onları müşahede ederek doğru ve güzel davranış biçimlerinden kendi davranış biçimlerine yükselir. Dolayısıyla Allah'a kul olmanın, asgari ibadetlerle yetinmemenin yolunu bulmamız lazım. Her türlü dert ve telaşa ilaç ancak budur. Bunun canlı numunesi Resûl-i Kibriyâ Efendimizdir. Efendimizi (sav) tanıdıkça ve ona kendi miktarımızca benzemeye çalıştıkça bütün bu hastalıkların

ve eksikliklerin ilacı bulunur. Aksini iddia eden buyursun. Biz de öğreniriz. Ama bizim bildiğimiz yol Efendimizi örnek almak, kendi çapımız nispetinde ona benzemeye çalışmaktır. İmam Rabbanî, İmam Gazzâlî gibi mutasavvıflar mükellefiyetin içine muhabbet koyan isimler olmuştur. Allah (cc) bu büyük zevâtın şefaatlerine nail etsin. Muhabbetsiz olmaz denildi. Kâinatın varoluşu, var ediliş sebebidir muhabbet.

"Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl
Muhammedsiz muhabbetten ne hâsıl"

Burada tarihî bir vaka anlatayım: Sadrazam ve hariciye nazırlığı da yapmış olan Keçecizâde Fuat Paşa'nın pederi Keçecizâde İzzet Molla önemli bir âlimdir. Sultan II. Mahmud Han huzurunda onunla sohbet edilmesinden hoşlanırmış. Bir defasında Keçeçizâde İzzet Molla ve zamanın ileri gelenleri huzur-i şahanede hazır bulunuyorlar. Sultan II. Mahmud bir sual atmış ortaya: "Rabbü'l-âlemîn ol emrini vermeden önce ne ile meşguldü?" Büyük bir âlim olmasına rağmen İzzet Molla şöyle bir tevakkuf etmiş, durmuş. Huzurda Kethüdazâde Arif Bey de var. "Ehl-i Beyt-i Mustafa" hakkında büyük aşkı, şiirleri olan bir mübarek zât-ı şerif, Nakşî dervişidir. Kazasker Mustafa İzzet Efendi de var huzurda. Hiçbiri cevap vermemiş, "Efendim, bir de Kethüdazâde'ye soralım." demişler. O böyle sakin, kendi halinde duruyor. "Siz ne dersiniz?" demiş, Sultan II. Mahmud Han. "Ne olacak hünkarım demiş, Nur-i Muhammedî ile meşguldü." Anlayana bu laf yeter. Ol emrinden bile önce Nur-i Muhammedî ile meşguldü. Bunlar sloganlaşmış laflardır ama söylemeden geçemeyeceğim. Allah görülmez, ama bilinir. Resûlullah görülür, bilinmez. Bazı şeylerin sadece mükellefiyetlerden ibaret (mükellefiyetlerden sıyrılmak değil aman ha!) olmadığını bilince bu lafları anlarız. Bunlar be-

dava söylenmiş lakırtılar değildir. Hele birtakım cahillerin iddiası gibi zındıklık falan hiç değildir. Çünkü مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ -Men yuti'i'rrasûle feḳad etâ'allâhe- "Kim Resûle itaat ederse gerçekte Allah'a itaat etmiş olur." (Nisa, 80) bunu anlıyorlar mı acaba? وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمَىٰ -Vemâ rameyte iż rameyte velâ kinnallâhe ramâ- "Attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı." (Enfal, 17) cümlesini anlıyorlar mı acaba? اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ -İnnelleżîne yubâyi'ûneke innemâ yubâyi'ûnallâhe yedullâhi fevḳa eydîhim- "Sana biât edenler Allah'a biât etmiştir, Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir." (Fetih, 10) Kelâm-ı Sübhanîsini anlıyorlar mı? Bunlar Efendimize inmiş, doğrudan doğruya ona hitap eden ayetlerdir. Allah (cc), Muhammed Mustafası (sav) hürmetine bizi o Habib-i Kibriyâsı ile haşr etsin! Cenâb-ı Hakk bizleri mümin kardeşlerimizin etlerini yemekten muhafaza buyursun. Gıybet ve dedikoduya karşı susma, sessiz kalma orucuna ve gıybet ortamından firara da muvaffak kılsın! Amin.



4. BÖLÜM:
HASET

Bir insan hem maddî hem de manevî anlamda iç hastalıklarına yönelik teşhis koymaz veya bu hastalıkları kabul etmez ise bu hal en büyük marazdır. Halbuki hastalığın mevcudiyetini kabul etsek, pek tabii tedavi etmek ya da tedavi görmek de mümkün olur. Mesela ruhî hastalıkları olduğu düşünülen bir zât, psikoloğa ya da psikiyatriste gidilmesi teklifine karşılık itiraz edebilir; kendisine deli denildiği düşüncesine kapılabilir. Halbuki o, delilik değildir. Bu kişi belki hemen itiraz eder; yani o halini kabul etmez ya da kabullenmek istemez. İşte o kalp hastalıkları diye özetleyiverdiğimiz değişik semptomlarla ortaya çıkan hastalıkların tek bir sebebi var: Benlik. Bunu kimse kabul etmiyor. Bu sebeple, bu maraz bazen kimseyi beğenmeme hastalığı olarak, bazen kibir, bazen gurur, bazen ucb gibi hallerle tezahür ediyor. Ama bütün bu hastalıkların aslında bir tek sebebi var: Benlik, egoizm, menfaat. Tüm bu marazların sebeplerini en iyi şekilde bilen, insanları yoldan çıkartma hususunda kıdemli bir varlık olan şeytan (aleyhillane) ve Hz. Âdem'e karşı söylediği "Ben ondan hayırlıyım." sözü. Aslına bakılırsa işte bütün mesele

budur. Ben diye başlıyor; قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ -Ḳâle ene hayrun minhu halektenî min nârin ve halektehu min ṭîn- "İblis, 'Ben ondan daha üstünüm. Beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın.' dedi." (Sad, 76) Şeytandan sâdır olan bu cümle insanlara sirâyet edince çok farklı şekillerde yorumlandığı görülmekte. Mesela, efendim bu tür bir kelamı etmek bir şahsiyettir, tavırdır, duruştur diye müdafaa edenler, etmeye çalışanlar, yeltenenler olabilir. Hayır, şahsiyet bu değildir. Şahsiyet, kişinin kendisini beşer âleminin bir uzvu, bir organı olarak görmesidir. Ayağımıza diken batınca bütün vücudumuz muazzep oluyor, acı ve ızdırap duyuyor. İşte öyle bir hale geleceğiz ki "ben"likten kurtulunca Hz. Ömer'in buyurduğu gibi "Fırat kenarında ihtiyar bir teyzenin keçisi kaybolsa Ömer'e sorarlar." diyeceğiz. Bu, devlet adamlığı mesuliyeti olarak anlatılır ama ondan ibaret değildir. Bütün beşer Âdem evladı olmak itibarıyla yaratılışta birbirine eştir. Dolayısıyla Somali'deki bir aç çocuğun, Grönland'daki ısınamayan bir ihtiyarın derdi, durgun bir suya atılan taşın etrafına halka halka iz bırakması gibidir. Evvela bakımı ile yükümlü olduğumuz en yakınlarımız; erkekler için nikâhlı eşleri ve çocukları başta olmak üzere ana-babaları. Hanımlar için; hanımın kocaya bakma mükellefiyeti yok. Nafaka yükümlülüğünü Allah erkeğe vermiş ama anne, hanım, zevce, evlat, abla, teyze ve yeğen olarak en çekirdek aile, sonra daha geniş aile, komşular, mahalle, belde, memleket, bütün Müslümanlar ve sonra bütün insanlar. Fakat sadece insanoğlu ile sınırlı tutmamalı; hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar. Çok enteresandır bu dağlardan taş kıran kumcu, çakılcı, mermerci, granitçi vs. insanlar Allah'ın bu nimetlerinin de bir hakkı olduğunu bilip riâyet etmezse mesuldür. Halk arasında kasaplığın ve balıkçılığın iyi olmadığına dair bir inanış var. Ne münasebet!

O hayvanın hakkına riâyet ederek balığı böyle dipten tarayarak trollersen, tutulma yasağı zamanına riâyet ederek yumurtlamasına müsâade edersen bunda hiçbir mahzur olamaz, zira Allah senin için yarattı o nimetleri. Ama çok para kazanmak hırsıyla ne yuva ne de yumurta tanıyıp denizin dibi taranırsa vebalden kurtuluş olmaz. Kasaplık mesleğinde de o hayvanın boğazlandıktan sonra can vermesi için belli bir süre geçmesi lazımdır. Acele etmek ve kısa zamanda daha fazla kesim yapmak amacıyla bu kurala riâyet etmezsen yine sorumluluktan kurtuluş olmaz. Dolayısıyla; iş sadece aile, komşu, akraba, hemşehri, din kardeşi ile değil en ufak bir taş parçasının, çakılın hakkına kadar riâyet lazım olduğunu bilmektir. Bunu nasıl yapabiliriz? Ben demekten vazgeçerek. Peki böyle yapanlar var mı? Çok enteresandır, bazıları benlikten dolayı yapar. Adam hakikatte cimridir. Ama bana cimri demesinler, cömert desinler diye bir yere gittiğinde zorla senin elinden faturayı alır ben ödeyeceğim der. Ne kadar cömert bir gösterim değil mi? Hayır. Hakikati o değil işin. O cimriliği örtmek için bir gösteriştir. Sonra onun yüreğine oturur o verdiği para, bu ayrı mesele. Yukarıda da anlatıldığı üzere cimriliği bilinen bir adamın bir yemek davetine icabet etme mecburiyeti hâsıl olursa bilin ki sonunda hastalık vardır. Ama fukarâdan, mükrim; ikram etmeyi seven bir adam ise işte onun her ikramını gönül rahatlığıyla yiyebilirsin. Her lokması şifadır. Bunlar nedir? Zâhirde belli olmayan iç hastalıklar kadar iç şifanın da göstergesidir. Neyin ne olduğunu ayırmak için doktorlar ve tabipler, ağrının sebebini kendi ilimlerince tetkik edip, hastalığın soğuk algınlığından, tansiyondan ya da başka bir rahatsızlıktan kaynaklandığını nasıl teşhis ve tedavi ediyorlarsa böyle gönül hastalıklarının sebeplerini bilen ve tanıyan kalb ve ruh mütehassısları, uzmanları da bu tür marazların menşeini bilirler. Bir insanı ilgilendiren herhangi bir meselede uzmanlara müracaatı

bir zaruret kabul ediyor ve başvuruyoruz. İnsanın ruh ve gönül dünyasına müteallik iç meselelerde bazılarımız bunu yapmıyor. Mesela, şimdi burada bir at nallanacak olsa hepimiz okumuş yazmış, belli başlı tahsil görmüş insanlar olmamıza rağmen bir nalbant çağırırız. Neden? At nallamak bile ihtisas istiyor da iç hastalıklarının teşhisinde niye mütehassısa başvurmayı kendimize zul addediyoruz! İşte bu da bir benlik. Yaşadığımız bütün bu iç sıkıntılar ve ruhî dertler benlikten kaynaklanır.

Çok farklı isimlerle, çok farklı nüanslarla şu ayrımları fark etmemiz gerekir: Gıpta başka şey, haset başka şey ve çekememezlik başka bir şeydir ama hepsi noksanlıktan kaynaklanır. Örnek almak ile haset etmek birbirinden çok farklıdır. Mesela Resûlullah Efendimiz Kur'an-ı Kerim'de *üsvetün hasene* şeklinde numune bir şahsiyet olarak takdim edilir. Ancak bu örnek alma veya Peygamber Efendimizi tanımak kademe kademedir. Resûlullah Efendimizi yeterince tanımayıp ondan örnek alacak seviyeye gelemeyenler onu örnek almış kimseleri model olarak benimser. Bu bir merdivendir ama örnek almak, haset etmek, gıpta etmek, kıskanmak değildir. Gıpta şeriatta caizdir. Yani güzel bir şeye özenmek, öyle olmaya çalışmak. Tarikatta caiz değildir, haline razı olacaksın. Bu haline razı olmak, eylemsizlik değildir. Çalışmaya devam edeceksin ama çalışmayı bir şey temin etmek için değil, vazifen olduğu için yapacaksın. "Bir şey temini" hedefi olursa alışveriş olur. Şeriatta ve tarikatta kademe olarak bunlar ayrı ayrıdır. Mesela mülkiyet mevzuunu ele alalım: Mülkiyet Allah tarafından muhafazaya alınmış mutlak hürmete layık bir haldir. Mülkün hakiki sahibi Allah olmakla birlikte emanetçiliği, tapusu, zilyedliği insana bakar. Buna dair muhtelif tarifler var. Şeriata göre falan eşya senindir, filan eşya benimdir. Tarikata göre hem senindir hem benimdir. Hakikatte

ne senindir ne de benim. Marifette ne sen varsın ne ben varım, illâ Hû! Buna takılıp kalmamak lazımdır, zira bunlar birbirinden ayrı değildir. Ama yükselmenin isimleridir. Hem derinleşme hem yükselme. Şeriat, adı üstünde meşruluktur. Yani, her şey sadece hukuka uygun olmakla mı değer kazanır? Bundan ibaret değil elbet bunun daha yukarısı var. Mükellefiyetler şeriat tarafından düzenlenir. Peki muhabbet nerede? Şeriatta muhabbet var mıdır, yok mudur? Kurum olarak yoktur. Hatta fetva tekniğinde belirgin bir zât yoktur, Zeyd-Amr vardır. Türkçemizde Ali-Veli, Hasan-Hüseyin gibi belirsiz şahıslar vardır. Kim olursa olsun fetvaya sual sorulur. "Zeyd ile Amr arasında şöyle bir şey olduğunda ne olur, bunun hükmü nedir?" اللهُ أعلَمُ بِالصَّواب -Allahu a'lemu bi's-şavab- "Allah daha doğrusunu bilir." ama her cevapta ve her fetvada, sonda geçer bu cümle. Zeyd için şöyle olur; Amr için böyle olur. Bu nedir? Bu bir hükümdür. Bu hükmün vakaya, olaya, hadiseye tatbiki, uygulaması kadı efendi tarafından yapılır. Fetva makamı ile kaza makamı aynı değildir. Buradaki incelik nerede? Objektiviteyi sağlamak için müracaatı mahkemeye yapmış insanların durumu konuşulmuyor. Sadece böyle bir durum konuşuluyor. O teori üzerine bir teorik cevap veriliyor. O teorik cevabın pratiğe intikali, uygulamaya geçirilmesi kadı tarafından yani mahkeme tarafından yapılıyor. Burada duygu olan muhabbete yer var mı? Ama insanlar duygudan asla soyutlanamazlar. O zaman duygu ile olan, hislerle olan, muhabbetle olan işlerin laubaliliğe kaymaması, başı bozukluğa gitmemesi için sistematize edilmesi işini de tarikat üstlenmiştir. Dolayısıyla, elbette birbirinden farklı olmamasına rağmen biri ötekinden yüksektir. İşte yine aynı hükme geliverdik: Gıpta şeriatta caizdir, tarikatta caiz değildir. Haset ise hiçbir yerde caiz değildir. Çünkü haset en âmiyâne ifade ile söylersek "Bende yoksa sende de olmasın." demektir. Gıpta ise aynı şekilde "Sende varsa bende de olsun."

demek. Bu cümle, kulağa güzel bir şey gibi geliyor. Sende ilim var, bende de olsun. Ancak buradaki noksanlık şöyledir: Ben de senin kadar çalışacak mıyım ya da Allah sana ihsan etmiş bana etmemiş. Ben niye illa senin gibi hattat olmaya, müzehhip olmaya, ressam olmaya, musikişinas olmaya çalışıyorum ki? Bende o kabiliyet yok. O zaman benim kabiliyetim neyse ben onu olmaya çalışacağım. Çünkü muhatabım yükselirse zâten beni alır yukarı çeker. Gıpta hususunda ise seninki sende kalsın ama bende de olsun, denilir. Ama hasedin bu şekildeki ifadesi ise şöyledir: Bende yok ya sende de olmasın! Hatta, sende olmasın da bende ne olursa olsun. O kadar fena bir şey, örnek almak ise o derece değildir. Kaynağı "Ene hayrun." cümlesinde saklı. Tabir-i diğer ile, bütün bu problemler döner dolaşır "Ben senden hayırlıyım." cümlesine gelir. Sen niye güzelsin, ben niye çirkinim, sen niye yakışıklısın, ben niye değilim, sen niye zenginsin, ben niye değilim?" Bu silsile Allah korusun, Cenâb-ı Hakk'a isyan etmeye, kafa tutmaya kadar gider. Ona niye onu verdin de bana niye vermedin? Sanki sana vermeye mecburdu!

Vaktiyle öyle bir hadiseyi yaşadım. Yaşlıca bir amcanın yetişkin çocuğu ölüverdi. Allah verdi, Allah aldı diyeceği yerde, "Bir sürü çocuğu olan adam var, benden başka çocuğunu alacak adam bulamadı mı?" diye o yaşından sonra âsi oldu. Bu gibi mevzularda bizim ulemamızın kulları kurtaracak, onları yanlışa düşmekten alıkoyacak çok güzel fetvaları vardır. Hakikaten güzeldir ve o âlim kullarına ilhamı veren Rabbimizdir. Umulur ki ulemanın hatırı için, onlar mahcup olmasın diye öyle de hüküm verir. Rabbimizin ihsanından, kereminden, fazlından bu şekilde dileriz. "O yaşta bir adamın, bu kadar bel bağladığı bir yavrusu ölürse aklî melekelerini kaybeder, mesuliyetten sıyrılır. Bu sebeple, söylediklerinden kusura bakılmaz." diye,

hüküm veriyorlar. Güzel bir hüküm ve merhametli bir yorum! Doğruluğu, yanlışlığı tartışılır ayrı mesele. Allah göstermesin, Allah öyle bir acıyı kimseye yaşatmasın. Her ölüm erkendir ama alışılmış bir sıra olduğu için tesellisi daha bol olur; mesele bir bakıma ondan ibarettir.

Benim başıma geleceğine başkasının başına gelsin denirse işte yine karşımıza benlik çıkar. Böyle bir cümlenin içinde "Ben üzüleceğime başkası üzülsün." bencilliği yatar. Peki, o halde tersten düşünelim: Hz. Ebubekir'in "Ben üzüleyim, kimse üzülmesin." sözüne kim erişebilir? Benlikten uzaklaşmayı bundan daha iyi, daha yüksek şekilde ifade edecek beyan ve ifade var mıdır? "Ya Rabbi! Benim vücudumu öylesine büyüt ki cehenneme benden başka mümin sığmasın." Cennet ve cehennem kavramı burada çok büyük incelik gösteriyor. Diğer müminlerin tamamının cennette olması benim için cennettir, diyor. Bu inceliği anlayabiliyor olmak lazım. Ayrıca cehennemin sadece bir mekân olmadığını da anlatıyor Hz. Ebubekir. Öylesine büyüt diyor ama orada beden değildir büyüyecek olan; varlıktır. Bu söz üzerine ciltlerce kitap yazılır. Eski tabirle bunun adı diğerkâmlıktır ve bu âli hasletin tamamı da muhabbetten neşet eder. Günlük birçok hadisede rastladığımız gibi Allah korusun kaza, yangın gibi musibetler olduğunda anneler yavrularını kurtarmak için hemen kendilerini feda ediverir. Dikkat buyurulsun işte hayatını yavrusu için feda eden böyle bir ananın şefkati, Resûlullah'ın (sav) ümmetine olan şefkatinin zerresine bile tekabül etmez. Ayette حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ -ḥarîsun 'aleykum bilmu'minîne raûfun rahîm- şeklinde geçiyor ki buradaki harislik; hırs gösterme makbuldür. Harîs burada aç, doymayan demektir. Resûlullah Efendimiz (sav) ümmetinin şefaatine doymuyor. Kendine değil, nefsine değil, ümmetine istiyor. Bu da diğerkâmlıktır. Allah (cc) kendisinin

Raûf ve Rahîm ism-i şeriflerini Habibi'ne veriyor. Resûlullah'ı (sav) doğru anladığımız zaman zâten birçok problemimizi çözmüş olacağız.

Birçok hastalık doğuştandır. Mesela miyopluk. İnsanlar sonradan kolay kolay miyop olmazlar, miyop olarak doğarlar. Gözlük takarsın geçer. Şimdi başka usuller de var; örneğin çiziyorlar, yani tedavisi yapılıyor. Yaşadıkça oluşan hastalıklar var. Dişlerin çürüyor. Bir adamın dişi otuz yaşında, hepsi birden çürüyor, bir bakıyorsun ki öteki doksan yaşında ama bir dişi bile çürümemiş. Demek ki birinin vücudunda kalker yapısı müsait ama ötekinin değil. Zira bu elimizde olan bir şey değildir. Bunun teşhisi konduğu zaman ya kişinin kemik yapısını kuvvetlendirici ilaç veriyorlar veya dişler artık güçlenemeyecek gibiyse çeşitli şekilde tedaviye başvuruluyor. Her türlü kazanın ve hastalığın çeşit çeşit tedavileri yapılır. Bu bir işarettir ki zâhirin tedavisi varsa bâtının da tedavisi vardır. Yani yaratılıştan geliyor olması, kabullenilip tedavisine gidilmemesini gerektirmez. Allah beni miyop yaratmış diye gözlükçüye gitmekten vazgeçiyor muyuz? Hayır. Allah beni cimri yaratmış ama ben bu cimriliği O'nun emrettiği şekle dönüştürerek yeneceğim. Eli açık olarak yaratmış ben bunu israf halinde değil; cömertlik halinde ortaya koyacağım. Bunu ben mi yapacağım? Hayır ben yapmayacağım. Çünkü nasıl gözümün miyobunu göz mütehassısı doktora gidip ona düzelttiriyor ve onun tavsiyesini dinliyor isem benim eli açıklığımın cömertlik seviyesinde olup, israf seviyesine gitmemesini de temin edecek bir mütehassısa gideceğim. Nasreddin Hoca'nın hanımı evin darlığından şikâyet ediyormuş. Nasreddin Hoca da gitmiş kendi gibi nüktedan bir arkadaşına sormuş bu durumu. Arkadaşı bahçede ve ahırda olan kaz, ördek ve tavukları evin içine almasını söylemiş. Hoca bu duruma şaşırsa da arkadaşının tavsiyesine

uymuş. Hocanın hanımı daha büyük feryad u figân etmiş, evin darlığından şikâyet ettiğini hatırlatarak durumdan hayli rahatsız olmuş. Nasreddin Hoca arkadaşına söylene söylene gitmiş, ancak bu kez arkadaşı koyun ve keçileri de eve almasını salık vermiş. Hoca şaşkın, ancak arkadaşına güvenerek dediklerini yapmış. Aynı durumda hanımı yeniden küplere binmiş, tekrar arkadaşa müracaat edince bu kez de ineği içeriye almasını istemiş. Koca inek de içeriye girince, evin içinde dönecek yer kalmamış. O feryat eden hanımın ise şaşkınlıktan söyleyecek lafı yokmuş. Nasreddin Hoca arkadaşına gitmiş, son durumu hülasa etmiş. Bu kez evin içindeki o bütün hayvanatı dışarı çıkarma talimatı almış. Hepsini dışarı çıkardıktan sonra hanımı "Ah bizim evimiz meğerse ne kadar genişmiş, ne kadar ferahmış" demiş. Hâsılı her işi mütehassısına, bir bilenine sormak gerek.

Yukarıda gurura temas etmiştik. Mevlânâ Hazretleri buyuruyorlar ki: "Haset ateşini odunla besleme, tersini yap; su dök!" Haset denildiğinde başkasında var olan ancak kişinin kendisinde olmayan şeyler söz konusudur. Peki insan kendisinde var olanları hiç düşünür mü? Çünkü o başkasında var olup kişinin kendi nefsinde olmadığını kabul ettiği, hatta zannettiği (aslında öncesi zandır daha sonra kabul edilir) noksanlıktan dolayı kendine azap eder. Bir de insan kendisinde mevcut olanları düşünmeli. Çünkü nasıl öfke ve hiddet gelince akl-ı selîm gider, bu nevi haset gelince de insanın kendisine verdiği değer ve kıymet de uçup gider. Herkeste bir değer vardır. Örneğin bir insan güler yüzlü biridir, aslına bakılırsa bu çok önemli bir haslettir. Haset edilen kişide güler yüz olmadığı farz edilsin, hatta ilim var ama güler yüz yok. Başkasının elindekine bakınca kendimizdekini de görmez hale geliyoruz. Görmeyince yok farz ediyor ve yokmuş gibi yaşıyoruz. Çok güzel bir söz vardır: "Cimri zengin

de olsa fukarâ hayatı yaşar." Var ama yemiyor, âdeta o malın bekçiliğini yapıyor. Ama Allah, bu tür insanlar hakkında mal biriktirmenin ve bol bol para saymanın ne hoşa giden bir fiil olduğunu anlatıyor. Mal üzerine mal, nakit üzerine nakit biriktirmek ve parayı büyük bir iştahla saymak onlar için keyif veren bir işlemdir. Biriktirdikten, harcamadıktan ve bekçiliğini yaptıktan sonra olacak olan şey o paranın bazen başkaları bazen de damat ya da gelin tarafından çarçur edilmesi sonucunu doğurur. İşte nasıl cimri bir insan mal varlığına sahip olduğu halde fukarâ hayatı yaşıyorsa haset eden bir insan da haset gözünü kör ettiği için sahip olduğu nimetleri yaşayamaz hale gelir. Bu hasedi nasıl kalkar? Benlik kuyusuna ve belasına düşmeden insanın kendisindeki değerleri ortaya çıkarması gerekir. Bizde çok sloganlaşmış ama toplum olarak yeterince manasına mazhar olmadığımız iki kelime vardır: Biri inşallah, diğeri maşallah! Ne yazık ki birtakım kendini bilmezler "Öyle inşallahla, maşallahla olmaz." şeklinde bir kalıpla günlük hayatta konuşur, sözüm ona birtakım şeylere bununla itiraz ederler. Öncelikle şunu iyi bilmek gerekir ki "İnşallah"sız hiçbir şey olmaz! Her şeyi Allah inşa eder. İnşallah kelimesi o derece mühimdir ki bu mübarek kelimenin kullanılmasını Efendimiz (sav) tehir ettiği için bir müddet ona cevap gelmemiştir. Allah inşa etmezse, müsâade etmezse, murat buyurmazsa hiçbir şey olmaz. İnsan, kendisine bahşedilmiş nimetlerin görünmesine mâni olan hasedi önlemek için başkasına verilen nimetlere maşallah demelidir. "Maşallah ne güzel sesi var." Ama ne yapıyorlar? Mesela güzel bir âdet olan mevlit okuma hakkında aleyhte olan bir sürü adam var. Dikkat edildiğinde görülecek ki bu muterizlerin neredeyse hiç sesleri yoktur, okumayı bilmezler. Senin sesin olmayabilir, herkes okuyucu olacak diye bir kaide yok. O halde eğer senin güzel

konuşman varsa vâiz ol, nâsih ol. Güzel yazı öğreticiliğin varsa, yani hüsn-i hat meleken varsa yazı hocası ol.

Herkeste bilâ-istisna bir kabiliyet, bir yararlılık ve bir güzellik vardır. Dikkat edin en büyük haset, şöhrete yöneliktir. Halbuki şöhret özenilecek bir şey değildir. Hz. Peygamber buyuruyor ki "Şöhret afettir." Bir kere ünlü olmak insan için çok büyük bir rahatsızlıktır. Hiçbir yerde rahat vermezler. Yani çoluk çocuğun, ahbabın ve akraban ile bir yere gidemezsin. Kimi imza ister, kimi fotoğraf çektirmek ister, kimi de başka şeyler... İşte bu tam olarak bir afettir. Tabii daha büyük afet de var: Kişinin kendisinde bir şey vehmetmesi; daha müşahhas bir şekilde örnek vermek gerekirse "Ben neymişim be!" diye iç sesinin benlik duvarlarında mütemadiyen eko yapar hale gelmesidir. Bu tür ünlülerin etrafında hemencecik bir güruh peydâ olur ki "Aman efendim, gözünüzün üstünde kaşınız ne kadar çok yakışmış" der mürâî bir tavırla ve bunlar şöhretlerin kendi etraflarının dışını görmelerine mâni olur, objektiviteden, gerçeklikten hızla uzaklaşırlar. Sonra o yağcılık edenler dünya menfaatleri bittiği zaman şöhret afetine tutulmuş o kişiyi bir anda bırakıverirler yalnız başına. Bu yalnızlık o insanı âdeta yıkar, bitirir. İşte insanın gerçek değeri mevkii, makam, rütbe gibi hallerden sıyrıldıktan sonra ortaya çıkar. Tüm bu rütbeler alındığında geriye ne kalıyorsa insan odur. Kefenli halinle toprağa tevdi edildikten sonra senin arkandan "Hakikaten değerli adamdı, ahirete gitmesi biz ehl-i dünya için kayıptır" dedirtebiliyorsa ne mazhariyet! Bütün mesele bundan ibaret. Bir de şöyle bir mesele var:

"Ne kendi etti rahat ne âleme verdi huzur
Yıkıldı gitti cihandan dayansın ehl-i kubur."

İşte böyle kötü örnekler de var ki Allah cümlemizi bu kötü akıbetten korusun. Burada şaka gibi gözüküyor ama kabir hayatında da adı üstünde bir hayat olduğunun ifadesidir. Çünkü bakın büyüklerin, sâlih kimselerin kabirlerinin yanına kabir kazdırmak, onlara komşu olarak defnolunmak tavsiye olunur. Kötü tanınmış insanların yanında olmak iyi değildir. Onun için türbelerin etrafı, tekkelerin etrafı, mesela İstanbul'da Hz. Eyüp Sultan gibi mübarek zevatın medfenlerinin etrafı çok kalabalık olur. Lalettayin bir arsaya ve toprağa değil de iyiliği, sâlihliği maruf ve tanınmış bir zâtın yanına defnolunmak matluptur. Çünkü orada da bir iyi komşuluk münasebeti vardır. Konu harici gibi gelmesin *Sûre-i Mülk Tefsiri* diye bir kitap vardır. Onun nasıl yazıldığı çok enteresandır. Bir zât-ı şerif vefat etmiş, gasledilmiş, kefenlenmiş ve sonra da defnetmişler. Fakat hakikatte ölmemiş, kabre koymuşlar bu zât kabirde kendine gelmiş. Kabirde kendine gelenleri pek bilmiyoruz ama Sultan I. Mahmud için öyle bir rivayet vardır. Ama morgda dirilenleri biliyoruz. Gazeteler bu tür haberleri sever ve yazıyor, hâlâ da oluyor. Morga koyuyorlar; kalp durması derken tıbbi birtakım sebepler, yani hakikatte ölmüyor. Tekrar diriliyor değil, hakikatte ölmüyor. O zât da ölmemiş kendini kabirde görünce başlamış bağırmaya. Yan tarafından bir ses yükselmiş:

- Bağırma! Şimdi gece, seni duymazlar.

- Peki sen gece olduğunu nereden biliyorsun?

- Ben her akşam, ömrümce dünyadayken akşam ile yatsı arasında *Sûre-i Mülk* okurdum. Yukarıda yeryüzünde akşamüstü olduğu zaman yani benim *Sûre-i Mülk* okuduğum zamanlar bana mutlaka ahiret nimeti hediye gelir. Bilirim ki akşamüstü olmuş. Biraz evvel geldi o nimet, şimdi gece, sen kendine göre zamanı hesapla sabahleyin millet işe giderken buralardan ge-

çerken seni duyarlar, o zaman bağırırsın. Yoksa bağıra bağıra sesin kısılır sabaha bağıramazsın. Bunu dinleyince peki diyor, hazret. Kendince vakit geçiriyor, okuyor mu tespih mi çekiyor ama vakti geçiriyor. Sabah vaktine kadar bekliyor ve sabah tekrar bağırmaya başlıyor. Kabirden ses geliyor açıyorlar ki hazret ölmemiş. Kalkıyor bu hadiseyi de anlatarak Mülk sûresinin tefsirini yazıyor. Bakınız bu neyi gösteriyor? İyi komşuluk ahirette de var. İşte benlikten kurtulmak, başkalarıyla beraber yaşayacağını ve ebeden yaşayacağını bilmek... Sadece dünya hayatı ile sınırlı değil ahirette de başkaları ile yaşayacağımızı idrak edince zâten benlik kalkacaktır.

Benliğin ilk ortaya çıkışı kişide tenki ve hususiyetle başkalarını beğenmemekle başlar. Ben sizin bir halinizi, bir sözünüzü tenkit edebilirim. Bu söz yanlış, bu hareket yanlış diyebilirim, tartışabiliriz. Belki ben yanlış gördüm, düzeltiriz. İkimiz bir karara varırız, varamazsak üçüncüye, beşinciye başvururuz. O zaman yine Hz. Mevlânâ'nın sözüne müracaat edilmeli: "Herkesi dinle! Bir çobanı bile, hiçbir şey bilmiyorsa senden iyi koyun gütmesini biliyordur." Çobanlık herkesin yapabileceği bir iş zannedilir. Öyle değildir ya! Bir kere çobanlık peygamber mesleğidir. Herkesin kendine mahsus takdir edilecek bir yanının olduğunu kabul etmek yerine herkesi kusurlu görmek... İşte benliğin başlangıcı budur. Haset, kibir de daha ilerideki safhalar ve tezahürler halinde ortaya çıkar. Kur'an-ı Kerim açıkça söylüyor: لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ -Le'in şekertum leezîdennekum vele'in kefertum inne 'azâbî leşedîdun- "Nimetlerime şükrederseniz, kıymetini bilirseniz artırırım, nankörlük ederseniz şüphesiz azabım çok şiddetlidir." (İbrahim, 7) Nimete karşı nankörlük edilirse o nimet elinizden alınır. Her haset edenin elinden nimeti alınır; farkında değildir çünkü nankördür.

Kendine verilenleri değil başkasına verilenleri nazar-ı itibara alıyor. Kendine verilenlere şükretse Allah arttıracak, hâşâ Allah sözünden döner mi? "Çoğaltacağım." şeklinde vaat buyuruyor.

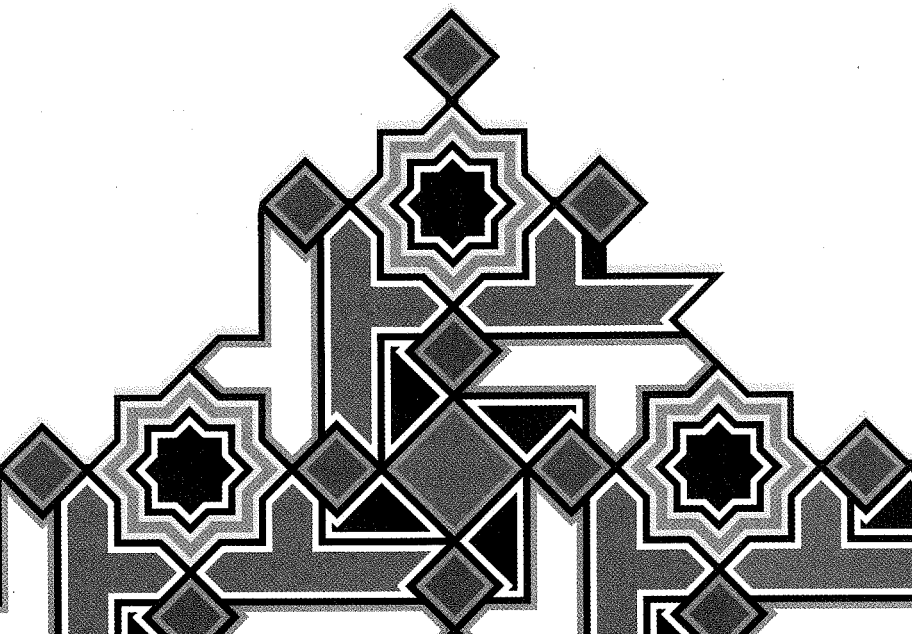
Haset etmek bir kişinin elindekine şükretmeksizin başkasına göz dikmesidir. Halbuki bu halde elindeki de gidecektir ki bu aldanmışlığın hazin bir sonucudur. Burada âdemoğlu benliğe kapılmadan kendisini tanımalı ve mazhar olduğu nimetlerden ötürü de şükretmelidir. Hasetçi, Allah'ın verdiğine razı olmayarak başta Cenâb-ı Hakk'ın takdirine itiraz etmiş olur. Mesela, "Beni niye topal yarattın da onu sağlam yarattın?" İnsan böyle söylememeli, topal da olsa doğru yaşamaya bakmalı. Çünkü dünya göz açıp kapayıncaya kadar hızla geçiyor, dünya bir devre mülktür. Müddeti bitince gideceğiz. Bu devre mülk için niye bu kadar telaş ediyoruz. Benim büyük amcamın sınıf arkadaşı bir şekilde zengin olmuş, kendisi ise devlet memuru idi. İşine otobüsle, toplu taşıma ile gidip gelirdi. Bir gün o zengin arkadaşı tesadüf bu ya, yanından lüks bir otomobille geçivermiş. O sırada hafif bir imrenme haliyle sadece "Ya Rabbi!" demiş. Ancak der demez ansızın yanı başında ayakları kesik, nalın gibi yuvarlak demir tekerlekleri olan tahta bir arabanın içinde kendini ittirerek yürümeye çalışan bir adam peydâ oluvermiş. Amcam bunu görünce o anda sokakta secdeye kapanmış. "Ya Rabbi! Ben ne halt ettim? Aman Ya Rabbi! Farkındayım ne halt ettiğimin. Yürüyecek ayak verene teşekkür etmiyorsun da araba vermedi diye kafa tutuyorsun olacak iş mi?"

Allah rahmet eylesin, amcam trafik kazasında bir bacağı dizinden bükülmeyecek şekilde sakat oldu. Namaz kılarken sağ tarafına kimseyi almazdı. Çünkü bacağını savururdu. Camide kendisini tanıdıkları için sağ tarafında bir kişilik boş yer bırakırlardı, bacağından geniş bir yelpaze çevirsin diye. En ufak bir

rahatsızlık duymadı, secdeye kapandı. Bu kadarla da kalmaz, bunun için de nâmütenâhî teşekkür ederim Rabbime, derdi. Muzaffer Efendimin de çok sık tekrar ettiği bir söz vardır: "Sana bir gömlek hediye edene teşekkür ediyorsun da o gömleğin kollarını giymek için sana kol verene teşekkür etmeyecek misin? Pantolon verene teşekkür ediyorsun da o pantolonu giymen için bacak verene teşekkür etmeyecek misin?" Bu kadar kolaydır aslında! Bu bacakları, kolları, gövdeleri kendi malımız zannediyoruz, biz aldık zannediyoruz. Aslında onları veren "Bir'i" var! O'nun (cc), veren olduğu bilinince zâten benlik de kül olup gider. Kolunu kaça satarsın? İşte bak orada da imtihan var. Allah rahmet eylesin, Sakıp Ağa oğlunun adına o hastalıkla uğraşanlara tesisler, arabalar, makineler, doktorlar... Neler neler yaptı. Yaptığı için teşekkürünü ifade etti. Bu çok güzel bir şey. Yani burada Cenâb-ı Allah o kuluna hem o serveti hem de öyle bir evlat verdi. O kul servetini benim çektiğim acıları başkaları da çekmesin niyetiyle hayrını yaptı ya imtihanı doğrulttu. O hususta genel olarak bir şey diyemeyiz. Allah'ın bize verdiği bilgiler, Resûlullah Efendimizin (sav) öğrettiği prensipler muvacehesinde baktığımızda o meselenin şükrünü Sakıp Ağa eda etmiştir diye hüküm verebiliriz.

Hâsıl-ı kelâm, bu benlik meselesi en büyük hastalık. Herkeste var olduğu gibi Allah'ın veli kullarında bile vardır ama evliyada evliya gibidir. Hz. Mevlânâ şöyle buyuruyor: "Aşk herkeste vardır ve her konuda devrededir. Eşeğin anırması da aşktandır. Âşığın gözyaşı dökmesi de aşktandır. Ama biri eşekçesine diğeri Âdemcesine!" Dolayısıyla hasedin, gıybetin, gururun da kaynağı olan benlik herkeste vardır ama olacaksa Âdemcesine olandan olsun.

5. BÖLÜM:
UCB



Daha önce benlik ve enâniyet bahsinde ucb, kibir, gurur gibi mefhumlara temas etmiştik. Ucb, orada da söylediğim gibi âlimde ve zenginde ortaya çıkan bir özel gurur çeşididir. Niçin böyle diyorum? Muzaffer Efendimin derslerine devam ederken, sohbetlerini dinlerken dikkatimi çeken pek çok şeyden biri sonda yapılan dualardı. Ashâb-ı Kirâm'ın Sure-i Asr okuması gibi ayrılmazdan evvel Kur'an okunur ve sonunda da dua edilirdi. Bu dualarda o zamana kadar üzerinde pek durmadığımız bazı ibareler geçerdi; gurur, kibir, özellikle kibir! Yukarıda da ifade etmiştik gurur ile izzet-i nefsi karıştırıyorlar; o da ayrı mesele. İşte bu dualarda geçtiği halde çok fazla duymadığımız bir tabir de *ucb* idi. İşte Muzaffer Efendim bu sohbet bitimindeki duaları arasında ucbdan korunmak için Cenâb-ı Hakk'a sığınıyor ve niyazda bulunuyordu. Bir özel sohbetimiz sırasında fakir kendilerine şöyle sormuştu: "Efendim, niye özellikle bu ucbu sürekli zikredip hatırlatıyorsunuz, öğrenebilir miyiz?" Aslında büyüklere sual sormak bulunduğun mevkii kabul etmemek gibi, rızaya muhalif bir haldir. Ama o bizim gibi müptediler için değil, büyükler içindir. Biz sorarız, biz daha çocuğuz, çocukluk yaş almakla giderilen bir hal değildir.

Şöyle buyurdu: "Bak, dedi, bende hoşaf kaşığı bulaşığı kadar ilim var." Söze bakar mısınız? Bu sözde hem tevazuyu hem de tezatı vurgulayan sanatlı bir benzetme var. Bir de kullanılan kelimelerdeki "şe" sesinin aliterasyonundan istifade ediyor: "hoşaf -kaşık -bulaşık." İşte bu üçü kadar ilim var. Hoşaf kaşığında az bulaşık bulunur, yıkandı mı hemen gider. İlim sahipleri bu konuyu sadece ben bilirim veya bu konunun tamamı bende var diye, kendilerini yegâneleştirmek istiyorlar. İşte bu tipik ucb örneği! Bu kalbî hastalık şeytanın sağ taraftan yaklaşıp kalp hayatına dikkat eden tarikat ehline ve ibadetlerinde hassas zühd ve verâ sahibi kimselere kendi amelini beğendirtmeye çalışır. Bunda muvaffak da olabilir. Hatta, şeytan buradan hareketle son merhalede bir sofuyu ya da ibadet ve taatına dikkat eden bir âbidi namazı, orucu ve zekâtı terk ettirecek hale getirir. Bu tür zevata Cenâb-ı Hakk'ın emir ve nehiylerine riâyet hususunda kendilerinden daha üstün bir insan olmadığına inandırır.

Keza, şimdi zengine başarılı iş adamı deniyor ya zenginliğin kaynağı sorulmaksızın. Hani diyorlar ya bir dokuma tezgahıyla başladım, şimdi tekstil imparatoru oldum, ben yaptım, ben ettim. İşte burada gözüken iki önemli ucb numunesi! 1999'da 17 Ağustos depremi oldu, Allah bir daha göstermesin, televizyonlarda her kanalda her gün deprem uzmanları konuşuyor. Bir bakıma hanımlar bu konularda daha hassas, meraklı oluyorlar. Her gün biz de tabii mecburen takip ediyoruz. Fakat bir tanesinin dediği bir tanesine uymaz mı? "Benim dediğim doğru, diğerleri yanlış." hepsi böyle söyledi. Bugün yine televizyonlarda siyasî açık oturumlar, münakaşalar, münazaralar yapılıyor, kazayla ilmî münazaralar yapılsa, âlimler bir araya geliyor, "Yahu hiç mi müşterek noktanız yok!" diyesi geliyor insanın. Âlim, elinde iddiasını ispat edecek delil bulunduran kişi demektir. Sen bir şeyi ispat edecek alamete sahip ve sual soranın bütün şüphelerini giderecek bir halde isen

bunu söyleyip anlatırsın. Ama "Sadece ben bilirim." tarzında söylenince olmuyor! Bir de hiç ihtisası olmayan konularda "bence" diye başlayan cümle ile lafa girenler, mesela tarih konuşuluyor; bence böyledir, diyor. Peki sen kimsin? İlla tarihçi olman da gerekmez. "Benim kanaatime göre" demesi daha doğru olur. Bence denilince evvela benlik giriyor işin içine. Çünkü bu önemli bir kaide: "Ben" diye başlanan her cümle noksandır. "Neticede düşündüğümüz zaman böyle bir sonucun çıkma ihtimaline daha ağrılık veriyorum" denebilir. Katiyet ifade eden cümlelerden bu anlamda sakınmakta yarar var. Aslına bakılırsa hiçbir konuda da bu katiyette konuşmayı tercih etmemek gerekir. Hatta, matematikte bile... "İki kere iki dört" diye bir slogan var. İki ile ikiyi alt alta yazıp çarpı işareti koyarsan, dört. Artı işareti koyarsan, dört. Eksi işareti koyarsan, sıfır. Demek ki iki kere iki her zaman dört etmiyor, işarete göre değişiyor. Böyle anlatmak lazım. Mutlak bilgi özellikle sosyal bilimlerde yoktur. Sen hiç aynı fikirde olan filozof duydun mu?

İşte bu alamet sahibi olmadan âlim geçinenler büyük bir ucb gösterisinde bulunuyorlar, farkında değiller. Ve ne yazık ki birtakım titr sahiplerinde ders verdikleri, doktora hocası oldukları halde bile bu arıza mevcuttur. Mesela, bu meseleyi doğru anlatmadıklarından olsa gerek doktoralısından lisans talebesine kadar çok sık karşılaştığım bir sual var: "Efendim şöyle bir konudan bahsettiniz. Ben bu konuda hangi kitabı okuyayım öğreneyim?" Allah Allah! Bir tane kitap okuyup da bir şey öğrenmek nerede görülmüş ki böyle bir sual sorulsun. Çünkü o ucb sahibi olanlar bu zavallı talebeye kendi kitaplarının okunması gerektiğini dikte ediyorlar. Bunun tipik örneği bir zât vardı, öldü. Televizyonlardan ayrılmaz, sonra o da Mehdi oldu kanatlandı gitti, "Benim falanca kitabımda, falanca bölümde bu mevzu yazıyor." der dururdu. Yahu sen kitap taciri misin yoksa insanların sorunlarına, sualle-

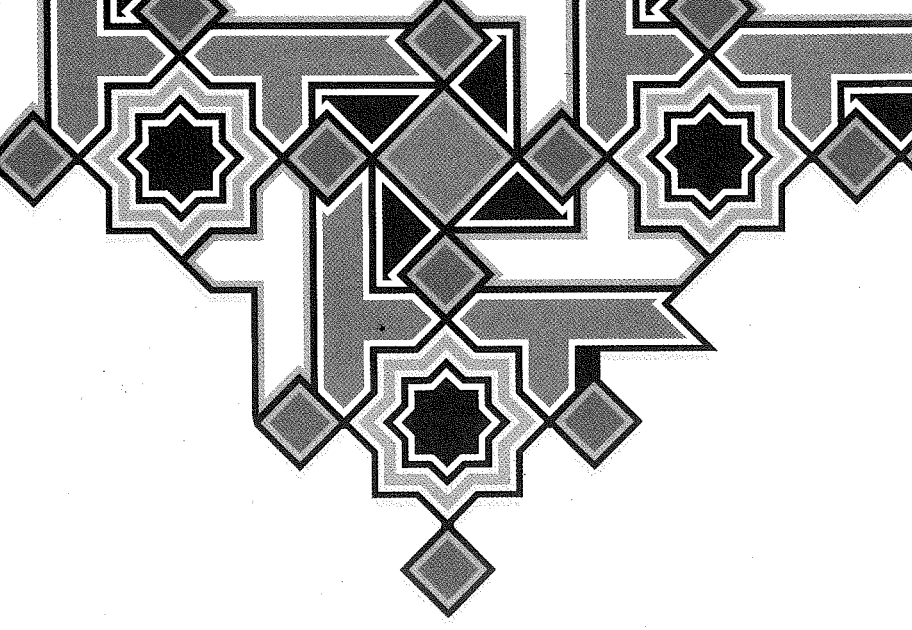
rine cevap verecek adam mısın? Yani şimdi bir kişi, "Ben ilmihal yazmışım, benim ilmihalimde var" derse bu benlik değil de nedir? "Ömer Nasuhi Bilmen'de var, Ahmet Muhtar Büyükçınar'da da var. İlmihal kitaplarına bak yavrum" demek edeptir, işte bu tavırda ucb yoktur. Mesela, "İftitah tekbirinde elini omuz hizasında yukarı kaldırmak hususu *İhyâu Ulumiddîn*'de de geçiyor, benim kitabımda da var." diyorsan katmerli bir ucba girmiş olursun. Bu vesileyle tekrar edelim ki ucb câhilde olmaz, ancak mürekkep yalamışta olur. Hatta, bazı kitaplarda âlimin bir günahının affedilmesinden daha önce câhilin yetmiş günahının affedileceği yazar.

"Ben yaptım." "Ben"in bir tezahürü maddî zenginliğe sahip şahıslarda görülür. Fukarânın da çok mağruru vardır, ancak bu bir çeşit kibirdir. Ona ucb denmez. Ucb, sadece "Ben yaptım ve bende var, benden başkasında yok." demektir. Öyle bir inceliği vardır. Yani biz bu ayrımları yaparken de çok katî ayrımlar yapma ve keskin bir şekilde kategorize etme empozesiyle büyümüşüz. Merdiven örneği üzerinden bu ifadeyi biraz tasrih edelim. Merdiven denildiği zaman basamakların tamamı kastedilir. Merdivenin hangi basamağında olduğun ya da merdiven çıkmaya yeni başlamış olman bu kelime ile anlatılır. Birinci basamakta şöyle olur, ikinci basamağa atmak için ayağını kaldırdığında öteki ayağın daha birinci basamaktadır. Hiçbir zaman da sonuna gelinceye kadar merdivenden ayrılmış olmazsın. Sona yaklaşman ya da başta olman zâhiren öncelik ve sonralık katsa da aslında hepimiz merdivendeyizdir, ayrım yapmaya gerek yok. Birinci basamakta olanla on sekizinci basamaktakinin hiç alakası yoktur demek yerine, hepsi merdivende desen yegâne doğru olur. Ben hukukçuyum. İslâm'da hukuk üç kategoride tasnif edilir: hukuk-i nefs, hukuk-i ibâd ve hukukullah. Bunlar anlatım bakımındandır. Aslında asla birbirinden ayrı değildir. Mesela, biri senin paranı çaldı. O kişi, Allah çalma dediği halde bu emri çiğneyerek nefsine zulmeder,

hukuk-i nefsi çiğnemiş olur. Peki bundan ibaret mi? Senin paranı çaldı, hukuk-i ibâdı da çiğnedi. Allah bunu yapma dediği halde yapmak suretiyle nefse zulmetmekten mâadâ Allah'ın hakkı da çiğnenir. Bunlar birbirinden ayrı değil, ama böyle anlatılır. Kul hakkı hakkında çok sık söylenmesine rağmen inanmakta zorluk çektiğim bir husus var. Cenâb-ı Hakk'ın karşıma ne ile gelirseniz gelin ama kul hakkı ile gelmeyin şeklinde söylediği tekrar edilmektedir. Vakıa, bu söz özelinde bir kaynak göremedim. Çünkü Allah isterse benim senin hakkına karşı işlemiş olduğum bir kabahati, seni razı etmek suretiyle kendi hazinesinden lütfedip, beni affettirmesi, hukukundan vazgeçmeye sebep olmasına kâdir değil mi? El-hak öyledir. Bu türden sözler, her vatandaşın başına polis, jandarma atanmayacağından, sosyal nizamı temin etmek için söylenmiş sözler cümlesindendir. Çünkü her hırsız yakalanmayacağı önermesiyle hırsızlık yapar. Ama Allah korkusu ve her insanda da var olan ebediyet duygusundaki ahiret korkusu verilmezse insan her türlü rezilliği yapar, işte burada Akif Bey'e kulak verelim:

"Ne irfandır veren ahlâka yükseklik ne vicdandır
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır"

Kötülüklerden ne otorite ne de zaptiye ile vazgeçirebilirsin insanı, hatta vicdan ve irfan bile bir noktaya kadar korur... Allah'tan korkmaz, kuldan utanmazsa bir insan çok çirkeflere bulaşabilir. Aslında utanmak da güzel bir duygudur, ucb sahipleri utanmaz, arları yoktur. Zira burada utanma duygusunu kaybetmiş olan sofu ya da âlim haddini aşmış, ameline güvenmiş ve büyük bir yanılgıya düşmüştür.



6. BÖLÜM:
KAVMİYETÇİLİK-MİLLİYETÇİLİK

Allah-ı zü'l-Celal, Kitâb-ı Kerim'inde buyuruyor ki: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ -İnneme'l-mu'minûne ihvetun- "Hiç şüphe yok ki inananlar kardeştir." (Hucurât, 10) Müminler muhakkak ki kardeştir veya kardeşlik muhakkak ki müminler arasındadır. Cümleyi nasıl kullanırsanız kullanın. Bir kere bir muhakkak olma durumu yani katiyet söz konusudur. Bu kesinlik müminlerin kardeş olduğu, kardeşlerin de müminlerden olacağı hakkındadır. Bir başka ayet-i kerimede إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَيكُمْ -İnne ekramekum 'indallâhi etkâkum- "Allah indinde en ikrama layık olanınız Allah'tan en çok ittikâ edeninizdir." (Hucurât, 13) İttikâ etmeyi, korkmak olarak tercüme etmek fevkalâde yanlıştır. Allah'tan korkmak yerine artık Allah'ı sevmek... Bunu ifâ etmeli, ortaya koymalıyız. Çünkü şurası çok önemlidir ki korktuğundan kaçarsın, sevdiğine sığınırsın. Allah kaçılacak değil, iltica edilecek ve sığınılacak bir varlıktır. Bunun bilinmesi lazımdır. İşte Allah indinde en çok ikrama layık olanınız O'ndan en çok ittikâ edeninizdir, O'nu seveninizdir, O'nun rızasını kaybetmekten korkanınızdır, O'nun rızasını gözeteninizdir.

Bunu fiilen Efendimizin (sav) davranışında da görmek mümkündür. Mâriye validemizden olan son çocuğu, oğlu İbrahim küçük yaşta vefat ettiğinde Hz. Peygamber onu Cennetü'l-Bâkî'ye defneder. Bugün telkin diye kabir başında yapılan merasim, dua, temenni sırasında şu şekilde hitap ettiği kayıtlıdır:

"De ki oğlum Rabbim Allah'tır.
De ki oğlum peygamberim babamdır.
De ki oğlum kitabım Kur'an'dır.
De ki oğlum kıblem Kâbe'dir.
De ki oğlum kardeşlerim müminlerdir."

Yani bize kabre girdiğimizde ilk sorulacak sualler Rabbin kim? Peygamberin kim? Kitabın ne, kıblen neresi, kardeşlerin kim? Bu suallerin içinde Kürt müsün, Hintli misin, Çinli misin, İtalyan mısın, Fransız mısın, Arap mısın, İranî misin, Türk müsün şeklinde, bir sual yok. Dişi misin, erkek misin gibi bir sual de yok. Allah'ın ahiret hayatında melekleri vasıtasıyla sorduracağı ilk suallerin içinde olmayan ırk ve cinsiyete insanlar ne kadar çok değer veriyor. Esef etmemek mümkün değil ve bu hale ancak acınılır. Kavmiyet, yani bir ırka mensup olmak, 1789 Fransız İhtilal-i Kebir'inden sonra ortaya çıkmış, ya da daha önce mevcut iken gündeme gelmiş; su üstüne çıkmış ve maalesef bütün insanlığa tesir etmiş bir kavramdır. Özellikle burada "Büyük İhtilal" tabirine dair bir çift laf edelim. Bu büyükten kasıt nedir? Ya da ihtilalin neresi büyüktür? Herkes birbirini mahvetmiş, bir sürü adam ölmüştür ama her nedense büyük derler ona. Bütün insanlığa tesir etmek çok kolaydır. Zira insanların nefsine tesir eden bir kurum ihdas edilince insanları parmağında oynatmak pek tabi mümkün olur. Çünkü nefse uymak çok kolaydır, Hakk'a uymak ise zordur, meşakkatlidir. Bugün benzer bir husus, takım tutmada mevzubahistir. Dikkat edin filanca futbol takımını tutuyor, öteki de falanca takımı

tutuyor. O takımlar birbirleri ile müsabaka yapıyorlar, birbirlerini yeniyorlar. Ben A takımındayım; sen B takımındansın. B takımı A takımını yenince sen bana "Bizim takım, sizin takımı yendi." demiyorsun. Biz sizi yendik, diyorsun. Bunun altında ben seni yendim var! İşte bu benlikten dolayı bugün futbol, dünyanın en büyük sektörlerinden biridir. Niçin sporun öteki dalları bu kadar gündemde değil, niye bu kadar pahalı değil? Basketbolu, voleybolu, yüzmesi, atıcılığı, biniciliği var. Çok spor dalı var ama futbol çok yaygın ve o nispette önemli. Çünkü organize olmuş takımlar ve taraftarlar var. Bu taraftarlar kendi takımlarını tutmayı, başka takımlara sövmek olarak ortaya koyuyorlar. Irk meselesi de böyledir. Aslında ırk bir vakıadır, çünkü demin belirttiğimiz ayetin başında يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا -Yâ eyyuhâ'n-nâsu innâ halaḳnâkum min ẕekerin ve unsâ ve ce'alnâḳum şu'ûben ve ḳabâile lite'ârafû- "Ben sizi şube şube, kabile kabile yarattım ki birbirinizi daha iyi tanıyasınız." (Hucurat, 13) mealinde ayet vardır. Bu ayetin satır altında ya da satır arasında birbirinizi yani yaratılmışları daha iyi tanırsanız Yaratıcı'yı daha iyi tanırsınız manası vardır. Allah isteseydi herkesi çarktan çıkma bir model, bir tip, kalıptan çıkma olarak yaratabilirdi. Böyle yaratmadı, ne yazık ki DNA'mızdan parmak izimize kadar maddî farklılıklarımızın farkındayız ama manevî farklılıklarımızın farkında değiliz. Bu ne demektir? Cenâb-ı Hakk'ın yaratıcılığının sonsuzluğunun, nihayetsizliğinin göstergelerinden biridir. Meseleye bu açıdan bakmak lazım. Ben senden üstünüm ve ben senden hayırlıyım lafı şeytana ait olduğu için hiçbir insana layık bir lakırtı değildir. İşte bu şube şube ve kabile kabile yaratmada birtakım grupları farklılaştırmak söz konusudur. Büyükler, Arapın cimrisi, Türkün korkağı, Fransızın iffetlisi olmaz derler. Olmaz olur mu? Elbette vardır. Hiç şüphe yok ki Türkün de korkağı ya da Arabın da cimrisi mevcuttur. Ama burada kesretten kinaye olarak Türklerin

çok cesur, Arapların çok ikramcı oldukları vurgulanır. İtalyanların geveze olmayanı yoktur. Çok konuşurlar, bu İtalyancanın eksik olduğundan değildir. İki tarafı denize uzanmış ince bir yarımada olmasından ötürü, belki denizciliğin bir sonucu olarak üzerinden çok farklı insanların gelip geçmesinden kaynaklanıyor olabilir. İngiliz'in burnu büyük veya Almanın megaloman olmayanı yoktur. Şimdi bütün bu değerlendirmeler bir ölçüde klişeleri yansıtsa da belli bir topluluk için fikir verici mahiyettedir. O toplulukların tarihte sergilediği birtakım tutum ve davranışların kalıplaşmış hali ve yargılarıdır. Cenâb-ı Allah bir gruplandırma olarak böyle halk etmiş denilebilir. Ayet-i kerime nokta-i nazarından yaklaşılırsa birbirimizi tanıyalım diye böyle yaratmıştır.

Herhangi bir millete ya da ırka mensup olmak haddizâtında hiçbir şey ifade etmez. Napolyon'un çok güzel bir lafı vardır. Asalet meraklısı Fransız generallerinden biri Napolyon'a "Efendim siz kimlerdensiniz?" diye sorar. (Bu "kimlerdensiniz" sorusu eski İstanbullu ailelerde de vardı.) Napolyon'un cevabı çok güzel ve çok önemlidir: "Asalet benimle başlar." Efendimizin (sav) söylediği rivayet edilen çok mühim bir söz var: "Ecdadınızla övünmeyi bırakın!" Bu bir yönüyle Arap kültüründe yer etmiş bir husustur, özellikle Arapların ecdatları ile övünme huyları onların şiirlerine bile intikal etmiştir. Nesep ilmi vasıtasıyla sülaleler kendilerini ne kadar eski tarihlere dayandırırlarsa o kadar makbuldür. Hz. Ömer "ilm-i neseb"de yekta bir zât-ı şeriftir. Fakat Resûlullah'ın (sav) bu sözünü işittikten sonra babasının bile adını söylememiştir. Sen kimsin diye sorana, Ömer İbn-i Hattab yerine sadece Ömer demiştir. O kadar da Efendimizin sözüne riâyetkâr bir zât. Fakat bu noktada Resûlullah Efendimizin (sav) özel bir kastı var. "Kafir ve müşrik olan aile büyüklerinizle övünmeyiniz çünkü ben İbrahim oğluyum." diyor. Resûlullah Efendimize (sav) varana kadar Hz. İbrahim'den itibaren büyük dedeleri ve ataları içinde

hiç müşrik ve putperest yoktur. Bunu herkes öğrensin, yoktur. Kimisi haniftir, kimisi muvahhittir. Aradaki ince farkları buraya sığdırmak şimdilik mümkün değil. Ama müşrik, putperest ve kâfirin olmadığını bilhassa belirtmek gerekir. Allah (cc) Muhammed Mustafa'sının (sav) yolunu pek güzel ve tertemiz bir arktan geçirmiştir. Hâlâ bu şekilde âbâ u ecdadıyla övünmeye devam eden bir zâtı, Efendimiz (sav) ikaz etmiştir. Hatta sert bir üslupla bunu ifade ettiği söylenir. Aradan belli bir zaman geçmiş, Efendimize (sav) o zâtın hâlâ müşrik olan büyükleri ile övünmeyi sürdürdüğü haberi gelince, Efendimiz (sav) bu kez ikaz tonunu artırmıştır. Böyle bir hadisenin sıhhatini merak edenler İbnü'l-Esîr'in *el-Kamil fi't-Tarih* kitabına bakabilir. İbnü'l-Esîr'in bu eseri erbabınca Orta Çağ'ın en büyük ve en güvenilir tarih kitabı olarak telakki edilir. Görgü şahitlerine dayanan bir rivayet silsilesi de bu anlatılarda mevcuttur. İşte bu tür olaylarla verilmek istenen mesaj geçmiş ile böbürlenmek yerine kişinin kendisiyle övünülecek şeyler yapmasının gerekli oluşudur. Şimdi tüm bunları toplarsak müminlerin sadece imanları münasebetinde kardeş oldukları hususu ortaya çıkmakta. Hangi ırktan, hangi ana-babadan geldiğinin hiç önemi yoktur. Hucurat sûresinde geçtiği üzere en çok ikrama layık olanınız, filancanın çocuğu değil, Allah'tan en çok ittikâ edeninizdir. Bu "ittikâ etmek" fiili bir ırkla, filancanın torunu olmakla alakalı bir husus değildir. Resûlullah Efendimizin sözünü bir kez daha zikredelim: "Ceddiniz ile övüneceğinize kendiniz övünülecek işler yapın." Demek ki bir ırka, kabileye, aileye mensup olmak bu anlamda bir kıymeti haiz değildir. Daha sade bir şekilde ifade edecek olursak ahirette sorulacak suallerin içinde ırk yok, milliyet yok o zaman nedir bu? Evvela bunu öğreneceğiz.

Şimdi bundan mâadâ bir husus daha var. Siz büyük bir âlimin oğlusunuz veya torunusunuz, ben size hürmet etmek zorundayım. Neden? Çünkü dedenizin, babanızın insanların üzerinde bir hatırı

var. Diyelim ki siz Allah muhafaza buyursun serseri mayın gibi bir adamsınız. Fakat babanızın, dedenizin, talebeleri ve onun muhibbânı size çok hürmet ediyor. Âlim ve fâzıl olan atası, ceddi ya da babası ile olan irtibâtını hatırlatarak izzet u ikrâmda, iltifatta bulunuyor. Etraftan gelen bu kadar hürmet ve riâyet, serkeş tabiatlı olsanız bile sizde bir "adam olma" duygusu uyandırır. Seyitler hariç -onlar başımızın tacıdır, bizim onlara mükellefiyetimiz vardır- "kişizâde"lere hürmet göstermek terbiyevî bir meseledir. Bir tanıdığımız vardı, babası Osmanlı zamanında şeyhlik yapmış, bir tekkenin meşihatını üstlenmiş ârif bir zât imiş. Buna rağmen bu kişinin içki kullandığı biliniyordu. Bayramda, kandilde ve husûsî zaman dilimlerinde buluşulduğu zaman, onun babasını tanıyan ve bilen zevat ona çok hürmet ederdi. "Şeyhzâdemiz" diye iltifat bir tarafa, ayrılacakları zaman sırtlarını o kişiye dönmemek maksadıyla odadan geri geri çıkarlardı. Ben de o zamanlar henüz küçüğüm, çocuk zihnimle "bu sarhoş adama niye bu kadar hürmet ediyorlar" diye hayret ederdim. Daha sonra gördüm ki o zât, bu kötü huylarını bıraktı. Yani bu bir terbiye usûlüdür ve böylesi bir usûlle terbiye, yerine ulaşır. Çünkü insanın içinde Rabbini arama ve bulma cevheri vardır; insan mahiyeti itibarıyla Allah'ın halifesidir. Onda nefha-i İlahi vardır ki bu cihetiyle insana "Hz. İnsan" da denir.

Kimi insan zor, kimisi ise kolay terbiye edilir. Bazı insanlar vardır ki maden cevheri gibi bir kazma ile vurup kıymetli taşı çıkartabilirsin ama bazıları da vardır ki o gibi kimselerde ancak makine kullanmak gerekir. Ama şunu belirtmek gerekir ki her âdemoğlunda; kız ya da erkek herkeste o cevher var. İşte Allah'ın önem atfetmediği ve elbette buna bağlı olarak Hz. Peygamberin de itibar etmediği bir hal olan ırk mensubiyetine niye bu kadar itibar gösterilmekte? Bütün bu iltifat, itibar ve teveccüh genel anlamda "Ene"den kaynaklanır. Bunun egodan ve benlikten başka

hiçbir dayanağı yok. Her şeyden önce, tevhid anlayışına muhalif bir kere. Bu namazlar, oruçlar, haclar, zekâtlar, ahlâkî davranışlar bütün bunların hepsi vasıtadır gaye değildir; gaye tevhiddir. Tevhid, kelime-i tevhid ile başlar. Lâ ilahe illallah ile başlar; kelime-i tevhidi okuduk mu tevhid olduk demek değildir. Bu anlamda Allah'ı birlemek çok büyük bir marifet değildir. Sen birlesen de birlemesen de Allah zâten birdir. Allah'ın tek tanrı olduğu bir üst kademedir. Bazen insan sloganlarla ve derinliğine inmeden, cümlelerin anlamını kemâliyle kavramadan farkında olmaksızın konuşur. En kudsî lafızlarda bile bu tür bir sloganlaşma tehlikesi mevzubahistir. Allah bir diyor, gayet tabi Allah bir. Bu bir iman değil ki Allah bir tanedir zira. Bu doğru bir kademe; Allah zâten var ve bir. Allah birden fazla değil. İman ise onun tek Tanrı olduğunu kabul etmektir. Dikkat buyrulsun; tekliğini ilan iman değildir. Zâten mevcut bir şeydir. Bugün hava güzel, sen güzel demesen de güzel. Ama bu güzel havada hangi işlerin nasıl yapılacağı; yani mevsimine göre hangi ağaçların budanacağı, hangi tohumun toprağa verileceği gibi işler vardır ki bu o güzel havanın gerektirdiği bir keyfiyettir. İşte o bir olan Allah'ın tek Tanrı olduğu, onun gereğidir. Bu imandır işte. Kelime-i tevhid ise tevhidin başlangıcı, öyle bir ehl-i tevhid olacaksın ki evvela kendi kendinle, sonra din kardeşlerinle, sonra insanlarla, sonra yaratılmışlarla, sonra Yaratıcı ile bir olacaksın. Denizlere akan dereler, yağmur tanecikleri, katreleri, ırmaklar, nehirler hepsi denizde birleştiği zaman onun yağmurluğu, dereliği, ırmaklığı, nehirliği kalıyor mu? Denizde tevhid oluyor. İşte tevhid budur, deniz olmaktır. Bu tevhide varan yolda ayrılıklar Allah'ın istemediği şeylerdir.

Onun için Resûlullah Efendimiz (sav) indinde ve onun huzurunda bile insanlar iki cinsten ibarettir. Tamamı Efendimizin ümmetidir; ümmet-i icâbet davete icabet edenler, ümmet-i davet davette kalanlar. Hepsi Efendimizin ümmetidir. Bundan ibarettir.

Yani kafir dediğimiz insanlar bile tek gruptur. Kendi içlerinde bölünebilirler, o ayrı ama Efendimizin (sav) huzurunda tek grupturlar. Zaman da böyledir. Dün dünde kaldı, yarın ne olacağını bilmiyoruz. Yarına çıkacağımızı bilmiyoruz. Öyleyse ân-ı vâhid bu ândır ve bu ân ne gerekiyorsa o yapılır. Şimdi bizim konuşmamız gerekiyor; konuşuyoruz. Ezan zamanı geldiğinde namaz kılınacak, Ramazan ise oruçlu olunacak. Yani ânın iktiza ettiği işleri yapacağız. Allah'ın koyduğu hudutlar dahilinde uyku zamanı uyku, tatil zamanı tatil, eğlence zamanı ise eğlence! Öyleyse tevhidî birlik her türlü ayrılmanın üzerindedir. Irkçılık, milliyetçilik, kavmiyetçilik gibi mefhumların adı hoşumuza da gitse son tahlilde Allah indinde güzel olmayan, güzel değildir.

Elbetteki bazı toplumların kavim adı altında ortak bir yüksek paydaları, erdemleri, faziletleri, becerileri ve yaptıkları hayırlı işleri vardır. Bu yüceliklerin idrak edilmesi, tanınması ve yâd edilmesi bugünkü nesiller adına önem arz eder. Bir ulusun, milletin ya da ırkın mücerret bir üstünlüğüne gurur ve fahr amacı ile vurgu yapmak değildir bu. Bilakis, İslâm'a intisabıyla birlikte içtimaî anlamda sahip olduğu faziletleriyle daha da terakki ve teali etmesinin o gelenekten, o tarihten gelenlerce bilinmesi bir açıdan zorunluluktur. Mesela, kendi toplumumuzdan söz ederek bu hususu biraz daha müşahhas hale getirelim. Türk milleti Hz. Hasan Efendimizin özel olarak duasını almış bir millettir. İster kabul etsinler ister etmesinler. Muaviye İbn-i Ebu Süfyan zamanında Hz. Hasan Efendimiz hilafetten feragat ettiğinde o zamanlar henüz Türkler tam manasıyla Müslümanlığı kabul etmiş değildirler. *Türkler Nasıl Müslüman Oldu* başlığıyla çok da münasip ve sahih olmayan bir kitapta anlatılan hususları kabul etmiyoruz. Vakıa, şunu belirtmek gerekir ki Satuk Buğra Han'ı bilmeyen Türklerin nasıl Müslüman olduğunu bilemez. Türkler kabileler ve tabi fertler halinde Müslüman olmaya başlamışlar-

dı. Bunların bir kısmı Resûl-i Kibriyâ Efendimizin (sav) kabr-i saadetlerini ziyarete geldikleri zaman Hz. Hasan Efendimizi (ra) de ziyaret ettiler. Hz. Hasan ile şu şekilde konuştukları aktarılır: "Siz bir fitneye sebebiyet vermemek için babanızın zamanında olan lüzumsuz tartışmaların devamını getirmediniz, sizin haklı olduğunuzu biliyoruz. Emrederseniz biz memleketimizden adam toplarız, maddî güç ayarlarız; Şam valisi ile mücadele ederiz." Bunun üzerine Hz. Hasan Efendimiz çok mütehassis olmuş ve şöyle dua etmiştir: "Allah size ve kavminize İslâm'a hizmet etmeyi nasip etsin." Hz. Hasan Efendimizin bu duası müstecap olmuştur. Fütûhât-ı İslâmiyye'ye baktığınız zaman Resûl-i Kibriyâ ve Hulefâ-yı Râşidîn ile Emevîlerin ilk zamanlarından itibaren bir kısım haricinde İslâm fütûhâtı ağırlıklı olarak Türklerin eliyle gerçekleşmiştir. Bugün Uzak Doğu'nun bir kısmının, Türkistan ve Hindistan coğrafyasının İslâmlaşmasında Türklerin payı vardır.

Bütün Hazar Denizi'nin batısından Tuna'nın ilerisine kadar uzanan geniş saha Türkler sayesinde Müslüman olmuştur ve İslâm medeniyetinin en yüksek ilim ve sanat eserlerini ortaya koyan Müslümanlar içerisinde Türkler müstesna bir yer tutar. Bu Türklerin içinde de Osmanlılar hassaten ayrı bir öneme sahiptir. Şimdi buradaki şu nüansa dikkat edelim: Türk kavramı bir ırka mensubiyeti ifade etmez ve etmemelidir. Haddizâtında bu mefhum bir düşünceye, bir hayat görüşüne, bir hayat tarzına sahip olmayı anlatır. Mesela yukarıda verdiğimiz örneği tekrar edelim; adam korkak, korkak kişi Türk olmaz. Irkın Türk de olsa korkaksan Türk değilsin. Türkün ikram etmeyeni de olmaz. Anadolu'ya gidiver; en fukarâ yerde bir dilim ekmeği olsa yarısını sana verir. Hatta gerekirse hepsini verir. Misafiri gelmişse kendi aç kalsa bile ziyanı yok. Biraz folklorla da meşguliyetim olmuştur. Şunu söyleyebilirim ki misafir hakkında bu kadar fazla türküsü olan tek toplum belki de dünyada Türklerdir. "Aziz misafir gelmiş, şeker

şerbeti ezelim." şeklinde bir türkü yapmış. Ne Balkanlarda ne Uzak Doğu'da bu nevi, bu sözlere ait bir türkü göremedim. Belki vardır ama ben rastlamadım. Düşünün aziz misafir gelmiş diye türkü yakıyor, onun için elbette ki Türk düşüncesine, Türk yaşantısına sahip, Türk gibi olmaya gayret eden herkes Türktür, ırkı ne olursa olsun! Filanca insan filanca nesilden geldi, filanca nesilden geldi burada çok belirleyici değildir. Fakat hâlâ Kuzey Afganistan ve Güney Özbekistan'da yaşayan çıkık elma kemikli, erkeği çok seyrek sakallı hakikî Türkler var, Farsça konuşurlar. Ama Türk Farsçası konuşurlar, Pehlevî Farsçası konuşmazlar. Dolayısıyla bir lisanı konuşmak da o lisanın sahibi olduğu iddia edilen bir ırka mensup olmayı gerektirmez. Bizim Osmanlı zamanında birlikte yaşadığımız gayrimüslim tebaamız vardı. Bunların içinde Ermeni, Rum, Latin, Yahudi vardı. Bunların arasında da sanat ve ilim erbabı olanları mevcuttu. Bu tebaa dikkatlice incelendiği zaman âdeta bir Türk zevki ile yaşıyordu. Haremlik-selamlık meselesi eski Türk evlerinde vardır, diyorlar. İlmen ispat etmek mümkündür ki bu olgu Türklüğe ve Müslümanlığa mahsus değildir. Daha doğrusu Müslümanlığa mahsus değildir, Türklüğe mahsus bir haldir. Bugün Yeniköy'de Said Halim Paşa Yalısı diye tarihi bir binamız var. Ne yazık ki ahalimiz çok incelemiyor, sonra böyle câhillerin eline kalıyoruz. Bu yalı, Said Halim Paşa tarafından yaptırılmış değildir. Darphane'de idarecilik yapmış bir yerli Ermeni olan Düzoğulları tarafından yaptırılmış ve daha başka bir Rum zengini tarafından satın alınmıştır. Said Halim Paşa o yalıyı bunlardan daha sonra satın almıştır. Yalıya bakıldığı zaman, haremin ayrı; selamlığın ayrı olduğu görülebilir. Binanın iç mimarisinin dağılımı olarak, yani harem ve selamlık tarzındaki ev teşkilatı açısından bu yapının aynı zamanda bu coğrafyada asırlardır birlikte yaşadığımız Rum'da da Ermeni'de de mevcut olduğu müşahede edilecektir. Bu toplulukların dinleri Rum-Ortodoks, Katolik ya da bir başka

mezheptir ama bir yönüyle de Türk âdetleriyle yaşıyorlar. Tam tersinden bakalım: Gagavuzlar Türk asıllı, Türk soylu ama dinleri Hristiyan. Hazar Yahudileri var onlar da ırk olarak Türk. Yani ırk meselesini bir etnik grup şeklinde telakki etmemek lazım. Daha geniş kültürel ve sosyal bir havzadan bahsediyoruz. Mesela, bugün Türkiye'de Kürt meselesi var mı, yok mu tartışılmakta. İlginçtir bir adam Kürttür diye devlete memur mu olmamış, çarşıya esnaf mı olmamış, şirkete ortak mı olmamış, ne olmamış? Kürtün nesi eksiktir? gibi soruları sormak ve cevapları aramak lazım, bu da ayrı mesele. Osmanlılar zamanında bu tür etnik grupların, kavimlerin ve soyların içtimaî hayatta izole edildiklerini, ayrıştırıldıklarını ya da belli imtiyazlardan geri bırakıldıklarını söylemek ne mümkün! Mesela mahkemeler çok saygın müesseselerdir ama gelin görün ki Osmanlı zamanında "Kürt Mustafa Paşa Divanı" ismini almış bir mahkeme vardır. Mahkeme başkanı Kürt Mustafa Paşa olduğu için mahkemenin adı da Kürt Mustafa Paşa Divanı. Kürt devlet erkanı, ricali, sivil ya da asker, memur ve özellikle belirtelim ulema yok mudur? Ne yazık ki bu devşirme lakırtısından dolayı bütün yüksek memurları, sadrazamları, vezirleri, paşaları, beylerbeylerini, Hristiyan asıllı zannediyoruz. Bunları doğru bilmek lazım. Öyle ise ne bir mahalle ne bir coğrafi bölge ne bir filancanın evladı veya filanca aileye mensup olanlar... Bunlar Allah indinde kıymeti olmayan şeylerdir. Ama bu bakış açısı bir topluluğun mevcudiyetini ve varsa faziletlerini ortadan kaldırmaz. O yönüyle de iltifat ve teveccühe mazhar olabilir. Mesela, biz Türkler Resûl-i Kibriyâ Efendimizi (sav) o kadar çok severiz ki belki Efendimizle bir akrabalığı vardır diye bütün Arap milletini "kavm-i necib" şeklinde isimlendirmiş ve tekrim etmişizdir. Bu teveccüh hiç şüphe yok ki Resûlullah Efendimize (sav) olan saygımızdan ve sevgimizden dolayıdır. Ne yazık ki Müslümanların arasını açmak isteyenler, türlü olayları bahane ederek araya set koymak istemiştir. Arap-

Türk kavgası veya Arapların Türkleri arkadan vurduğu şeklinde bazı propaganda malzemelerini köpürtmektedirler. Bir de Araplar açısından bakalım. Cemal Paşa'nın Şam'da neler yaptığını biliyor muyuz? O halde mevzuya tek taraflı bakmamak gerekiyor. Şunu bilmeliyiz ki Allah indinde hiçbir kıymeti olmayan dişilik ve erkeklik, ırk ve cinsiyet ikilikleri ile suni bölünmelere ve tevhidden ayrı düşmeye sebep olmayalım.

Şimdi yukarıda söylediklerimiz belki zâhiren ilk söylediklerimizle çelişkili gibi geliyorsa şunu açıklamakta yarar var. Bir millete olan teveccüh ve muhabbet tahdis-i nimet kabilinden şükrü artırıcı şekilde olmalı, üstünlük taslamak ya da böbürlenmek için değil. Zâten o övgüye layık olan grubun içinden bu denli münasebetsiz insanlar da çıkmaz. Bu kadar kolaydır bunun ölçüsü. Ecdadı ile birtakım boş ve vâhi hayaller ileri sürerek fahirlenmek başka meseledir, onu hoş bulmuyor ve burada da bu tür bir övünmekten bahsetmiyoruz. Dünün hayırlı, makbul ve müstahsen işlerinin yanında bugünkü manzaraya baktığımızda, bugün bizim o hayırlı ecdadımıza layık evlatlar olmadığımız da ortada. Öyleyse ecdadımızı iyi tanıyıp onlara layık evlat olabilmek ve onları örnek alabilmek için ne yaptıklarını bilmek ve anlamaya çalışmak gerekir. Bu başka bir şeydir, zemmedilmiş olan övünmek ile karıştırmamak lazım. Resûlullah'ın bir yerde kendi yüksek evsafından bahsederken mutlaka ilave ettiği iki kelime vardır: "La fahr." İftihar etmek için söylemiyorum, "Bilin." diye söylüyorum. Resûlullah Efendimiz bunu böyle söylüyorsa, iftihar etmek için değildir. Her türlü iftiharın yegâne layık olduğu zât âdeta şu şekilde beyan ediyor: "Aman ha ben iftihar etmek için söylemiyorum." Mesela münafıklar meselesinde bilmezliğe vuruyor. Aslında münafıkların kimler olduğunu çok iyi biliyor ve hatta bir sır olarak sahabeden bir kişiye de bu isimleri söylüyor. Çünkü söylemese Resûlullah hakkında dedikodu yaparlar. Biliyor, bildiğini de is-

pat ediyor. Ama sır tutabilecek, o yükü yüklenebilecek kudreti Cenâb-ı Hakk'ın lütfettiği kendi mahremi olan zâta söylüyor. Bu kişi Huzeyfe bin Yemân'dan başkası değildir. Hz. Ömer bu meseleden ötürü ömrü boyunca korkmuştur. Bu sırrı Hz. Huzeyfe'nin taşıdığını bildiği için onun ölen kişinin cenaze namazına gidip gitmediğini de kontrol eder dururmuş. Hz. Huzeyfe namaza gidiyor mu gitmiyor mu, gitmiyorsa o da kılmıyormuş. Bir taraftan o isim listesi içerisinde olduğu endişesi var: "Acaba Resûlullah'ın söyledikleri içinde ben var mıyım?" Bu korku tabii iman zafiyeti değildir. Bunu sakın biz kendi basit anlayışımızdaki "beyne'l-havf ve'r-reca" ile karıştırmayalım. Hz. Ömer'in hali başka bir haldir.

Allah'ın ve Resûlullah'ın beğenmediği, indinde hiç kıymet vermediği bir hale insanların değer vermesi sadece ve sadece ben senden üstünüm, biz sizden üstünüz şeklindeki bir basmakalıp ifadeye dayanmaktadır. İslâm kardeşliği içerisinde nasıl yaşanılacağı bize evvela Medine Senedi ile öğretilmiştir. Magna Carta'yı öğreteceklerine mekteplerde Medine Senedi'ni öğretsinler. En azından Magna Carta'yı -yani 1215'te İngiltere'deki toprak ağaları ile kralın arasındaki münasebeti düzenleyen hukukî anlaşma- bunu öğreteceklerine ondan çok daha önce 600'lü yıllarda Medine'de yapılan yazılı anlaşmayı; yani bir Müslüman ahali ile gayrimüslim ahalinin bir arada, hangi esaslar dairesinde yaşayabilecekleri hususunun konuşulduğu Medine Senedi'ni öğretsinler. Bu bir, ikincisi, Hz. Ömer'in Kudüs'te yaptıkları çok önemli. 350 bin civarında nüfusun olduğu İstanbul'da nüfusun 170 bini gayrimüslim. (%49-51) Yahudi, Ermeni, Süryani, Latin, Rum, Frenk vb... Bu neyi gösteriyor? İslâm sadece kendi din kardeşleri ile değil, başka insanlarla da bir arada yaşamayı bilenlerin dinidir. Bu ne olmuş da bozulmuş? Artık aynı dine mensup olsak da ben Kürdüm, ben Lazım, ben Çerkezim, ben Türküm, ben Arabım denmiş. Hem Kuzey Afrika'da hem Arabistan'da türlü devletler var, bana Tunus

ile Libya'nın Cezayir'in yaşayış, iman, itikat, lisan, toplu hayat farkını kim anlatacak? Aynı hayatı yaşıyorlar, hiçbir farkları yok. Mısır ile Fas biraz daha farklı. Fas Atlas Okyanusu kıyısında, Mısır biraz daha başka türlü. Peki Mısır'ın haricinde Irak ile Suriye'nin ne farkı var, Birleşik Arap Emirlikleri ne, Kuveyt ne? Ne farkları var? Yok! Yemen'de Hadramutlu, Ummanlı, Suud... Ne bunlar? Şimdi bin türlü iftirak var. Ürdün ile Suriye çok kavga etti. Bunlar Müslümanların birbirlerine düşerek zafiyete uğramasından istifade edecek olan başka mihrakların menfaatinedir. Ama Müslümanlar bu ayrılıklarla sadece dünyalarını değil bilsinler ki ahiretlerini de kaybediyorlar. Siyaset, ekonomi dünyaya aittir, biz Allah indinde olanı konuşuyoruz: إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقٰيكُمْ -İnne ekramekum 'indallâhi etḳâkum- Onlar ve biz diye bir kavram yok, "biz" varız sadece. Yani aynı Allah'ın kulu, aynı peygamberin ümmeti, aynı kitaba tâbi olmuş ve aynı kıbleye yönelmişiz. Bunun için de onlar ve biz yoktur. Biz, biziz o kadar! Tevhid de budur.

Bu kavmiyetçilik meselesinde İslâm tarihinde ve İslâm topraklarında asırlardan beri büyük bir sorun ve iftirak olarak karşımızda duran bir meseleye değinmeden geçmek olmaz. Bilindiği üzere, Şia'da bir İmamiyye anlayışı vardır. Fakat bunca senedir, acizane yaptığım tahkikatlara göre bunun kaynağını bulduğumu söyleyemem. Bir başka şekilde soracak olursak bu İmamiyye anlayışının kökeni neye dayanır? Bu sorunun aklı ve gönlü tatmin eden bir cevabı açıkçası yoktur. Şimdi şu soruyu özenle sormak gerekiyor: Niçin Hazret-i Ali Efendimizin evlatları *İmam* değil de Hz. Hüseyin Efendimizin evlatları *İmam* olarak tavsif edilmiş? Sadece on iki imam değil, yedi imama inanan İsmâilîler ve beş imama inanan Zeydîler var. Hepsi *İmamiyye* ama hepsi On İki İmam takipçilerinden mürekkep değildir. İsmâiliyye'den çok batıl fırka türemiştir.

Benim özelde sorduğum soru şudur: Cenâb-ı Peygamber, onun nesli bir tanecik kızıyla yürümüş. Diğerleri mesela Hz. Osman'ın da oğlu var: Hz. Rukiye'den doğma Abdullah bin Osman, o da çocukken göçmüş. Yani Efendimiz Hazretleri'nin pâk nesli itibarıyla Cenâb-ı Fatma ve Cenâb-ı Ali'den yürüyen nesiller var. Bunlar da Hasanîler (babaları Hasan olanlar) ve Hüseynîler (babaları Hüseyin olanlar). Hazret-i Hüseyin Efendimiz Kerbela'da şehit olduktan sonra İmam-ı Zeynelâbidin henüz çocukluğu yeni geçmiş yaşta, delikanlı bile diyemeyiz. Peki Hz. Zeynelâbidin imam da Hz. Hasan'ın yaşça daha büyük, yetişmiş çocuklarından biri niye imam değil? Şimdi bir kurumun hak olabilmesi için numunelerine bakmak lazımdır. Şöyle söyleyeyim bir tarikatın usûlü, kaidesi, seyr u sülûk denen özel hali dahil, yani manevî yolculuğu belirgindir. Bu arada daha önce de söylediğimiz bir hususu burada istidraten tekrar söyleyeyim, Allah'a giden yolculuk deniyor. Allah bir yerde değil ki ben ona doğru gideyim, lafızlara dikkat etmek lazım. Allah'ın insana şah damarından daha yakın olduğunun idrakine giden bir yolculuktur bu. Bir iç, derûnî yolculuk... Yoksa Allah mekândan münezzehtir.

Konumuza gelelim; Cenâb-ı Peygamber yegâne örnektir. Fakat o üsve-i haseneyi rehber edenleri de rehber edinmek bizim için sağlam bir yoldur. Hûlefâ-i Râşidîn Efendilerimizi ele alalım. Onların hiçbir tanesinin Peygamberin fiiline, efkârına ya da akvâline muhalif hareket ettiği düşünülebilir mi? Çünkü Hz. Ebubekir bile hilafet konuşmasında "İnşallah doğru yolda olurum, yanlış yola sapmam" anlamına gelen bir cümle söylediğinde Hz. Ömer "Yanlış yola düşersen seni kılıcımla doğrulturum!" diyor. Hz. Ebubekir Efendimiz "Ya Rabbi! Sana şükürler olsun ki benim yanlışımı düzeltecek, beni seven arkadaşlarım var" şeklinde mukabele ediyor. Şimdi düşünmek lazım, bunca asırdır yeryüzüne gelmiş bulunan Müslümanlar bu güzide sahabeye "Râşid Halifeler" demiştir. Bu

dördünde şek ve şüphe yok, ancak onlardan sonra gelenlerde var. Mesela bunun en tipik örneği Ömer bin Abdülaziz Hazretleridir. Aslında bu noktada bir nüansa işaret etmek lazım: Hûlefâ-i Erbaa başkadır, Hûlefâ-i Râşidîn başkadır. Malum olduğu üzere bir hadis-i şerif var: "Ümmetim hata eder, ama ümmetim hatada ittifak etmez." Dolayısıyla Hûlefâ-i Râşidîn hususunda ittifak var olduğuna göre burada bir hata söz konusu değildir, olamaz da. Akla Şiilerin bu noktadaki itirazları gelebilir. Burada şu nükte bilhassa vurguya değerdir ki siyasî vukuat ve politik hadiseler bir dinin esas kaidesini asla teşkil edemez. Bir dinin kavaidi, kanunları, esasları ve usûlü o dinin mübelliği olan peygamberinin tebligatıyla tayin edilmiş ve nihayete ermiştir. Zaman içinde peygamberin vaz ettiği tebligata uygun uyarlamalar, adaptasyonlar olabilir, buna itiraz mevzubahis değildir. Bizim en büyük örneğimiz, Hz. Peygamber Efendimiz'dir. Evliliklerine baktığımızda belli başlı kişilerle, belli vasıfları haiz insanlarla evlenmiş. Validelerimizin her birinde kendilerine mahsus sıfatlar, haller ve vasıflar mevcuttur. Mesela, Efendimiz (sav) Hayber Kalesi komutanının kızı; Safiye Validemiz ile Benî Müstalik kabilesinin kızı Cevriye Validemizi tezvic etmiş yani nikâhına almıştır. Bu, bizim ibret almamız lazım gelen fiilî bir sünnettir. Bu söylediklerimiz bir kenarda dursun.

Evvela İran deyince şunu bir anlayalım, İran bugünkü topraklara sahip olan bölgenin adı değildir. Zâten doğusunun adı Horasan'dır. Horasan vilayeti olarak geçer, oraları Türk'tür. Batısı, Azerî Türküdür. Fahr-i kâinat Efendimiz hazretlerinin (sav) dünyaya teşrifleri gecesinde yıkılan Kisra Sarayı nerededir? Medâin'dedir. Medâin nerede? Bugünkü Irak topraklarında. Peki Kadisiye Savaşı oldu, neresi orası? Orası da bugünkü Batı Irak toprağıdır. Yani İran bölgesi bugünkü İran'ın doğusu ile bugünkü Irak'ın batısı arasındaki şerittir. Kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanan şerit. Büyük Selçukluların en büyük padişahlarından biri olan Melikşah

Türbesi Isfahan'da. Isfahan, nısf-ı cihan diyorlar ya ama Nedim iki farklı yerde cevap yazmış:

"Bu şehr-i Sitanbûl ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedâdır"

***

"İran-zemîne tuhfemiz olsun bu nev-gazel
İrgürsün Isfahân'a Sitanbul diyârını"

Isfahan'a nısf-ı cihan diyorlar ama Istanbul'un ne olduğunu erbâbı Isfahan'a anlatsın bakalım. Vakıa, bakımlı olduğu için Isfahan'ın güzel şehir olduğunu biz de söyleriz.

Hazret-i Ebubekir Efendimiz zamanında artık hem güneye hem kuzeye doğru Müslümanlar ilerlemeye başlayınca İran sınırı boyunca hayvan otlatmaktan su kavgalarına kadar bazı ufak tefek çarpışmalar oluyor. İran Kisrası Hz. Ebubekir'e bir elçi gönderiyor. Bu elçi Medine'ye gelince kendi memleketinde olduğu gibi mutantan büyük bir saray arıyor ama nafile, bulamıyor. Sonunda halifeyi nerede bulacağını öğreniyor. Zira kendisine ya mescitte ya dükkanda olabileceği söyleniyor. Çünkü Hz. Ebubekir Efendimiz, babasından kalma iplikçilik mesleğini sürdürüyor aynı zamanda. Elçi gelip bakıyor ki mescitte insanlar öbek öbek oturmuş duruyor. Elçi bu kişiler arasında Ebubekir'in kim olduğunu soruyor. Hemen kendisine gösteriyorlar ama görüyor ki Hz. Ebubekir herkes gibi biri, insanların idarecisi olduğunu ima eden bir gösteriş ya da farklılığı yok. Burada dolaylı olarak işaret etmek lazım, bu durum da Melâmîliğin alametlerinden biridir. Efendimiz de öyle değil midir? Çünkü putperest bir kabileden ziyaret müsaadesi istemeye gelen bir zât "Muhammed nerede?" diye sorunca aynı durumla karşılaşıyor. Diğer insanlardan tefrik edilemeyecek bir

sadelikle, insanlardan bir insan gibi orada oturuyor. İşte, O'nun (sav) halefi Hz. Ebubekir Efendimiz de öyle oturuyor, elçi geldi denildiğinde istikbal ediyor ve elçiye ikramda bulunuyor. Elçi, hudut boylarında yaşanan sıkıntıları aktarıp Kisra'nın tehdit dolu talebini belirtiyor. Kisra, halifenin kendi tebâsını kontrol edip, sınır boyunda sükuneti sağlamasını aksi takdirde ordusuyla saldıracağı tehdidinde bulunuyor. Elçinin bütün anlattıklarını tebessümle dinleyen Hz. Ebubekir Efendimiz "Bizi yeneceğinizi mi düşünüyorsunuz?" dedikten sonra böyle bir saldırı vukuu bulduğunda asıl galip olacak tarafın Müslümanlar olduğunu söyler. Etrafta fakir fukarâdan müteşekkil sade, alelâde bir çevre ve saraylar, köşkler, kasırlar gibi ihtişamlı binalar yok. Buna rağmen "Biz sizi yeneriz!" diyor. Elçi de bu durumu göstererek "Bu fakir fukarâlık ile bizi nasıl yeneceksiniz?" diyor. Hz. Ebubekir Efendimizin cevabı: "Evet, bu adamlarla. Çünkü bu adamlar sizin dünyayı sevdiğiniz kadar ahireti severler." Bu söz çok tesir ediyor elçiye, gidiyor bunu Kisra'ya söylüyor. "Vallahi ben de o kanaatteyim bizi yener" diyerek düşüncesini belirtince Kisra, Müslümanların tarafına kaydığına hükmederek elçinin kellesini alıyor. Elçinin bu öngörüsü Hz. Ebubekir zamanında gerçekleşmiyor ancak Hz. Ömer zamanında tahakkuk ediyor. Vakıa, bu zaferi Hz. Peygamber Efendimiz de önceden görmüştür. Mekke fethedildikten sonra evlatlığı Zeyd'den Gassânî lisanını öğrenmesini ister. Çünkü Müslümanların doğuda İranlılar ve kuzeyde Rumlar yani Romalılar ile münasebetleri mevcut. Kıptice dili de var ama bu yerli bir lisan, çünkü Mısır da o zaman Doğu Roma toprağıdır. Aslında Mısır hükümdarı Mukavkıs şeklindeki niteleme bu anlamda doğru değildir. Çünkü Mukavkıs o zaman için Mısır hükümdarı değil, Mısır genel valisidir. Doğu Roma'nın, yani Bizans'ın Mısır genel valisidir. Hz. Peygamber Efendimizin mektubunu ayakta dinleyen, O'na pek çok güzel hediyeler gönderen, terbiyeli bir adamdır

Mukavkıs. Hatta, Herakleios tarafından ihanetle suçlanmış ve sürgüne gönderilmiş olmasına rağmen Herakleios'tan sonra tekrar Mısır'a tayin edilmiştir. Ayrıca Hz. Ömer zamanında Mısır'ın fazla kan dökülmeden Müslümanların eline geçmesini sağladığı rivayetleri de vardır.

İran sınırına geri dönelim. Sınırdaki bu sorunlar ve kargaşa Hz. Ömer zamanında boyut değiştirip ciddi bir savaş sebebine ve krizine dönüşür. Bilindiği üzere Kadisiye Savaşı'nda III. Yezdicerd kendinden ve ordusundan o kadar emin ki hazinesi ve haremi ile beraber muhabere meydanına gelir. Savaşı kesin bir biçimde kazanacağına kânidir. Sad b. Ebi Vakkas komutandır ancak hasta olduğu için orduyu çadırından idare ederek günler sonra koca koca filleri kullanan o azametli, mütekebbir ve şaşaalı İran ordusunu perişan eder ve Farslılara büyük bir ders verir. Halid b. Velid Efendimizin de sınır boylarında yaptığı başarılı harekatların etkisi ve en sonunda Nihâvend Savaşı ile Sâsâniler tarihten siliniyor. İşte bu savaşların birinde Medine'ye getirilen ganimetler ve esirler arasında Kisrâ'nın kızı Şehribanû Hatun da var. Bu hususta farklı rivayetler ve anlatılar da mevcut.

Hz. Ömer diyor ki: "Resûlullah Hayber'i fethettikten sonra kumandanın kızını nikâhına aldı. Benî Müstalîk ile muharebe ettikten sonra da aynı şey oldu. Bu nedenle Kisra'nın kızı esir pazarında satılacak bir kadın değildir." O zamanki hak hukuka göre Şehribanu da cariye hükmünde kabul edilmektedir. Netice itibarıyla harp esiri, diğerlerinden farkı yoktur, belki daha çok para eder. Ama insanî olarak kıymetli. Bu da Efendimizin (sav) sünnetine uygun esasen. Putperest olmasına rağmen bir kabile reisinin temsilcileri geliyor, Efendimiz hazretleri onları karşılıyor ve onlarla konuştuktan sonra giderken, tazim gösteriyor, ayağa kalkıyor. Ashâb-ı Kirâm'dan kimileri bunların putperest olduğunu

ve Hz. Peygamber'in tebliğine uymayacaklarını düşünerek bu uğurlanış şeklini yadırgıyor. Ancak Hz. Peygamber Efendimiz bir topluluğu temsil eden insanlara, tazim ve ihtiram göstermek gerektiğini onlara hatırlatmış ve öğretmiş oluyor. Belki o temsilciler arasında ya da temsil ettikleri insanlar içinde, bir kişi olsa bile hayırlı kişiler var. Hz. Peygamberin Müslümana talim ettiği bu nezakete odaklanmak lazım. İşte İslâm nezaketi nerede ve şimdi bugünkü Müslümanların nezaket ve zarafetten uzak yaptığı davranışlar nerede! Kim ne derse desin durumumuz ortada. Bugünkü Müslümanların haline bakıp dinden, imandan ve ahlaktan soğuyan bir sürü din kardeşimiz var, kabahat Müslümanların mı İslâm'ın mı? İnsaflı düşünmek ve cevabını vermek gerekiyor.

Konumuza geri dönelim. Hz. Ömer Efendimiz demiş oluyor ki Kisrâ'nın kızının bu şekilde sıradan bir cariye gibi düşünülmesi doğru olmaz. Bu şeref ve makam sahibi hanımı aramızdaki itibarlı bir erkek ile evlendirelim. Peygamber ahfadından, torunlarından daha itibarlısı var mıdır? Hz. Ali'ye sorup Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den birine verilmesi teklifi yapılıyor. Hz. Hasan'ın dört eşi olduğu için Hz. Hüseyin'e sorulmasını istiyor Hz. Ali. Soruyorlar, "Siz bilirsiniz babacığım!" diyor ve Şehribanu ile Hüseyin Efendimiz evleniyor. Bu evlilikten üç tane Ali doğuyor. Ali Ekber, Ali Evsat ve Ali Asgar. Anadolu'da Ali Asker diye çok isim vardır, zaman içerisinde değişmiş ve orijinalinden uzaklaşmıştır, doğrusu Ali Asgar'dır. Hatırlayanlar çıkar; meşhur bir halk türkücüsü ve bağlamacısı Ali Ekber Çiçek vardır. Her ne ise... Uzun uzadıya Hz. Ali sonrasındaki olayları anlatmak burası için uygun değil. Nihayetinde Kerbela Vakası oluyor, malum Kerbela'da hanımlar da var. Hani Hz. Hüseyin'in kızı da var, ablası da var, Zeyneplerdir bunlar. Birinin türbesi Bağdat'ta; diğerininki de Kahire'dedir. Tabi çocuklar da var. Hz. Ali Ekber, delikanlı ve muharebe ediyor. Ali Asgar hazretleri kundaktan yeni çıkmış diyelim, bebek.

Böyle babasının elleriyle havaya kaldıracağı kadar küçük. Kerbela kuraklık sembolü olarak şiirlerde çok geçer, halbuki çok yeşil ve güzel bir memlekettir. Neden? Çünkü Kerbela'nın kenarından Dicle geçiyor. Fakat su aksa da suyun yanına mızraklı asker dikip, suya mâni olunursa orasının çölden farkı kalmaz. Bu manada işte oraya *Deşt-i Kerbela* denmiştir. Deşt, Farsçada çöl demek. Hayır! Kerbela gibi yeşil bir şehri çöle çevirdiniz zalimler! Hz. Hüseyin Efendimiz yavrusunu böyle ellerinin üstüne kaldırarak ya tamam bize vermiyorsunuz bari bu masum yavruya niye vermiyorsunuz diyecekken veya demişken amansızca ve imansızca ok fırlatıyorlar. Ali Evsat hasta. Çadırda yatıyor ve dolayısıyla ona ne ok ilişiyor ne de kendi dışarı çıkıp çarpışmaya katılıyor. Neticede Hz. Hüseyin Efendimizin şehâdetinden sonra geriye kalanlar esir oluyor. Bu esirleri en çok Hz. Hüseyin'in ablası Zeynep binti Ali Hazretleri koruyor, hatta malum işte Şam'a gidiyorlar. Hz. Hüseyin'in mübarek başı da kesilmiş, bedeni Kerbela'ya defnedilmiştir. Mübarek seri ise Şam'da Ümeyye Camii'nin avlusunun kıbleye doğru sol birinci veya ikinci penceresinde Kahire'ye gidinceye kadar bir müddet muhafaza edilmiştir. Orada muhafaza edildiği için orası da bir ziyaretgâhtır, o mekâna *Ser-i Hüseyin Makamı* denir. Sonra Hz. Zeynep kardeşinin mübarek başını alıp gidiyor. Bugün Mescid-i Hüseyin denen Ezher'in karşısındaki binada Hz. Hüseyin Efendimizin mübarek başının kabri vardır.

Şimdi bütün bunları niçin anlattık? Hz. Hüseyin bizim için çok önemlidir, mübarektir ve başımızın tacıdır. Gel gör ki birileri ise onu kendi kavmiyeti için güzel bir şemsiye ya da kalkan olarak kullanır. Düşünelim, Türkiye'de kaç tane Hüseyin var, İran'da kaç tane Ömer var? Bu soru anlattıklarımızın manasını kavrayabilmek için anahtar bir sualdir. O yüzden Muzaffer Efendimin kulaklara küpe olacak bir sözü var: "Biz onların sevdiğini severiz, onlar bizim sevdiklerimizi sevmezler!" Tam isabet! İşte bu zamandan

Hz. Zeynelabidin'e dayandırılarak İmamiye adındaki ekolü çıkartıyorlar ve onun neslinden devam edenleri de imam kabul ediliyor, sonra onun bir çocuğu, sonra onun bir çocuğu... Derken Hasan Askerî Efendimizin yavrusu Muhammed Mehdi ismindeki seyyid çocuk yaşta göçüyor. Fakat önceki dinlerden ve bazı ekollerden intikal eden bir *Mesih-i Muntazır* anlayışı zaman içerisinde âdeta o bildiğimiz *Mehdi-yi Muntazır* anlayışına dönüşmüş. Yahudilerin Hz. İsa'yı kabul etmemeleri gibi bir durumdur bu, zira onlar da Mesih-i Muntazır'ı bekliyorlar.

Osmanlılar zamanında zuhur eden Sabetayistlerin de durumu böyledir. Sabetay Sevi bugünkü Arnavutluk sınırına dahil olan Selanik Vilayeti çevresine sürgüne gönderiliyor. Selanik Vilayeti deyince, Selanik şehri zannediyorlar. Selanik, vilayet merkezi ama hududu Adriyatik'e kadar, sonra ufalınca Manastır ve Üsküp şeklinde ayrılmıştır. Adriyatik kıyısında bir köyde, Ülgün'de son zamanlarını yaşıyor Sabetay Sevi ve orada ölüyor. Müridanı onun suya girerek ve su üzerinde yürüyerek kaybolduğu inancını yayarlar. Ondan sonra oluşan bu tür efsaneler sonucu Selanik merkezde kümelenen bu ilginç cemaat her salı sabahı on üç yaşlarında kız çocuğunu -ya da on bir, on iki, on üç, on dört, artık ne bulurlarsa- dizine kadar denize sokar ve Sabetay Sevi'nin gelmesini intizâr ederdi. Şimdi bakınız bu tür Mesiyanik grupların ortak ve benzer özellikleri var. Aşırı bazı Şiiler de her cuma beyaz bir atı koşumlu olarak Samarra Cami'nin önüne çekerler, Hz. Mehdi'nin dünyaya nüzul etmesinden hemen sonra o ata bineceğine inanırlar. Diyalektik yaparak soralım o halde, Mehdi gelse Ferrari'ye biner şimdi, niye ata binsin ki! Gerçi burada bir parantez açıp atın sembolünün ve bir kıymetinin olduğunu belirtelim. Fakat şu da bir gerçek at diğer binek hayvanlarına nazaran daha mı süratlidir? Aslında bir deve türü olan hecin, attan daha süratlidir. Zaman içerisinde hecin-süvar taburları ihdas edilmiştir. At süvarilerine, at-süvar

denmez, süvari denir. Ama deve binicilerine hecin-süvar denir, deve çok hızlı koşar. Deve yarışları yapılmıyor mu? Efendimiz zamanında yapılıyordu. Yarışçı, koşar deve ve at yetiştirenlere Efendimiz bizzât kendisi hediyeler dağıtıyor.

Hz. Zeynelabidin'de kalmıştık. Aslında, asıl adı Ali. Zeynelabidin, ibadet edenlerin süsü demek ama toplumumuzda isim olmuş, bizde müstakil bir isim olarak kullanılır. Keza Veysel Karânî, Veys el- Karânî, Karânlı Veys demek. Ama bizde Veys ismi yaygın değildir, ama Veysel çoktur. Ne demektir Veysel, bir manası yok ama o kastedilir, lügate aykırı olması önemli değil, Zeynel'de olduğu gibi. Her ne ise... Şimdi burada İran'ın Şiilik nâşiri, telkincisi hatta empoze edicisi olmasının sebebi, Zeynelabidin Efendimizin babasından dedesi olan Hz. Ali (ra), anadan dedesi ise son Sasânî hükümdarı III. Yezdicerd. Bunlar dinlerinden önce, milletlerini görürler. Mesela Firdevsî'nin *Şehnâme*'si nasıl başlar bilir misiniz? Aşağı yukarı şu meal verilebilir: "Arabistan'ın keçi eti yiyen, deve sütü içen, baldırı çıplak bedevîleri, sütunları âdeta semayı tutan Kisrâ'nın sarayının gölgesine gelmeden önce..." Bakınız, Müslümanı tarif ederken deve sütü içen, keçi eti yiyen, baldırı çıplak bedevî tabirini kullanıyor, ama Mecusî İranı'nı yüceltmekten geri durmuyor. Peki Firdevsî Müslüman değil mi? Müslüman, ne diyelim güle güle kullansın! Nişabur'a gittiğimde Firdevsî'inin mezarına özellikle gitmedim, yani ne binasını ne de kabrini ziyaret ettim, zira düşüncesini tasvip etmiyorum. Müslümanlık bütün alt kimlikleri istiap eder, ama İslâm'ın üzerine çıkarmaz. Firdevsî'ye gideceklerine Gencevî'ye gitmelerini tavsiye ederim. Nizâm-i Gencevî *Hamse* denen edebiyat usûlünün hem mucidi hem şahikasıdır.

Irk ve soy-sop meselesi bu örnekte âdeta dinî bir veçheye büründürülmüş ve hâlâ bu şekilde bugün bile devam etmektedir.

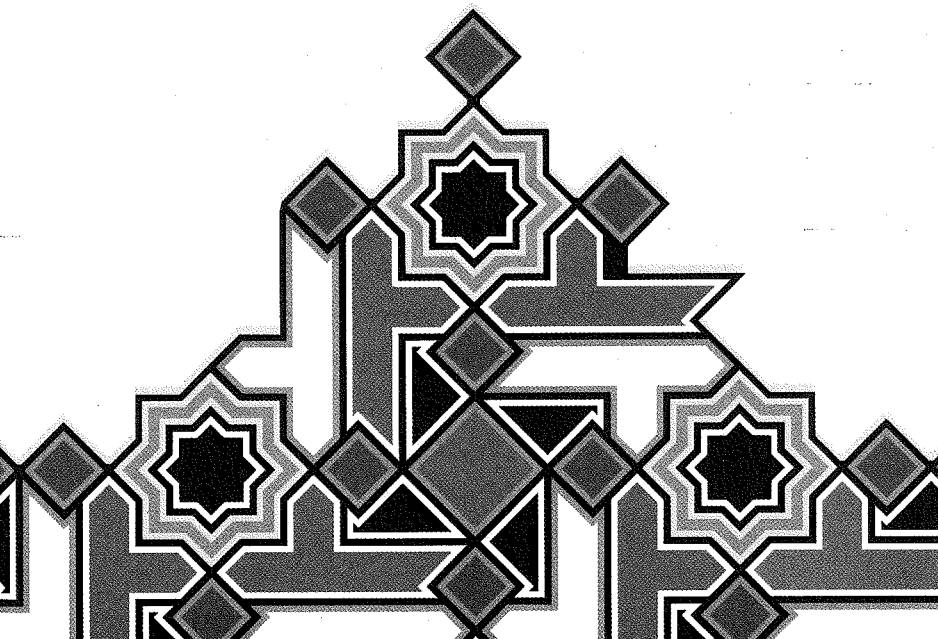
Mesela Şah Rıza Pehlevî'nin oğlunun adı Kirus Ali'ydi. Kirus, Pers ismi; Ali de malumunuz. Bir isme Türkiye'de rastladım, çok üzüldüm: İştar. İştar Babil'in baş putudur. Bağdat'ın yakınlarında sembolik olarak yapılmış, eski Babil'in kapısı hâlâ vardır. O kapının adı Bâb-ı İştar'dı. Yani baş putun kapısından gidiyorsun Babil'e. Ama İştar diye isim var, bu kadar cahilliğe pes demek lazım. Bazı isimleri koyarken manasını ve uzantılarını bilmeden koyuyoruz ne yazık ki. Dikkat etmek lazım!

Hâsıl-ı kelâm, İran kavmiyetçiliği konumuza ışık tutacak yönüyle ne yazık ki kalbin hastalıkları içerisinde mütalaa edebileceğimiz bir tür kavmiyetçilik ve üstün bir ırk anlayışının tezahürüdür. Şiilik ve On İki İmamcılık vasıtasıyla da halen yürürlüktedir. Neden kavmiyetçilik makbul değildir? Sen Cenâb-ı Hakk'a filanca ailenin erkek çocuğu olarak, falanca yerde dünyaya geleyim diye arzuhal mi verdin? Senin yaratılışında ne iraden vardır? Yok değil mi? Senin iradenle meydana gelmeyen, sana artı-eksi bir şey kazandırır mı? Sen ne kazanırsan insan olarak yaptıklarınla kazanacaksın. Suret-i Hak'tan görünüp kendi ırkının geçmişten gelen hesaplarını hem de Hz. Peygamber'in soyuna dayandırarak iş görmek, hakikaten ince bir işçiliktir. Burada Müslümanların durup, bu türden ince hesapları ve oyunları görmesi, fark etmesi ve incelemesi gerekir.

Burada hangi ırktan geldiğin ve neye dayandığın çok önemli değildir. Yukarıda da bahsi geçti, Sabetaycılığın bir adını Osmanlılar *Avdetî* şeklinde takmış. Yani daha sıradan ifadesiyle ve bugün de kullanıldığı şekliyle "Dönme!" Evet bir insan atasını ve ceddini tayin edemeyeceğine göre dünyaya gelirken herhangi bir ırka mensup olabilir. Sonra İslâm'a da dönmüş olabilir. Münafıklık yapmadıktan sonra o insanın geçmişi, ırkı, soyu, sopu utanma ve hacâlet sebebi olamaz. Bu sebepten ötürü de ikinci sınıf muamelesi

göremez. Bütün bunları İslâm yasaklamıştır. Mesela, ben Sokullu Mehmet Paşa gibi Sırp asıllı olmaya razıyım. Dünyanın gelmiş geçmiş en başarılı ülke başkanı. Siyaset, iktisat, denizcilik, askerlik ve nice büyük projeler! Üç kıtaya yayılmış koca bir devletin dümenini çevirmek, üç tane padişaha vezirlik etmek ne büyük bir yetenek ister. Bütün bunların yanında bir de Halvetî dervişliği var. Ne çıkar dönme ise? Dönmeymiş, evet aslına dönmüş! Çünkü her çocuk fıtrat-ı İslâm üzerine yaratılmıştır ve sonunda İslâm'ı seçerse aslına rücû etmiş, dönmüş ve avdet etmiş olur. Vesselam!

7. BÖLÜM:
KALP HAYATINA DAİR KISA NÜKTELER





İlmiyle Âmil Olma

Âlim kime derler? Âlim, ilmi ile âmil olana derler. Bir yalancının yalan söylemeyin demesi, ağzı rakı kokan bir adamın içki içmeyin diye telkinde bulunması, Ramazan'da ağzında sigara ile oruç tutmak lazım diyen bir adama inanılması elbette mümkün değildir. Hatta "İnsanın kavli ile bevli farklıdır" diye bir söz vardır eskilerden gelen. Kavl: söz demek, bevl: af buyrulsun, işemek demek. Yani insanın ağzından çıkan ile tenasül organından çıkan farklı olacak, biraz ağır laf ama ne yapalım ki ilmi ile âmil olmayanların yaptığı şey bundan daha ağırdır. Fakat biz bal arısı gibi her çiçekten alacağımızı alsak bu da caizdir. Fakatın fakatı; kulların hakkına hukukuna girdiği halde, kul hakkı yemeyin diyen adamın sözü inandırıcı değildir. Üç asır evvel yaşanmış bir hadise anlatayım size: Eskiden Beşiktaş böyle şehir içi değildi, hatta kara ulaşımı dahi sıkıntılıydı, Beşiktaş bir kıyı kasabası; denizden

veya daha yukarıdan dolaşarak gidiliyor. Tabi Beşiktaş'ın ayrı bir müftüsü var, o müftü efendiye zengin kıyafetli genç bir delikanlı geliyor. Bir soru sormak için izin istiyor. "Efendim peder bir hafta evvel vefat etti, gençliğinde çok gazalara katılmıştı oradan hak ganimeti olarak bazı köleleri vardı, zamanla bir kısmı vefat etti, bir kısmını da babam azât etti, fakat vefat ettikten sonra iki kölesi bana kaldı. Bunları ne yapayım diye size sormaya geldim." diyor. Müftü Efendi şöyle bir düşünüyor ve yarın gel diyerek genci gerisin geri gönderiyor. Genç adam ertesi gün geliyor daha gelir gelmez, hatta kapıdan göründüğü gibi "Evlat iki köleyi de azât et" diyor. Genç de bu cevaba şaşırıyor, "Müftü Efendi madem bu kadar kolay bir cevaptı da dün niye söylemediniz?" şeklinde mukabele ediyor. Müftü de cevaben: "Evladım benim de iki kölem vardı, dün akşam onları azât ettim, ondan sana bugün cevap verdim!" diyor. Kendisi yapmadı mı sözü tesirsiz oluyor! İslâm'ın her kul için mükellefiyeti olan bir prensibi vardır. Bu *emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münker*dir. En basit ve yalın ifadesiyle tanımlamak gerekirse bu ibarenin anlamı da takva tanımında söylediğimiz gibi Allah'ın emirlerini yapmak ve yaptırmak, nehiylerini de yapmamak ve yaptırmamaktır. Birinci şartı evvela yapmak ve yaptırmaktır, emirlere sarılmak, yasaklardan kaçınmak. Kendisi yapmazsa nasıl yaptıracak? Dolayısıyla sözü pek tesir etmez ama bir de şeytan iğvası vardır. Birtakım insanlar hak söz söylerler, kendileri de hak üzeredirler, fakat ahalinin dedikodusu, kişinin nefsânî duyguları, şeytanın iğvası o zât-ı şerifi ona yanlış göstertir ve söylediğini başka duyar, yaptığını başka görür. Ayrıca bazı velilerin davranış biçimlerine herkesin aklı ermez. Bütün bunların hepsini bir arada düşünüp, iki kere iki dört mü eder beş mi eder diye matematiksel sual sormamak lazımdır. Çünkü bütün bunların hepsini aklı ile düşünüp sonunda gönlüne soracak. Ben bu zâttan bir istifade temin edebilir miyim, edemez miyim? Gönlü ne

diyorsa ona uyacak. İşte burada da içinden çıkan sözün gönülden mi yoksa nefisten mi sâdır olduğunu ayırması gerekir. Bu hem ilim ister hem de vicdan. Bu şekilde ilmi olup, ameliyle bunu takviye ve teyit edenlerin gönülleri de o kişiyi yanıltmayacaktır inşallah.



Namaz Kılarken Feyz, Rûhânî Lezzet ve Vesvese

Maymun iştahlılık ve tembellik yüzünden kişi namazın feyzini göremez. İlim bir tanedir, o da Allah'ı bilmekten ibarettir. Diğer bütün ilimler Allah'ı bilmeyi öğretirse ne âlâ, zâten öğretmiyorsa buna ilim denemez. Namaz kılırken çok feyz alınması ya da akla başka türlü münasebetsizliklerin gelmesi ne bugüne ne de bize ait bir meseledir. Her zaman ve zeminde bu türlü şikayetler mevcuttur. Hatta, Asr-ı Saadet'te de vardır. Resûl-i Kibriyâ Efendimize ashâb-ı kirâmdan biri gelerek şöyle soruyor: "Ya Resûlullah! Size uyarak cemaatle namaz kılarken çok nadir oluyor ama oluyor, sizin yaptığınıza uymak için sünnet kılarken ya da evde nafile kılarken, zihnime pek çok düşünce geliyor, ne yapayım, nasıl düzelteyim?" Resûlullah Efendimizin (sav) huzurlarında Hz. Ali Efendimiz de var. Hz. Ali'ye dönerek bu soruya onun cevap vermesini istiyor. Hz. Ali de bu emir üzerine buyuruyorlar ki: "Kardeşim boş eve hırsız girer mi, elbette şeytan ta kıyamete kadar bizi doğru yoldan saptırmak için Allah tarafından izinlidir, Allah bu izni verdikten sonra biz ne yapabiliriz?" Buna cevabı yine Rabbimiz şöyle veriyor: "Sadece bana sığının, *Euzubillahimineşşeytanirracim.*" İşte mevzu bundan ibarettir. Şeytanla mücadele Rabbülâlemîn'e sığınmaktan geçer. Nefis ile mücadeleye gelince onun ise başka bir yolu vardır; nefsin dediğinin tersini yapmak, çünkü o irade ile ilgilidir. Öteki irade ile ilgili değil. Onun için namazda akla

bir şey geldiği vakit akla gelenlerden insan mesul değildir. Fıkhî olarak söyleyelim: Eğer akla geleni düşünmeye devam ederse bundan mesuldür. Bundan nasıl kurtulabilir ve bu düşünceleri nasıl zihninden def u ref edebilir? Namazda iken kendi kendini telkin ettiği zaman gider, şayet gitmedi ise bu kez içinden ve kıraati bozmadan istiğfar ve istiâze edebilir. "Şeytandan sana sığınırım ya Rabbi! Estağfirullah ya Rabbi!" Kıraati bozmadan olur mu? Olmasa Efendimiz (sav) söylemezdi, elbette olur. Olmadı göğsünü kıbleden döndürmeden, başını sol tarafa doğru çevirip sol omzuna üç defa "tü tü tü" diyecek. Bu şeytanı kovalamanın yollarından biridir. Bu da olmadı diyelim -bunu denemek için yaparsan namaz bozulur- rükûa ya da secdeye varmak için elini çözdüğü vakit, iki elinin baş parmağının tırnaklarına bakacak ve cennetteki Nur-i Muhammedî'yi hatırlayacak. Belki bunlar kişiye uzun ve karmaşık gelebilir. Bunun için bilgi sahibi olmak lazımdır.

Hz. Âdem'in zelle işleyip cennetten çıkması kıssasını hatırlayalım. Burada bir parantez açıp şeytanın aldatması veya bir peygamber için günah tabirini kullanmadığımızı, bu hususta dikkat edilmesi gerektiğini hatırlatalım. Hemen söylemek lazım ki burada anlatılagelen elma hikayesi putperestlere dayanır ve Hristiyanlara geçmiştir. Bizim kaynaklarımızda "şecere-i memnua" denilen yasak ağaca yaklaşmama emri söz konusudur. وَيَا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظّٰلِمِينَ -Ve yâ âdemuskun ente vezevcuke'l-cennete fekulâ min hayşu şi'tumâ velâ takrabâ hâzihi-ş'şecerate fetekûnâ mine'z-zâlimîn- "Ey Âdem, sen ve eşin cennette kalın ve dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz." (Araf, 19) Hz. Âdem (as) bu zelleyi işleyip de yeryüzüne indirildiğinde ya da gönderildiğinde başı önde mahcup bir vaziyette gezdi. Kur'an-ı Kerim'deki ifadesiyle Hz. Âdem ve Hz. Havva Cenâb-ı Hakk'a şöyle yalvarıp yakardı: قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ

مِنَالْخَاسِرِينَ -Ḳâlâ rabbunâ ẓalemnâ enfusenâ ve in lem taġfirlenâ ve terḥamnâ lenekûnenne mine'l-ḫasirîn- "Ey Rabbimiz, biz kendi nefislerimize zulmettik. Eğer bizi mağfiret edip bağışlamazsan ve bize acıyıp merhamet buyurmazsan kesinlikle hüsrana uğrayanlardan, kaybedenlerden oluruz!" (Araf, 23).

Burada karı kocaların da nasıl tevbe edeceğinin örneği vardır. Âdemoğlu olarak insan hata işler ama hata işleyenlerin en hayırlısı dönüp tevbe edendir. Biz nefsimize zulmettik ya Rabbi! Sen bize acıyanlardan olmazsan biz zarar görücülerden oluruz diyerek yeryüzünde senelerce tevbe-istiğfar ve af dileğinde bulundu, bir türlü af haberi gelmedi, en sonunda: "Cennetin her bir köşesinde gördüğüm Nur-i Muhammediyye hürmetine bizi affet ya Rabbi!" dediğinde işte o zaman intizâr edip durduğu af geldi. Dikkat buyurun Hz. Âdem Hz. Havva'ya ya da beriki ötekine "Şeytan gibi beni sen yoldan çıkardın" demedi. Bir rivayete göre; Hz. Havva ve Âdem cennetteyken vücutları bizim bugün tırnağımıza benzeyen maddeyle kaplı idi ve birbirlerinin cinsiyetinin farkında değillerdi. İki kız ve erkek bebeğin yan yana durup cinsiyetlerinin farkında olmamaları gibi, o safiyette idiler. Ne zaman ki ağaca yaklaştılar birbirlerinin cinsiyetlerinin farkında oldular. Hayâları gereği, iman; imanları gereği de örtünme ihtiyacı duydular. Daha önce de ifade edildiği gibi hayâsızlar örtünme ihtiyacı duymazlar. فَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الإِيمَانِ -Feinne'l-ḥayâe mine'l-imân-"Hayâ imandandır" buyurulmuş ki hayâları ve imanları gereği mümin ve mümine örtünme ihtiyacı hisseder. Tekrar söylüyorum hayâsızlar ve imansızlar örtünmezler! İşte bu örtünme ihtiyacını cennet meyvelerinin ağaçlarının dallarında ve yapraklarında aradılar. Kuran-ı Kerim'de vardır: Onlar ellerini dallara uzattıkça dallar kendilerini geri çekti, incir ağacı müstesna. Bu incir o incir midir, onu bilmiyoruz. Ama incir ağacının yaprağı ile örtündüler. İncir, Kuran-ı Kerim'de üzerine

yemin edilen bir bitkidir. وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ -ve't-tîni ve'z-zeytûn-İncire ve zeytine yemin olsun deniyor. Yani bunlar boş lakırtılar değil, efsane anlatıyoruz zannedilmesin, bağlantıları anlamak gerekiyor. Bu ihtiyacı neden incir görsün? Ve vücutlarındaki o tırnağımsı madde göbeklerinden itibaren aşağıya ve yukarıya doğru teksif oldu, yoğunlaştı. İnsan vücudunun alttaki en uç noktası nedir, ayak parmaklarıdır. Üstteki en uç noktası nedir, el parmaklarıdır. İşte o tırnağımsı madde yirmi tane parmağa toplandı ve efendimizin ism-i şerifi geçtiğinde gerek ezanda gerek kamette *-eşhedüenne Muhammeden Resûlullah-* dendiğinde bazen camilerde, sağda solda rastlanır: Müslümanlar iki parmaklarını birleştirip bakarlar, öperler ve gözlerine sürerler. Bu öyle esası olmayan bir ritüel ya da gelenek değildir. Hz. Âdem'e cennetten kalan bir varlık olduğu için o parmaklarında kalan tırnakları birleştirdi, Resûlullah Efendimizin nurunu hatırladı, başına koydu, gözüne sürdü. İşte namazda o akla gelen iğvalar giderilmeyince o sola doğru üç defa tükürür gibi yapıldığı halde yine olmazsa, iki elinin baş parmağını birleştirerek Resûlullah Efendimizi hatırlayarak, sanki orada mübarek sureti varmış gibi o tırnağa bakarak şeytan kovalanabilir. Bu arada bir parantez açalım çünkü Resûlullah'ın resmi olmaz. Zira, Allah كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ -Kulle yevmin huve fî şe'n- yani her an başka bir oluştadır. (Rahman, 29) O'nun Habibi de öyledir. Kimse onu sabit olarak tespit edemez, Resûlullah herkesin kendi gönlündedir. Kaşı şöyle, gözü böyle, sakalı böyle bu zâhiridir. O kaş, o göz, o yanaklar, o dişler acaba sana ne söylüyor, bana ne söylüyor? Resûlullah Efendimizi bir fotoğrafa, bir resme hapsetmek kimin haddine, niye bu açıdan bakmıyorlar da yasak açısından bakıyorlar!

Şeytan elbette hırsızın boş eve girmeyeceği gibi kalbi iman ve ibadetle dolu olanlara gelir musallat olur, bu endişeleri taşıyan

kardeşlerim bu durumdan korkmasın. Ne iyi demek ki Allah onu ikaz ediyor, şeytan da ona mâni olmaya çalışıyor. Meyhaneye gitse niye mâni olsun, göbek atar!

Allah Kuran'ı bir şifa olarak indirmiştir. Kuran-ı Kerim'in neresi okunursa okunsun, şifadır. Allahu Teâlâ ne diyor Kitab-ı Kebir'inde لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ -Leḳad câekum rasûlun min enfusikum 'azîzun 'aleyhi mâ 'anittum Ḥarîṣun 'aleykum bi'lmu'minîne raûfun rahîm- "Sizin içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz onu çok üzer. O bizim için Raûf ve Rahîm'dir." (Tevbe, 128) O, bize sığınsın. O, bizim üzülmemizi istemez, hepimiz ona sığınalım ne sıkıntı ne de dert kalır. Sonunda, أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ -Elâ inne evliyâ'ellâhi lâ ḫavfun aleyhim velâhum yaḥzenûn- "Onlara korku da yoktur, onlar mahzun da olmazlar." (Yunus, 69) müjdesi geliverir. Her derdin ilacı Efendimizdir ve onun mübarek ağzından çıkan -Allah kelamı olduğu halde onun ağzından çıkan- Kur'an-ı Kerim âyetleridir, cümleleridir. Vesveseyi de giderir, psikolojik sıkıntıları da...

Tevbe, Nedâmet ve Pişmanlık Hususunda Müminin Tavrı

Hz. Peygamberimizin (sav) اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ "Tevbe eden kişi o günahı hiç işlememiş gibidir." mealinde bir hadisi vardır. Cuma hutbelerinde de imam efendiler bu hadisi hatırlatırlar. Günaha takılıp kalmamak gerekir. İnsan hatadan, günahtan münezzeh bir varlık değildir, elbette hata işler. Belki tevbe etmen, büyük bir pişmanlık ve nedâmet hissiyle Rabbülâlemîn'e sığınman, Allah indinde o işi hiç yapmamaktan daha sevimli

olabilir, nereden biliyorsun? Pişman olmak demek sadece "Ah vah!" demek değildir. "Bir daha yapmıyorum" denildiği zaman zâten nâdim olmuşsun demektir. Ama nefsine uydun ve şeytanın iğvasına kapıldın, o haltı bir daha işlediğin zaman da Allah'ın merhameti senin kadar kısır değildir, ümit ederiz tekrar-be-tekrar affedecektir. Allah Resûlü'nün şöyle bir hadis de söylediği rivayet edilmiştir: لَوْلاَ أَنَّكُمْ تُذْنِبُونَ لَخَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا يُذْنِبُونَ يَغْفِرُ لَهُمْ -Levlâ ennekum tuznibûne lehalaḳallâhu halḳan yuznibûne yağfiru lehum- "Eğer hiç günah işlemeseydiniz Allah başkalarını yaratır. Onlar günah işler ve tevbe eder, Allah da onları affederdi." Evvela dini öğreneceğiz, sadece ibadetleri yerine getirmek dini yaşamak demek değildir. İrfan, ilim zemini üzerine oturur.

"Savm u salât u hac ile
Sanma biter zâhid işin
İnsân-ı kâmil olmaya
Lâzım olan irfân imiş"

Güzel bir hikâye anlatılır: Şeytan bir veli zâtı sabah namazına uyandırmış. Şeytan latif bir varlıktır, latif derken lütfedici manasında değil, buradaki latiften kasıt kesafet sahibi olmamasıdır. Kesif değildir, yani elle tutulmaz. Onu öyle kesafet halinde gibi tutmuş o veli zât: "Sen hayır yapmazsın! Niye beni namaza kaldırıyorsun?" deyince şeytan elinden kurtulamayacağını anlayıp anlatmış: "Namaza kalkamamaktan dolayı öyle üzülüp, ağlayıp, sızlanacaktın ki bu halin Allah'a namazı kılmandan daha sevimli gelir diye korktum. Kalk namazını kıl diye seni uyandırdım." diyor.

Allah Tevvâbu'r-Rahimdir. Tevvâb, tevbeleri çokça kabul eden demek ve bir de Rahim olarak mümine ahirette tecelli ediyor. Tevbe edenleri Allah seviyor, dolayısıyla tevbe-i nasuha ulaşmak hedefimiz olmalı ama beşeriyet gereği tekerrür eden

hatalarımızdan uzaklaşmak için tevbe etmeyi ihmal etmemeliyiz. Tevbeyi hep yazboz tahtası ya da tahtanın silgisi gibi de düşünmemek lazımdır. Tevbe bir daha günahı işlememeye azmetmekle başlar.



Kriz ve Şükür

Kalp hayatımızda yaşadığımız sıkıntılar ve bunalımlar arttıkça sosyal hayatta da değişik sıkıntılar ve sorunlar baş gösterir. Bunlar birbirinden bağımsız değildir. Ne yazık ki Cenâb-ı Hakk'ın kurduğu sistemden uzaklaşıp liberalizm, komünizm, sosyalizm, merkantilizm gibi 'izm'lere tâbi olunursa sonuç mütemadiyen kriz olarak karşımıza çıkar. Amerikan ekonomisi, Keynesçilik vs... Ekonomistler daha iyi bilirler de biz de biliriz elhamdülillah. Mal çok sarf edilirse, imalat çok olur, imalat çok olunca yükselme olur kabilinden bir sürü boş laf! Eğer malı çok sarf etmek hayırlı bir şey olsaydı Allah israfı haram etmezdi. Bugünkü ekonomik düzen, Müslümanların ekonomik düzeni değildir. Çünkü bu ekonomik yapı sadece faizle de sınırlı değildir. Üretilen madde ve ürün de gerçek mahiyetinden gittikçe uzaklaşmıştır. Ekmekler atılıyor ama öyle bir ekmek imali var ki o pişirilen ekmeğin sağlam bir şekilde muhafaza edilmesi de çok zor. Eskiden fırından alınan ekmek iki gün üç gün boyunca yenilebiliyordu. Hadi bakalım bugün dün aldığın ekmeği ye! Naylona koyuyorsun küfleniyor, buzdolabına koyuyorsun katılaşıyor, dışarıda bırakıyorsun kuruyor. Çünkü, ekmek yeterince mayalanmıyor. Bir fırın dediğin günde üç defa ekmek çıkarır geri kalan zaman hamurun mayalanması için durulur ve beklenir. Maya namı altında seksen tane kimyevî madde koydun, un ya

da hamur ekmek şekline benziyor ama ekmek olmaktan artık çıkmış. Demek ki bu sistemi de değiştirmek lazım. Sonra bu büyük zincir marketler sisteminde bir markete gittiğin zaman, müminin kalbini öldürecek bir düzen ve mantıkla işlediğini göreceksin. İki şey doymaz; biri toprağın karnıdır. Ne verirsen ver toprak doymaz, yeter demez. Ötekisi ise insanın gözüdür. Domates almaya gidiyorsun, salatalık da görünce hemen alıyorsun, halbuki evde var, gördüğün için alıyorsun, işte sistem yanlış. Bunun sonu kriz olmaya mecburdur ve mahkumdur. Biz denizden bile abdest alırken suyu israf etmeyin diyen bir Peygamberin (sav) ümmetiyiz, tabirimi mazur görün ama Efendimiz (sav) daha nasıl söylesin? Denizin suyu bile israf edilmeyecekse buğdayın tanesi nasıl israf edilsin? Peki denizin suyu nasıl israf edilir, biliyor musun? İşte şimdi bütün kimyevî atıkları denize salarak nasıl da ediyorlar. Haliç nasıl kirlenmişti ve temizlemek için ne meşakkatler çekildi, hâlâ da temizlenebildi mi? Marmara Denizi ölmek üzere. Denizden anlayanlar bilirler ki deniz evvela maviliğini kaybedip yeşillenirse, her rüzgârda sararırsa o deniz can çekişiyordur. İzmit ve Gemlik körfezlerine bakın bakalım hiç mavi görebilecek misiniz, ya yeşildir ya sarı. Çünkü denizin dibi aynı zamanda denizin ciğeridir. Diplerde türlü bitkiler, balıklar şunlar bunlar denize canlılık ve hayatiyet verir. Denizin dibi çamurla değil, petrolle kaplı. Naylon torbadan tut, kimyevî atıklara kadar denizin dibi artık ölü. Bak denizi de israf ediyoruz, Efendimiz (sav) etmeyin dediği halde.[1]

1 Bu sözler bugün müsilaj şeklinde haberlerin yapıldığı ve Marmara Denizi'nin bitme noktasına geldiği zaman değil yaklaşık 15 sene evvel 2008 senesinde söylenmiştir. [Yayıncının notu]

İç ve Dış Temizlik

Bizler ehl-i tevhid olarak bu tür ikiliklerden yana değilizdir. Ancak bir tasnif ve tanımlama gereği, izah sadedinde olduğu için mahzuru yoktur. İç dile gelmeden dışta bir şey olmaz! İnsiyak denen hayvanlara mahsus içgüdü insanlarda yoktur. İnsiyakına göre yaşayanlar hayvan gibi yaşarlar. Biz şuurumuzla ve gönlümüzün arzusuyla, bunu nefsin hevâsından ayırmakla insan halinde yaşarız. Mümin her haliyle güzel ve temizdir. Kalp hayatına dikkat ettiği gibi, manevîyatındaki zenginlik maddî hayatına da yansımalıdır. Dış görünüşüne dikkat edebilir ve helal dairesi içerisinde kendine bakabilir, bakmalıdır da. Efendimizin (sav) zamanında bir gazvede burnu kılıçla kesilen bir zât oldu. O gâzi zât gümüşten bir burun yaptırdı kendine, biraz alaşım içine pirinç de eklenmişti. Fakat bu suni burun zaman içinde koktu. Efendimizin bu durumdan haberi oldu, o şahsa niye altın yaptırmadığını sorunca o sahabi altın yasaklanmış olduğu için bundan uzak durduğunu söyledi. Peygamberimiz de ona ziynetin başka şey, ihtiyacın daha başka bir şey olduğunu izah ederek altının kokmaz ve bozulmaz bir madde olduğunu hatırlatarak, burnu altından yaptırmasını tavsiye etti. Peki o zât burnu kılıçla kesildi diye, burunsuz gezseydi olmaz mıydı? Olmazdı ki Efendimiz altından burun yaptır, dedi. O nedenle boyaydı, saç ektirmeydi, berbere gitmekti, bunlar olacak. Efendimizin daima tertipli, cebinde ayna ve tarak taşıyan bir zât-ı şerif olduğunu unutmayacağız. Müslüman nâmı altında sakalı göbeğine kadar ama bakımsız, kirli ve tertipsiz, bu olmaz. Sarığından, cübbesinden, redingotundan, papyonuna, kravatına kadar tiril tiril olacak Müslüman. Efendim ama namaz kılınca pantolonun ütüsü bozuluyor? Ben kendimden örnek vermeye-

yim, çok tertipli bir adam değilimdir, rahmetli babamdan örnek vereyim. Ehl-i tertip bir adamdı, banka müdürü, lojmanda oturur, bankanın iki kat üstünde. Cuma namazına gideceği zaman eve gelir pantolonunu değiştirir Cuma'ya gider, gelince yine değiştirir bankaya giderdi. Bu senelerce böyle devam etti, camiye gidip pantolonu buruştuktan sonra o pantolonla sokakta yürümez, eve gelip değiştirirdi. Ahir ömründe de bu şekilde devam etmiştir, neden? Müslüman şuuru var da ondan. Görev de ibadet de yerli yerinde yapılacak. Çünkü görev de Allah rızası gözetilerek yapıldığı zaman ibadetten gayri bir şey değildir.



Beddua mı, Gönülden Dua mı?

Bir Müslümana "bed"lik yakışmaz, "âlâ"lık yakışır. Beddua yerine, Allah sana hidayet versin demek daha güzel değil mi? Zira her bedduada bir öfke; yani nefisten kaynaklanan bir hal vardır. Ancak bazen ıslahına dua edilen kişi ve davranışların öfkeyi yenmekle bir ilgisi vardır, çünkü insanın öfkesinin de tatmin olma yolu olmalıdır yoksa ruhî hastalıklar başlar. "Islah eyle Ya Rabbi, ıslahı kabil değilse kötülüklerinden bizleri muhafaza eyle" demek daha hayırlıdır. Müslümanlara zararı olan fena bir zât hakkında Resûlullah Efendimiz (sav) kendisinden beddua etmesi istendiğinde "Ben beddua etmek için gönderilmedim" demiştir. Buna rağmen bu işlerin nefisten değil, gönülden kaynaklanması lazım geldiğini unutmamak gerekir. Beddua da nefisten kaynaklanıyorsa haramdır. Efendimiz (sav) aleyhine çalakalem şiir yazan Ka'b bin Eşref namında bir adam vardır. Efendimiz türlü vesileler ve yumuşak bir üslupla bundan vazgeçmesi için telkinatta bulunur. Hicret gerçekleşmiş, Medine'de bir İslâm topluluğu teşekkül et-

miş ama buna rağmen adı geçen adam bu terbiyesizliğinde ısrar ediyor. Bir zaman geliyor öyle bir şekilde hudut aşılıyor ki Efendimiz bile "Beni Ka'b bin Eşref'in zulmünden kurtaracak kimse yok mu" demek durumunda kalmıştır. Zulmü bertaraf etmek için faaliyette bulunmak serbesttir. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ -Yâ eyyuhâ'n-nebiyyu câhidi'l-kuffâra ve'l-munâfikîne vağluz 'aleyhim- "Ey Peygamber kafir ve münafıklara karşı cihad et ve onlara sert davran" (Tahrim, 9) ayeti bu duruma mesnet teşkil eder. Münafıklarla ve kâfirlerle mücadele edilir, fakat nefsimiz için olmamalıdır bu. Hz. Ali Efendimizin vakasını hatırlayalım. Hz. Ali kafiri tam öldüreceği sırada o adam Hz. Ali'nin yüzüne tükürür, bu davranış karşısında daha da hiddetlenip öldürmek mümkün iken Hz. Ali darbeyi indirmekten vazgeçer ve o kâfiri orada öldürmez. "Belki nefsimden dolayı seni öldürseydim o zaman kâtil olurdum!" İşte örnek bu davranış biçimidir. Dolayısıyla beddua etmek hayırlı değildir, Cenâb-ı Hakk'tan hidayet dilemeli... Resûlullah Hz. Ömer'e beddua etseydi ne olurdu? Bütün insanlık âlemi Hz. Ömer gibi bir değerden mahrum kalırdı. Halbuki hidayeti için dua etti. Gerek Kur'an-ı Kerim'in lafzî mucizesi gerekse Efendimizin (sav) mübarek huzuru ve cemâl-i şerif'i katil olmak üzere gittiği o meclisten yumuşacık bir kalple çıkmasına vesile oldu. Evet, nefisten kaynaklanan asabiyet-i şahsiyen olmayacak ama asabiyet-i diniyyenin yok olmamasına da dikkat edeceksin.

Efendimize (sav) sığınan ebediyyen diri kalır. Resûlullah Efendimiz Mescid-i Nebevî'yi yaptırdıktan sonra mescidin tavanını tutan direklerin dibinde ashaba ve ahaliye hitap etmeye müsait bir yer yoktu. Onun için duvara yakın bir yere eski bir kuru hurma kütüğü koydu ki sırtını dayayıp ashaba seslensin. Hicret'in yedinci senesine kadar Efendimiz her zaman o kuru kütüğe sırtını dayayarak konuşmuştu. Cemaat kalabalıklaşınca Efendimizden üç basamaklı minber yapalım diye izin alıyorlar. Efendimiz ilk

defa kütükten ayrılıp da basamağa çıktığında kütük ağlamaya başladı. Herkes buna şahit. Efendimiz hemen minberden indi ve kütüğün yanına gidip ona âdeta sarıldı ve okşayarak teskin etti. Yavaş yavaş hıçkırık kesildi. Kütüğe ne diye ağlıyorsun diye sorunca, kütük şöyle dile geldi:

- Bunca sene bana sırtını dayadın şimdi başka tarafa geçtin, buna üzüldüm Ya Resûlullah!

- Peki, ben şimdi Cenâb-ı Hakk'a dua edeyim sen yeniden diril, yeşer ve meyve ver. Bunu mu istersin yoksa kıyamete kadar bu şekilde bekle ve kıyametten sonra bir cennet ağacı olarak dirilmeyi mi istersin?" şeklinde kütüğe sordu.

Kütük ikincisini istedi. Efendimiz namazdan sonra bu kütüğün mihrabın altına gömülmesini emir buyurdu. Aradan zamanlar su gibi geçti; Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Velid bin Abdülmelik zamanlarında hep mescitte değişiklikler yapıldı. Hatta Sultan Abdülmecid'den Suudlara kadar bu genişleme devam etti ama o kütük hâlâ orada durmaya devam etti. Mihrab da uzun seneler kullanıldı, artık iyice fersûde hale gelince, o mihraptan da sakal tarağı yaptırılıp Müslümanlara dağıtıldı. Kıssadan hisse: Resûlullah Efendimize (sav) bu kadar yakınlık kesp etmek ebedî diri olmaktır. Bu sadece insan için değil işte bir kütük için de geçerlidir. Hasan-ı Basrî hazretleri bu hadiseyi hep anlatırmış... Hasan-ı Basrî ki bütün tarikat silsilelerinin ve tasavvuf yolunun başını çektiği şahsiyettir. Bütün ulu meşayihin silsilesi Hasan-ı Basrî hazretlerine dayanır. İşte o bu kıssayı anlatır ve hayıflanarak bir kütük kadar dahi olamadık, dermiş.

Tevessül ve Mürşid-i Kâmil

Allah ile kul arasına kimse giremez lafı doğrudur, ancak kullanıldığı yer ve maksat bazen yanlış olabiliyor. İbadet, yani Allah'a kulluk yapmak, bazı emirlerle belli ritüeller şeklinde olur. Bunlardan hariç, genel davranış biçiminde de Allah'lı yaşamak esas kulluktur. Nikâhlanmak dünyanın her toplumunda vardır. Ama bu nikâhı günlük hayatın bir gereği, üremenin ilk adımı gibi değil de mesela Resûlullah Efendimizin buyurduğu gibi النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي -Ennikahu min sünnetî femen lem y'amel bisünnetî feleyse minnî- "Nikâh benim sünnetimdir, kim bu sünnete uygun davranmazsa benden değildir." telakki etmek gerekir. Hakkında varid olan emr-i İlahî'ye uymak için rıza-i İlahî gözetilerek yapılırsa nikâh bile ibadettir. Dünyadaki her canlının gıdasını posa halinde dışarı atması tabidir, ama tuvalete sol ayakla girip "Her türlü pislikten sana sığınırım" diye dua edip, orada işi çabuk bitirip, öyle gazete kitap okumayıp çıkarken de sağ ayakla çıkıp "Beni her türlü sıkıntıdan kurtaran Rabbime hamdolsun" mealindeki duayı edip şükrettikten sonra âmiyâne ifadesiyle -kusura bakılmasın lütfen- bevl etmek bile ibadettir. Şimdi bu ritüellerde bir kişinin bulunması, mesela namazda imamın bulunması Allah ile kul arasına girmek değildir. Bu tevhidin bir sembolüdür. İmamın komutlarıyla hareket etmek ve namazın rükünlerini bu şekilde yerine getirmek, rükû, secde, kıyam vs. bu bir tevhid işaretidir, o cemaat içinde Allah indinde çok daha kıymetli kişiler bulunabilir. Bu durum, araya girmek demek değildir, anlaşılmayan husus işte budur. Mesela, Hristiyanlık'ta, Yahudilik'te ve tanrısız bir din olan Budizm'de belli seviyede belli insanlar olmaz ise belli ritüeller yapılmaz. Bir papaza ya da bir hahama ihtiyaç vardır. Hahamlık

yetkisi olmayan bir zâtın kestiği kurbanın eti yenmez. O yetkiyi kim veriyor ona bir başka haham, bir başka haham ala-silsilitehim Hz. Musa'ya kadar gider. Bunlar bilinmeli, çünkü içinde bulunduğumuz toplumda Yahudi, Süryani, Hristiyan, Ermeni vs. mevcut. Bunların da dini inançlarını öğrenmek lazım ki birbirimizi daha iyi tanıyalım. Öğrenmenin fazlası olmaz. Muhatabın da hâlini, etvarını, inanışı ve yaşayışını, bunların kaynaklarını incelemenin hiçbir mahzuru yok. Resûlullah Efendimiz Medine'ye gelir gelmez, özellikle zekâsı ve genel kültürü ile temayüz etmiş ashâba yabancı dil öğrenmelerini, bilhassa Farsça ve Rumca öğrenmelerini emir buyurmuştur. Neden? Çünkü münasebetler olacak, Selmân-ı Fârisî veya Süheyb-i Rûmî nisbeti olan milletlerin dillerini biliyordu. Yetmez diye başka lisanları da teşvik etmişti. Bunu sadece lisan için değil, onların inanç ve kültürlerini de öğrenmek için söylemiştir. Hristiyanlık, Yahudilik ve sair dinlerde bile belli ritüellerin ifasında ve tapınma merasimlerinde belli seviyede belli kişilerin olmasını gerektirir. İşte bu, Allah ile kul arasına bir başka kulu sokmak demektir. Yoksa Allah'a ulaştıran yolda kendine bir rehber ittihaz etmek, bir bilenin peşine takılmak, onun sözünü dinleyerek o yolda ilerlemek Allah ile kul arasına bir başka kul sokmak değildir. İnsan kendi kendine ne yapabilir?

İlim öğrenmek için okuma yazma aletine ihtiyacımız var. Okuma yazma gaye değildir, ilim öğrenme için bir vasıtadır. Resûl-i Ekrem Efendimizin okuma yazma bilmemesi onun ilim öğrenmek için vasıtaya ihtiyacı olmaması demektir. Çünkü onun ilminin kaynağı Allah-ı zü'l-Celaldir. Bazı ritüellerde Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, Kur'an'daki tabiri ile Resûl-i Ümmî diye zikredilir. Bir zât tanıyordum, Allah rahmet eylesin, "Bunu kullanmayın!" dedi, nedenini sorunca ifadenin yanlış anlaşılmaya uygun olduğunu farklı bir şekilde ifade etti. Ne yazık ki ümmiliği cehalet olarak anlamış. Evet bu bizim için geçerlidir: Bizim ümmiliğimiz ana-

dan doğma cahil demektir; Resûlullah Efendimizin ümmiliği ise anadan doğma âlim demektir. Bu farkları bilmeden, anlamadan kelimelerin lügat manalarından mâadâ deyim manalarına da aşina olmadan bu mevzuları konuşmak kolay değildir. Bir kelimenin hem lügat hem de ıstılah, yani deyim manasını bilmek gerekir. Bunun tipik örneği cihâd meselesidir. Tekrar tekrar söylüyoruz ki cihâd lügatlerde yazsa dahi harp demek değildir, cehd kelimesi gayret kelimesinin mübalağalı şekilde büyütülmüşüdür, cehdin çoğulu cihâddır. Elbetteki harp sahası en yüksek gayretin sarf edileceği saha olduğu için harbe cihâd denir. Ama cihâd kutsal değildir, yani din için yapılan harbe cihâd denmez, din için gösterilen her türlü gayretin adı cihâddır. İşte bir harpten dönerken Resûlullah Efendimizin söylediği o meşhur sözü ilk bakışta ashab da anlamamış ve sormuş: "Cihâd-ı asgardan cihâd-ı ekbere dönmek ne demektir?" Daha büyük bir düşmanla harp ve cihâd bir zaman dilimine mahsustur ve sonludur, ama nefisle yapılan harp kafa teneşire vuruncaya kadardır. Dolayısıyla o daha da zordur. Çünkü harpte yenildiğin zaman dünyan mahvolur, ama nefisle olan mücadelede yenilirsen bâki ve ebedî hayatın mahvolur. Hem kullanılan vasıta hem hedef hem de neticesi itibarıyla nefisle mücadele düşmanla yaka paça olmaktan daha önemlidir. Peygamberimiz bunu kast etmekte, zira bu çok büyük bir gayret ister, çünkü nefis her an insanı yoldan çıkarmakla, Hz. Yusuf'un tabiriyle وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي -Vemâ uberri'u nefsî innennefse leemmâratun bi'ssû-i illâ mâ rahime rabbî- "Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Nefis sadece kötülüğü emreder." (Yusuf, 53) Nefis bir taraftan, envai çeşidiyle şeytan başka bir taraftan... Şeytanın hannâs denilen yani sürekli vesvese vereni ve recmedilmişi var; zira şeytana kıyamete dek mühlet verilmiştir ve serbest bırakılmıştır. Şeytan bana bir şey yapamaz denemez, yapar zira Allah ona kıyamete kadar bu alanı ve serbestiyeti ver-

miştir. Şeytan insanı yoldan çıkarabilir. Şeytanla mücadele etmekten daha çok, Cenâb-ı Hak kullarına kendisine sığınmayı emretmiştir. İstiaze ediyoruz, "euzübillahimineşşeytanirracim" diyoruz. Bilmiş olmak lazım ki Allah ile aranda ya nefsin vardır ya da adam gibi bir adam vardır. Hangisi daha iyidir? Peki, adam seçmekte aldanıyor musun? Bunun da yolu vardır: Her kulun, Resûlullah Efendimizin ifadesi ve tarifiyle beş vakit namazı kılacak ve kıldıracak kadar ilim tahsil etmek mükellefiyeti vardır. Kadın ve erkek ayırt etmeksizin bu kadarcık bir ilim tahsil eden insanın da elinde bir mikyas, ölçü olur. Kendisine sorar, bana bu ilmi telkin eden insan doğru mu söylemekte, yoksa yanlış mı? Evvela ilmen tartacak, sonra da gönlüne danışacaktır. İkinci kademede o zâtın meşrebine bakacak, çünkü herkes kendi meşrebine göre yaratılmıştır. O zâtın meşrebi ile kendi meşrebinin birbirine yakın olup olmadığına bakacak. Aralarında muhabbet ve ülfet oluşuyor mu? Oluşmuyorsa beklenen ve amaçlanan şey tahakkuk etmez. Kendi meşrebine yakın olmayan bir zâttan ilm-i ledün tahsil etmek mümkün değildir. Çünkü herkes kendi meşrebiyle yaratılmıştır.

Ne ilmen ne de gönül cihetiyle yaklaşamaz isen ve "Ben kendime güveniyorum, bunlara lüzum yok!" denirse bilinsin ki baştan kaybetme yoluna girilmiştir. Bu laf en başından itibaren hatalıdır. Bir kere "ben" demek suretiyle işi bitirmiş oluyorsun. Benlik, egoizm ve enâniyet ile bu iş olmaz. Ben yok! Araya nefis girdiği zaman "ben" olur. Allah ile aramızda nefis vardır. Bunu kaldırmak için doğru ölçülere göre tarttığın bir zâta tabi olarak öğrenmek gerekir. Allah (cc) isteseydi Cebrail'i (as) vasıta kılmadan Habibi'nin ve diğer enbiyâ-i kiramın gönüllerine ve akıllarına bu vahiyleri gönderemez miydi? Hz. Cebrail (as) Allah ve Resûlü arasında ise ben kim oluyorum ki Cenâb-ı Hak ile arama bir kimseyi sokmuyorum. Şu da bilinmeli ki kendisine Cebrail vasıtasıyla vahiy gelen Hz. Peygamber-i Zîşân Efendimiz (sav) şöyle de buyuruyor:

"Benim Allah ile öyle zamanlarım olur ki araya ne Cebrail ne de başka bir şey girer!" Ama bu her zaman olan ve devamlı bir hal değildir. Evvela Cebrail geldi ve sonra bu hal zuhur etti. Bu Resûl-i Kibriyâ'da bile devamlı bir hal değil iken, bizim gibi sıradan insanlarda böyle bir şey olması imkân dahilinde değildir. Onun için araya değil, kişiyi nefsinden kurtarıp kişiyi şah damarından daha yakın olan Hz. Allah'a yakîn olmanın şuurunu kazandırmak için bir adam gibi adama ihtiyaç vardır. Burada cinsiyet yok! Rabiatü'l-Adevîyye veya Hz. Aişe annemize bakalım. Adam gibi adamdan kasıt erkek kadın meselesi değildir. Kadın ve erkek fark etmez; er kişi olabilmek.

Araya birini sokmak ifadesi yerine yol öğrenmek demek lazım. "Öğretmen" Allah'ın meslektaşıdır. Öğretmenlik mesleği bir çeşit ilim aktarmak demektir ki her şeyi öğreten ve ilmi de talim eden Allah'tır. İlmin kaynağı akıl değildir, akıl mahluktur. Batı dillerinde Gabriel olarak geçen Cebrail'in (as) kelime manası akl-ı selîm demektir. Ama akl-ı selîm olması Cebrail'in mücessem bir varlık, mücessem bir melek olmadığının işareti değildir. Peygamber Efendimize de sair enbiyaya da mücessem bir şekilde gözükmüştür. Ama cism-i latif olduğu için sabit tek bir cismi yoktur. Hadis ilminden bahseden kitaplara bakıldığında Cebrail'den gözün alamadığı bir şekilde bahsedildiği gibi insan suretinde tecessüm ettiğinden de bahsedilir. İnsan suretinde Ashab-ı Kirâm'dan Dıhyetü'l-Kelbî şeklinde gözükür. Bunlar imanla alakalı değil bilgi ile alakalı şeyler. Çünkü iman gaybadır; beş duyu ile algılanmayan, tecrübî olmayan şeyleredir. Çok basit bir örnek verecek olursak; başım ağrıyor dediğim zaman bunu siz duyamazsınız, koklayamazsınız benim dediğime inanmak zorundasınız. Ben başım ağrıyor dediğimde siz buna inanıyorsanız iman ettiniz demektir. İnanmıyorsanız inkâr ettiniz demektir. Bu, benim doğru söyleyip söylemediğime inanmanız ile alakalıdır.

Muhammedü'l-Emin daima doğru söylediği için biz O'nun her dediğine inanırız. İşte iman da buna derler. Senin dediğin fizik kurallarına uyuyor mu, beş duyumuz ile anlayabiliyor muyuz dersen ya duyularına iman etmiş olursun ya da deneysel bir bilgiye. Onun için Peygamber Efendimiz'e Cebrail (a.s.) mücessem bir şekilde görünmesine rağmen "Gabriel" akl-ı selîm demektir. Çünkü akıl Allah'ın kullarına verdiği en büyük nimettir. Beden sağlığından daha önemlidir. Sakatlık veya hastalık sahibi olan bir insan düşünelim. Allah muhafaza bir bacağı yok veya eli yok. Hatta yatalak olsa yalnızca başını sallayacak hali olsa aklı olduğu müddetçe mükellefiyet kendisinden düşmez. Bunun karşısında tuttuğu taşı sıksa suyunu çıkaran bir kişi aklî melekeleri yerinde değilse ona hiçbir mükellefiyet yoktur. Demek ki mükellefiyet bedene değil, akla verilmiştir. Akıl en büyük nimettir, bu nimetin edası Allah'ın emirlerine riayetle olur.

Bu mevzuyu anlamayıp da tenkit edenler aslında aşktan ve muhabbetten behredar değildir. Kişinin aşkla yaptığı fiilleri mükellefiyet zannedenler bu mevzuyu anlayamıyor. Aşkta akıl yoktur, bunu bir dini mecburiyet zannediyorlar. Bir babanın çocuğu ile olan muhabbetini ve ilişkisini ele alalım. Bir baba çocuğunu çok farklı şekillerde sevebilir ve onunla farklı farklı oyunlar oynayabilir. İsterse boynunda taşır, isterse onunla top oynar, seksek oynar ya da ip atlar. Kucağında uyutur ve masumiyetini izler. Denize götürür suyla oynar. Yavruna sevgiyi nasıl göstereceğin hakkında bir kaide var mı? Benim bir büyüğüm vardı, çocukları çok severdi, kendi çocuklarını da. Böyle saçlarını tutar hafiften çekerdi, bir de kafasının arkası yuvarlaksa "A benim yumurta kafalı oğlum!" der öyle severdi. Mesela başka bir zât da tanıyorum torununu dahi kucağına almazdı. "Ben çocuklarımı da torunlarımı da beşikte mışıl mışıl uyurlarken seyreder ve severim" derdi. Onun da tarzı bu. Erbâb-ı tarikatta mürşid-i kâmili Tanrı ya da Peygamber yerine

koymak gibi bir şey asla söz konusu değildir. Dışarıdan bakan ve bu şekilde mevzuyu idrak edemeyenler sevgi ve muhabbetin bu boyutuna akılları ermediği için bu sevgi tezahürünü tanrılaştırmak olarak görüp aldanıyorlar. Ama böyle bir şey yoktur. Bazı hareketler ve şekiller farklı mahiyette olmasına rağmen hükümleri farklıdır. Bunun çok tipik bir misali -biraz kaba bir örnek olacak ama lütfen kusura bakılmasın- zina ile cimadır. Fiil aynıdır fakat biri haram diğeri helaldir. Nikâhsızlar arasındaki münasebet zina iken, zevc ve zevce arasındaki münasebet ise cimadır. Resûlullah Efendimiz diyor ki "Zevc ve zevce birbirinin yüzüne muhabbetle baksalar kıyamete kadar o işle ilgili melek sevap yazar." Bu hayvanî bir ihtiyacın giderilmesi olarak değil ama insanî, yani insan-ı kâmilin, halifetullahın muhabbetinin en yüksek tezahürü olarak görüldüğü zaman, helal yolla yapıldığında fiil aynı olmasına rağmen ibadettir. Şimdi bir mürşid-i kâmile izhâr-ı muhabbet; yani sevgi göstermek normal cami cemaati içerisinde bir imama gösterilmediği, hele hele not alma endişesi içerisindeki bir öğrencinin öğretmenine bu çeşit bir muhabbet ortaya koyamadığı için bu nevi hocaefendiler bu meseleyi anlamıyor. Öğrenci ve öğretmen arasında sevgi olursa kolaylık açısında iyi olur ama bu zorunlu bir şart değildir. Filanca bir öğretmeni bir öğrenci pek sevmeyebilir ama ondan öğreneceği şeyler vardır ve öğrenir. Ancak irşat müessesesinde böyle bir mevzu söz konusu değildir; mürşidi sevmek olmazsa olmaz bir kaidedir. Sevgisiz ve muhabbetsiz bir irşat faaliyeti olmaz. Hakikatte eğitim de sevgisiz olmaz ama her hoca ve muallim aynı sevilmez. Sınıf geçmek için sevmediğimiz hocanın bile öğrettiklerini zorla da olsa öğrenmek zorunda idik. Bu husus yeterince anlaşılamadığı için mürşide karşı yazılmış şairane şiirler, izhâr-ı muhabbet ve hatta onun artığını yeme ve içmekten doğan saadeti anlayamazlar. Bunların hiçbirisi de naslara muhalif değildir. Tasavvuftaki adetlerden birisini hatırlatalım. Hiçbir zaman şeyh efendi bardağındaki suyu

ya da çayı tamamen bitirmez, dibinde bir lokma mutlaka bırakır. Orada hizmet edenlerden veya muhibbandan biri o bardakta kalan şeyi içer. Buna iğrenç denilmez ve dememek lazım, Allah Resûlü (sav) "Müminin artığı mümine şifadır." buyurmuştur. Bir dervişin indinde en büyük mümin mürşididir, onun artığı da şifadır. Şu da bir gerçektir ki mürşidinin artığını yediği ya da içtiği için hasta olan kimseye tesadüf edilmemiştir. Bilakis büyük bir mutlulukla, ruhî ve bedenî sağlığını kazanan pek çok insan tespit edilmiştir. Bu sebeple irşat faaliyetindeki mürşid-i azizin de Allah ile kul arasına giriyor denilmesi ya cehaletten ya da ihanetten kaynaklanır. Bu işler görenedir görene! Köre nedir köre ne! Hele bu tür mevzuları, tevessülü hâşâ şirk şeklinde anlayanlar büyük bir yanılgı içindedirler. Allah aşkına, tasavvuf hayatında ileri gitmiş meşhur olmuş -Allah indinde nice büyükler de vardır ki meşhur değildir- zevât-ı kirâm mesela Türkiyemizde, bu şekilde meşhur olmuş ve türbeleri ziyaretgâh haline gelmiş bütün bu zevât-ı muhterem bilâ-istisna tasavvuf erbabıdır, ehl-i tariktir. Ancak yurdumuzda şöyle de bir garabet vardır ki türbe sahiplerinin kişiliğini nispet edildiği tarikatlardan ayırırlar. Yani, Hz. Mevlânâ iyidir ama Mevlevîlik kötü!... Hacı Bektâş iyi, hoş ama Bektâşîlik kötü!... Çünkü bunlar tarikat. Bugün Türkiye'de birtakım dinî cemaatlere bile tarikat deniyor. Neyin ne olduğu bilinmiyor. Tarikat başka bir şeydir. Her önüne gelenin kullanacağı bir kelime değildir; Müslüman toplumlarda nüfus cihetiyle %3,5-4 civarında ya vardır ya yok. Ancak, cemiyete yön ve istikamet vermiş, örnek olmuş ve kalıcı eser bırakmış ne kadar insan varsa bunların büyük bir çoğunluğu ehl-i tasavvuftur. Kemalpaşazâde (İbn Kemal) gibi Osmanlı ilmiyesinin ilk beşi içerisinde sayılacak olan bu devasa şahsiyet Yusuf Sünbül Sinan Efendi Hazretleri hakkında vermiş olduğu bir fetvasında: "Biz denizin sahilinde gezeriz, onlar ise o deryanın içine girip nice hakikat incisi çıkaran dalgıçlar -gavvas- dır!" demiştir. İşte böyle

insaf ve ehl-i ilim olan zevât-ı kirâm gerçek anlamda mutasavvıfların değerini bilir. Yunus Emre'nin herkesin çok anladığını zannettiği bir mısrasını hatırlayalım: "Allah bilir dervişlerin hâlini." Burada öyle fazla bir incelik yok gibi duruyor, değil mi? Elbette hayır. Burada şu denmek istenmiş gibidir: Dervişlerin halini sadece Allah bilir, herkes bilemez. İftira etmek, ilmi kendi bildiğinden ibaret zannetmek, kendi bildiğini ilmin sınırı olarak ortaya koymak cehalet değil de nedir?



Bir Başka Açıdan Ölüm

Ölüm yokluk mudur? Yoksa ebedî bir hayatın mühim bir istasyonu mudur? Bilmek başka, olmak başkadır. Ölümün yokluk olmadığını biliyoruz. Hem biliyoruz ama hem de korkuyoruz. Çünkü bu bilgiyi sadece toplanan malumat, bir lakırtı şeklinde kavrıyoruz. Bu zihni işlem bir olgu haline gelmeyince, gerçek manada bir bilgi de değildir. Nakledilmiş bazı sözleri, malumatı duymak ve öğrenmenin de böyle bir manası var. Hatta bunun içine Allah ve Resûl'ün sözleri de dahil edilebilir. Allah (cc) kitabında böyle söylüyor ve Resûlullah (sav) bir konuda şöyle buyurmuş şeklinde ifade ediliyor. İyi de Allah'ın kitabındaki sözü, Peygamberin hadisini nakletmek bilmek demek değildir ki! Bilginin tarifinde yanlışlık var. Allah'ın (cc) kelamından, Resûlullah'ın (sav) sünnetinden ne anladın, hayatına ne intikal ettirdin? İşte bilgi ona denir. Ötekisi oradan oraya nakletmek. Bir çeşit kuru nakilcilik, hayatına ne yansıtıyorsun önemli olan bu! Şimdi ben size Allah kitabında şöyle buyuruyor dedim siz de bunu dinlediniz. Ben âlim mi oldum şimdi? Bir sürü meal ve tefsir var, aç kitapları oku... Ama Allah kitabında şöyle diyor dolayısıyla şöyle

yapmak lazım ve kendi hayatımda da denildiği gibi yapıyor isem bunun bir değeri vardır. İşte böyle yanlışlıkların çözümü bilginin tarifinden başlar. Biz malumat sahibi olmakla bilgiyi aynı teraziye koyuyoruz. Bilgi "olma"nın yardımcısıdır. Bilgi öğrenmekle elde edilmez, tefekkürle elde edilir. Ancak tefekkür bilgi ile beslenir. Yani okuyacaksın, öğreneceksin, onun üzerine tefekkür edeceksin. Sonra sana ne lazımsa onu kullanacaksın. O zaman bilgi olur. Ârif hep almakla ilgili. Şu kadar kitap okumuş, şu okulu bitirmiş, şu diplomayı almış, çok bilgili, acayip kültürlü; eski tabirle hezarfen. Öyle çok diplomalı câhil tanıdık ki! Bunun yanı sıra diploması olmayan öyle âlimler tanıdık ki! Bilgiye sahip ama hayatına bu bilgiyi intikal ettirmeyen kişi susuzluktan takati bitmiş su taşıyanların misali gibidir. Suyu taşıyor, susuzluğuna rağmen bu suyu içmiyor ya da içemiyor!

Her çağ kendinden öncekine göre moderndir. "Benden evvelkilerin" geri olduğunu peşin olarak kabul etmek bir safsatadır ve benlikten kaynaklanır. Misal olarak bir zamanlar çok sık kullanılan bir kalıp vardı: "Orta Çağ karanlığı." Bana göre Orta Çağ karanlık değil, aydınlıktı. Ama bir Batılıya göre karanlık olabilir. İstanbul'un fethinden önceki dönemler Avrupa için hakikaten karanlık bir çağ, hatta gerilik şeklinde de tasviri mümkün. Ama bizim için öyle mi? Müslümanın gönlü siyasî hudutlara sığmaz ama sadece bugünkü siyasî hudutlardan bahsedecek olursak Orta Çağ aydınlığında Hz. Abdülkadir'i Bağdat'ta, Ebu Hasan Şazelî'yi Kahire'de, Mağribî'yi Fas'ta, kabri Şam'da olmasına rağmen İbn Arabî'yi Endülüs'te yok mu farz edeceğiz? Kendi memleketimizden Hz. Mevlânâ, Yunus Emre de Orta Çağ'ın adamı değil midir? Ve daha niceleri... İsimleri saymakla tükenmez. Biraz daha doğuya gidildiğinde Bakü'de Seyyid Yahya Şirvanî de o çağın adamı. Hangimiz onun kadar aydınlığız acaba? Dolayısıyla her çağ kendinden önceki çağa nispetle daha ileri diye bize empoze ediliyor. Böyle

bir şey yok. Resûlullah Efendimizin (sav) yaşadığı çağdan daha aydınlık, daha yukarıda, daha gelişmiş bir çağ var mı dünyada! Asr-ı saadetten daha yükseği var mı? Çünkü batıl bir dini kendilerine rehber edinenler çukura batmışlardır. İşte mesele bundan ibarettir. Onlar batıldan uzaklaştıkça yükseldiler; biz ise Hak'tan uzaklaştıkça alçaldık. Öyleyse meseleleri doğru anlamak lazım. O karanlık zamanda cennet arsalarının para ile satıldığı zamanlarda elbette ki ölüm korkulacak bir hal olarak ortaya konmalı ki arsa fiyatları artsın. Arsa fiyatları yükselsin diye empoze edilen ölüm korkusu elbette Hak dini geriye attığımız için bize de sirayet etmiştir. Bizde bu tür bir ölüm korkusu yoktu, ölüm Rabbimize kavuşmak anlamındaydı. Ama dünya sevgisiyle birlikte dışarıdan geldi. Allah Resûlü (sav) mübarek iki baş parmağını yan yana getirerek "kişi sevdiği ile beraberdir." buyurmuş. Mübarek iki baş parmağını yaklaştırması aslında yakınlığı göstermek içindir. Sade bir anlatımla tarif ediyor ve parmağını yan yana koyarak şeklen gösteriyor. Hepimiz veliyiz, çünkü insanlar ya adüvullah ya da veliyullah olur. Biz Allah'ın düşmanı (adüvullah) değiliz, öyleyse veliyullahız. Bir de elbette velayet-i hassa vardır. اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ -Elâ inne evliyâ'ellâhi lâ havfun aleyhim velâhum yaḥzenûn-" Evliyalar muhakkak ki Allah'ın dostlarıdır, onlara korku ve hüzün yoktur." Yani böyle bir kurum var. Bu kuruma kim dahil olmuş, tacını kim başına giymiş? Allah'ın bazı işaretleri ile bu anlaşılır. Sen anlamıyorsan bunu, bu kendi anlayışsızlığının eseridir. İşte o bir velinin gönlüne girmek, bir müminin, bir sâlih kulun, salahına inandığın bir kulun gönlüne girmek, onu sevmek, onun tarafından sevilmek demektir aynı zamanda. Onu seversen zâten cennet de onunla beraber sevilir. Efendimizin (sav) tarif ve tabi müjde buyurduğu gibi... O'nun müjdeleri kandırmak ve gösteriş için değildir, haktır ve gerçektir. Demek ki ebedî ayrılık diye de bir şey yoktur. Elbette ki dünyadaki her acının sebebi

ayrılmak, her sevincin sebebi de kavuşmaktır. Babandan güzel bir spor ayakkabı istediğini farz edelim. O an parası yoktu ama üç beş gün sonra aldı. O ayakkabıya kavuşmanın keyfi başka bir şeydir; belki yastığın altına belki de koynuna sokacak kadar sevebilirsin. Bu nedir peki? Bir arzuya kavuşmanın sevinci. Balonun patladı, arkasından ağladın değil mi? Halbuki balon üç kuruşluk bir şey, öyle değerli değil. Ama balon patladığı zaman niye ağlıyor o çocuk? Aslına bakılırsa ayrıldığına ağlıyor. O çocuk ayrılıkların zâhiri olduğunu öğrendikçe; biraz da büyüdüğü zaman balonu patlasa da annesi, babası ya da dedesi ona bir tane daha alacağını vaat ettiyse balon patladığı için o çocuk eskisi gibi ağlamayacaktır. İşte ebedî olmayan ayrılıkları böyle algılamak lazım. O zaman ölüme de ağlanmaz, ayrıldık diye. Dikkat ediniz vefat edenlerin arkasından ağlayanlar da aslında farkında olsun ya da olmasın bir çeşit benliklerini ifade ediyorlar. Şu söz bu tür bir benliğin dışa vurumudur: "Şimdi ben sensiz ne yaparım." İşte, mümin iman eden bir kalbe sahip olarak her şeyin ve herkesin fâni olduğunu bilir ve ölümün yoklük olmadığını idrak eder, dahası bunu yaşar. En yakınları dahi göçse tam bir teslimiyetle o yakınlarına ve ahbabına kavuşacağının bilincindedir. Mahzun olsa bile, Rabbe kavuşacak olmanın sevincini de yaşar. Dünyada Allah ile yaşayanlar kabir hayatında da Allah ile yaşarlar. Vesselam!

Yeni kitap önerimiz için karekodu telefon kameranıza okutunuz.

GÖNÜL GÖZÜ

Ömer Tuğrul İnançer



Ömer Tuğrul İnançer ve Prof. Dr. Kenan Gürsoy'un TRT İstanbul Televizyonu'ndaki sohbetlerinden oluşan bu kitap, gönül iklimimize açılan bir kapı... Kitapta, içinde bulunduğumuz hayata gönül cihetinden bakmamız ve onu bu cihetten yorumlamamıza ışık tutan tevhid, hürriyet, ahlâk ve gelenek gibi kavramlara dikkat çekilerek İslâm'ın estetik boyutları var mıdır, tasavvufun gönül dünyamıza etkisi nasıldır, ilim ve kültür mirasımızın temelleri nelere dayanır gibi sorulara cevaplar da aranmaktadır. İlim, irfan, tasavvuf, kültür, medeniyet gibi konularda bilgi dağarcığımıza katkı sağlayacak kolay okunur eserlerden biri olan bu kitap, bir gönül kılavuzu olarak hayatımızdaki yerini alacaktır.